POLIROM

Lavinia BĂLULESCU

Steinhardt

Bughi mambo rag

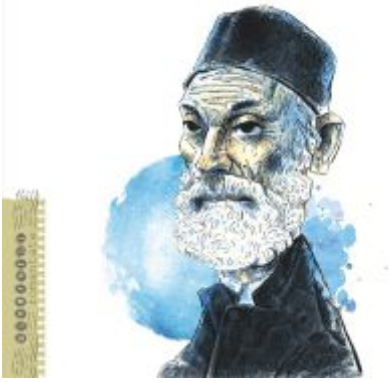

Lavinia BĂLULESCU

*Steinh*ardt

Bughi mambo rag

EDITURA POLIROM

2020

© 2020 by Editura POLIROM

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-8366-6
ISBN PDF: 978-973-46-8367-3
ISBN print: 978-973-46-8141-9

Coperta: Radu Răileanu
Pe copertă: ilustrație de Radu Răileanu

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

LAVINIA BĂLULESCU s-a născut pe 12 martie 1985, la Drobeta-Turnu Severin. Este scriitoare şi jurnalistă. A publicat trei volume de poezie, un roman şi un volum de publicistică: *Mov* (Prier, 2004), *Lavinucea* (ediția I, Cartea Românească, 2007; ediția a II-a, Casa de Pariuri Literare, 2017), *Zmeii sunt de treabă* (împreună cu tatăl ei, Constantin Bălulescu, Paralela 45, 2018), *La mine-n cap* (Cartea Românească, 2013), *Terasa Fericirii* (Polirom, 2018). Este prezentă în mai multe antologii, iar două povestiri ale sale au fost transformate în scurtmetraje în regia lui Marius M. Bogdan. Scrie şi pe blogul personal, *Ferma de gânduri*. Lavinia a locuit în Drobeta-Turnu

Severin, Timişoara şi Bucureşti, iar acum locuieşte în Cluj-Napoca.

Tatăl

Să nu fii jidan fricos şi să nu te caci

în pantaloni!", aşa i-am zis la plecare. I-am promis şi că o să-l aştept oricât va fi nevoie. Am făcut-o, aşa-i? Doar că acum, de fiecare dată când iese din casă, aud în cap o voce care-mi spune că nu se mai întoarce. Mă duc la geam şi-l urmăresc. Uneori priveşte în direcția mea. Atunci stau stană de piatră, nu vreau să mişc perdeaua, nu vreau să ştie că de fapt, dintre noi doi, eu sunt cel mai fricos.

I-am zis Nicu-Aureliu. Cel puțin aşa l-am trecut în certificatul de naştere. M-am gândit la asta săptămâna trecută, când căutam nişte acte. Nicu-Aureliu. Pe atunci credeam că o să-i spunem Aureliu. Ce nume frumos! Un nume de bărbat impozant. De om important. De diplomat sau cel puțin afacerist. A rămas Nicu.

Săptămâna asta am încurcat puțin lucrurile. Am început să uit, adică nu chiar să uit, dar e ca şi cum toate întâmplările vieții mele sunt nişte fire. Aceste fire erau până acum foarte clare în mintea mea şi acum cineva şi-a

băgat o mână acolo, cum ai băga mâna într-o pungă cu gheme, şi le-a amestecat pe toate. Uneori apuc firul verde, să zicem, firul copilăriei lui, şi-mi amintesc de un băiat sensibil, parcă uşor fricos, firav, bolnăvicios. Apoi, dacă stau să mă gândesc mai bine, îl văd mare, om în toată firea, şi trebuie să mă stropşesc la el, îmi spun, pentru că altfel nu se poate!

Acum e un pişpirel, iar imediat e ditamai omul. Stă pe marginea trotuarului şi se holbează la tancurile ruseşti care intră în Bucureşti. Habar n-am ce caută acolo, dacă bate din palme, dacă se bucură sau doar e curios, dar mi se pune o ceață neagră pe ochi şi mă duc țintă la el, aproape îi smulg mâna din umăr şi mă aud foarte clar spunându-i: „Dobitocule! Stai şi te uiți, tâmpitule, staţi şi vă uitați cu toții şi nu ştiți ce vă aşteaptă! Uite-i cum râd, dobitocii, dar or să plângă ei lacrimi amare!” – apoi îl târăsc după mine pe străzi, iar el nu scoate un cuvânt, nu explică, nu comentează.

Apoi, când mă gândesc mai bine la el, suntem iar în Pantelimon, în mahala, îl văd alergând prin fața casei, iar în jur, în camere, totul miroase a cherestea. Uneori, ziua, îl iau cu mine la fabrică, îl las să se joace cu rumeguşul, să adulmece lemnul, muncitorii îi fac jucărioare şi femeile îl admiră. Toate îmi spun: „Domn’ director, aveți cel mai

scump fecior”. Asta ştiu şi eu prea bine şi, chiar dacă-l las să zburde în voie prin fabrică, tot sunt cu ochii pe el. Acasă, duminica, îl văd ascultând cu atenție clopotele bisericii Capra, uneori mă şi mir că un copil poate fi fascinat de aşa ceva.

Numai că imediat altcineva amestecă firele şi iar sunt singur, în garsoniera asta nenorocită, îmi fac un ceai în loc de cină în fiecare seară şi mă trântesc pe pat, număr orele şi zilele de când e plecat şi nu pot fi foarte sigur dacă între timp i-au dat drumul şi acum a ieşit la plimbare sau dacă nu cumva suntem iar în anii ăia în care singurul meu scop e să supraviețuiesc, pentru că-s al dracului, pentru că pot şi pentru că trebuie să fiu viu când se întoarce. Şi, cum stau şi adulmec mirosul de mentă din cameră, îi aud cheia în uşă şi parcă toți muşchii din corp mi se destind, răsuflu uşurat, suntem acum, suntem aici, el se schimbă pe întuneric şi se aşază pe marginea patului. Pune o mână pe mine şi zice încet, atât de încet, încât nici nu ştiu dacă zice sau doar îmi imaginez: „Tată, dormi?”.

*

A sunat ceasul. E prima dată când aud un ceas sunând în ultimii ani în camera asta a noastră. Nu ştiu cine l-a pus să sune, eu sigur nu, pentru că mă trezesc singur, la

şase dimineața, fără alte sonerii decât vocea din mintea mea, care-mi spune că sunt destule de făcut pe lume. Poate că el a pus ceasul să sune. Şi, oricum, de unde ceas cu sonerie? L-am avut în casă în aceşti ani cât a fost plecat? A zăcut pe fundul vreunui dulap fără ca eu să am habar? Sau l-a adus cu el la întoarcere? Oricum, e un ceas enervant, îți zgârie urechile cu țârâitul lui, nu m-aş mira să-i trezească şi pe vecini. Asta dacă mi-ar mai păsa de turnătorii nenorociți care mişună numai pe etajul nostru. Aşa că să se trezească! Stai, nu opri ceasul! Mai lasă-l puțin să sune! Aşa!

Am un ochi bun şi unul mai puțin viteaz. E destul ca să pot citi ziare şi chiar ca să pot scrie, dacă am nevoie. E destul ca să mă pot uita la lume şi ca să pot pricepe ce se întâmplă. Şi mă uit la el. S-a oprit în dreptul geamului, l-a deschis, dar s-a ascuns în spatele perdelei, ca mine. Respiră cu ochii-nchişi, de parcă ar fi vreun aer de respirat în Bucureştiul ăsta prăfuit. Stă acolo aproape fericit, ca şi cum ne-am afla într-o stațiune din Elveția, într-un apartament cu vedere la Alpi, nu în garsoniera noastră găunoasă. Este atât de slab, încât maioul şi chiloții cad de pe el. Nu l-am văzut niciodată atât de scorojit, iar când se dezbracă îi văd burta aproape lipită de

spate. Mă întreb unde au dispărut organele lui interne, unde s-au ascuns, cum mai pot ele să existe.

Sigur, şi eu m-am micşorat, o ştiu. Nu am fost niciodată un bărbat înalt sau foarte bine făcut, dar am fost zdravăn la vremea mea. Când te apropii de 90 de ani, nu poți să nu accepți că ai un corp din ce în ce mai mic. Nu mă deranjează. Câtă vreme mai văd, mai aud şi înțeleg ce se petrece în jurul meu, câtă vreme încă respir şi merg, chiar dacă mult mai încet ca pe vremuri... sunt bine. Însă el, bărbat în toată firea, să aibă aşa un corp de copil mă sperie uneori. Zilele trecute i-am spus să mănânce mai mult. Să mănânce şi porția mea. Nu mă deranjează. Sunt un boşorog, pot trăi şi cu mai puțin, dar mi-a răspuns că e imposibil. Că i s-a micşorat stomacul. Asta nu e o explicație. I-am zis că, dacă vrea să trăiască, trebuie să mănânce. A râs. Cică „nici nu ştii matale cu cât de puțină mâncare, nici măcar mâncare, cu cât de puține mizerii poate supraviețui un organism”. Ba ştiu, sigur că ştiu. Nici eu nu am stat pe roze în anii ăştia, nici mie nu mi-a fost uşor.

Am bravat, dar apoi, în noaptea care a urmat, m-am gândit bine cu ce i-or fi hrănit acolo şi în ce fel. Auzisem şi eu poveştile, normal. Se aştepta cineva să se mai întoarcă viu? Sigur. Eu. Dar ceilalți? De încurajările turnătorilor nu

are nimeni nevoie, dar e important ca omul să nu-şi piardă speranța. Aşa cum eu nu-mi pierd speranța că stomacul lui minuscul va creşte la loc, se va transforma într-un stomac de adult şi apoi într-un stomac de bătrân şi lucrurile vor fi aşa cum ar fi trebuit să fie.

Acum însă mă uit la el cum stă la geam, în garsoniera noastră de lângă Biserica Rusă, şi-l întreb, nu ştiu dacă vorbind sau doar în mintea mea, la ce se gândeşte. Iar el răspunde, nu ştiu dacă de-adevăratelea sau doar în mintea lui, că se gândeşte la un prieten cu care s-a întâlnit ieri pe stradă. Şi care i-a spus că e un miracol faptul că îl vede în viață, iar el i-a răspuns că nu trebuie căutate miracole, că oamenii nu au nevoie de miracole ca să creadă. Că ar fi prea simplu să crezi dacă cineva ți-ar oferi pe tavă un miracol.

Ce să crezi? În cine să crezi? Mie nu-mi pasă de miracole, îmi zic sau îi zic, îi dau dreptate parțial şi chiar adaug că pe mine nu miracolele m-au ținut în viață în anii ăştia în care el a fost plecat, nu miracolele, ci eu, eu singur m-am ținut în viață, şi poate el, faptul că nu era aici şi că îi promisesem că am să-l aştept. El ştie că aşteptarea asta a fost ultima mea olimpiadă, pe care am câştigat-o, am luat medalia de aur, fotografiile noastre ar trebui să fie lipite pe toți stâlpii din oraş, pentru că am

învins. Cel puțin în lupta asta, eu, Oscar Steinhardt, am învins. Iar restul războaielor nu mai sunt pentru mine.

Acum, cineva amestecă din nou firele şi suntem în altă parte, cu vreo douăzeci de ani în urmă – deşi, dacă pot să număr anii atât de corect, îmi închipui că mintea mea e încă bine. Suntem amândoi în camera Antoanetei, aşteptăm venirea doctorului Leopold Brauchfeld, cât de bine reținn acest nume, ce curios, aşa cum reținn culoarea verzuie a draperiei şi vocea Antoanetei rugându-ne să facem întuneric, cât mai întuneric. La colțul străzii e un spital, iar doctorul vine la ore fixe, de trei ori pe zi, să-i facă acestei femei injecții. Spun „acestei femei” pentru că de ceva vreme n-o mai recunosc, iar dozele enorme pe care i le injectează doctorul sunt singurele care-i mai pot potoli urletele. În fața mamei lui, Nicu se poartă de parcă totu-i neschimbat, de parcă nimic din interiorul casei noastre nu ar fi deteriorat. În rest, ne agităm ca nişte tâmpiți, umblăm pe holuri cu ochii închişi, aproape lipiți de pereți, nimeni nu vrea să vadă pe nimeni, nimeni nu vrea să schimbe o vorbă sau să arunce o privire în ochii altui om. Dilaudid-Atropină, băgați!, doctore, vă rugăm!, băgați cât mai multe injecții, să nu mai auzim urletele. Stăm şi aşteptăm venirea doctorului ca pe cel mai important lucru

al vieților noastre. Vă implorăm, faceți să fie liniște în casa aceasta!

Şi din nou, cum închid ochii, iar trebuie să-i deschid, pentru că e dimineață şi ne aflăm în garsonieră. Bucureştiul se rupe în bucăți acolo, sub geam, maşinile au început să-l zdrobească, oamenii-l macină, cineva se tot pişă la colțul clădirii noaptea, când nu-l vede nimeni, iar mirosul intră pe geam până în pat, aşa cum tot pe geam intră putoarea de varză murată venită de cine ştie unde la ora asta. Vreau să-l rog să mă ajute să mă ridic, dar pot s-o fac şi singur. S-a întors de câteva zile sau poate de câteva săptămâni. De câteva luni? S-a întors ieri sau săptămâna trecută sau anul trecut cel mult, iar ochiul meu bun se bucură când îl vede, în timp ce ochiul meu şubred se opreşte numai pe cicatricele de pe spatele lui şi ar vrea să-l întrebe ce sunt toate nenorocirile alea, însă ochiul bun îmi zice: „Taci, taci, taci”.

Aşa că fac bine şi tac, mă ridic cu greu, fiindcă am corpul ăsta care nu prea mă mai ascultă, apoi stau pe marginea patului, inspir mirosul de varză murată şi caut cu privirea ceasul care ne-a trezit. Îl întreb dacă el l-a adus. „Ce ceas? N-am văzut niciun ceas. Ai visat!”, îmi spune şi se desprinde de perdea. Într-adevăr, în cameră nu e niciun ceas cu sonerie. Doar vechiul nostru ceas de

perete, care o ia cinci minute înainte, însă nimic altceva. Am frica mereu cu mine. „Domnule inginer”, aşa obişnuiau să-mi spună oamenii, iar acum sunt doar „Domnule boşorog care auzi sonerii de ceasuri sunând dimineața, poate ți-a sunat ție ceasul, poate asta ai auzit, domnule moşandrâc”. Îmi acopăr cu palma întâi ochiul bun, apoi ochiul amărât şi din cele două imagini rezultă această realitate a garsonierei ai cărei pereți ascund gândaci, ochi şi urechi. Şi nu de gândaci trebuie să ne temem.

*

Acum o vreme, nu mai ştiu dacă în urmă cu un an sau o lună, oricum, era tot vară şi eram singur, îmi bate un cretin la uşă şi se prezintă ca fiind prietenul lu’ fiu-miu. Zice că, auzi la el!, i-a trimis Nicu vorbă să vină să ia de la mine nu ştiu ce caiete. Pufnesc în râs. Ce caiete, domnule? Mă felicit totuşi că mă abțin să-l pocnesc. Domnule, dumneata ştii unde e fiul meu? „Sigur că da, el mi-a trimis vorbă!” Simt atunci că aş putea apuca orice obiect din jurul meu, doar ca să strivesc țeasta acestui nenorocit care stă pe pragul meu şi-mi cere să mă comport de parcă fiu-miu ar fi plecat într-o tabără de vară. Domnule, îi răspund, dumneata ştii că eu am fost coleg cu Einstein?

Cu asta l-am lovit mai rău decât dacă-l pocneam cu parul. Îi văd ochii căscându-se. Nu se aştepta la aşa o replică. Nu-l suspectez, în definitiv, că ar fi ştiut, cretinul, cine a fost Einstein! Domnule, continui, nu ştiu dacă dumneata cunoşti acest amănunt, dar eu am făcut cursurile Politehnicii din Zürich. Şi am fost coleg cu Albert Einstein. Sigur, eram cu un an mai mic decât el, dar stăteam în cameră cu un italian, Delpiano, mare amator de vioară. Şi Einstein era un violonist pasionat, după cum probabil ştii. Dobitocul m-a privit tâmp. Nu avea replici pregătite pentru aşa o discuție. Zic, domnule, Einstein era toată ziua pe la noi prin cameră ca să exerseze la vioară cu Delpiano. Un ştrengar! Vă spun toate astea doar aşa, ca să vă pot întreba acum: credeți că un om care a fost coleg cu Albert Einstein poate fi un imbecil? Bun, sunt un jidan împuțit şi pe deasupra sunt şi bătrân, dar credeți că aş putea fi şi bou?

Puține lucruri mă mai distrează pe lumea asta aşa cum mă amuză să mă gândesc la figura acelui om stând în pragul garsonierei cu gura deschisă, neştiind ce să spună. Domnule, îi mai zic, eu nu am ce caiete să vă mai dau, oricum le-ați luat pe toate. Dacă totuşi considerați că a mai rămas ceva, vă rog să veniți să le luați când nu sunt eu. Dimineața, între opt şi nouă, îmi place să fac piața.

Intrați şi simțiți-vă ca acasă. Oricum aveți şi cheie! Apoi am trântit uşa, mă tem că i-am dat şi una peste nas când am făcut-o, habar n-am, dar în ziua aia m-am simțit cu zece centimetri mai înalt. La prânz mi-am pus şi un păhărel de lichior, atât de fericit am fost că am avut parte de aşa un dialog. Nu se întâmplă prea des să ai verbul cu tine!

Un timp m-am gândit să-mi notez undeva toată discuția, să nu o uit, ca să i-o povestesc şi lui Nicu atunci când se-ntoarce. Poate am scris-o şi nu mai ştiu unde am pus hârtia, dar chiar şi aşa acum nu mai găsesc momentul să-i spun asta. O păstrez pentru mine şi uneori o retrăiesc înainte de a adormi. Mă întreb ce-o fi înțeles dobitocul ăla din tot ce i-am spus şi mă felicit!

*

De când Nicu e din nou aici, diminețile mă emoționează. Sigur, nu i-aş spune în vecii vecilor aşa ceva, dar, când aud uşa garsonierei deschizându-se, o secundă îmi imaginez că va intra un țânc de doi anişori care va lipăi pe podea desculț şi care se va deplasa sprijinindu-se de pat, de dulapuri, gângurind şi întinzând mâinile către mine. Lumina e atât de puternică la ora aia şi ochiul meu slab e atât de prost, încât lucrurile chiar pot fi posibile.

Dar apoi intră Nicu, un om trecut de 50 de ani, şi-mi amintesc în ce an suntem. Mă apucă amărăciunea. El îşi flutură coastele în faţa mea şi are o bucată neagră de pânză pe care şi-o leagă la ochi noaptea, spune că nu suportă lumina, ce lumină nimeni nu poate spune, iar dimineaţa ascunde pânza sub pernă. Când l-am întrebat care e rostul acelei legături, mi-a răspuns că eu habar n-am cum e să dormi ani de zile fără ca cineva să stingă lumina.

Aşa e, nu ştiu, dar ştiu cum e să nu dormi ani de zile, cum e ca în fiecare noapte să îţi imaginezi toate grozăviile posibile, ştiu cum e să ai în tine o gheară care-ţi strânge inima în fiecare secundă, ştiu cum e să faci mereu planuri după planuri, cum e ca bietul tău creier să se învârtă în cercuri, încercând să găsească soluţii, oameni, legături, dând rateuri şi blestemând apoi întregul univers. Când pleacă el de acasă, uneori, scot de sub pernă legătura neagră, mi-o aşez peste ochi şi mă întind pe pat, încercând să văd ce vede el. Dar nu pot. Nu pot.

În dimineaţa asta l-am văzut făcându-şi semnul crucii şi apoi îngenunchind în dreptul geamului. L-am auzit murmurând ceva, dar nu m-am mişcat din pat. N-am vrut să ştie că sunt treaz, n-am vrut să-l deranjez, şi aşa suntem nevoiţi să trăim ca animalele, amândoi în

garsoniera asta minusculă. Şi totuşi, îndrăgesc locul ăsta. Corpul lui mişcându-se prin cameră e tot, corpul lui întorcându-se seara acasă lărgeşte încăperea, iar beţivii care se pişă sub geamul nostru parcă fac parte din familie. Deşi nu am spus nimănui, uneori îmi vine să cobor şi să-i salut pe oamenii ăia, să le zic: mă scuzaţi că v-am deranjat, continuaţi ce faceţi acolo, vreau doar să vă anunţ că totul este bine şi că fiul meu s-a întors în sfârşit acasă.

Apoi, cineva iar îşi bagă mâna şi încurcă firele, acum sunt la Mărăşeşti, acum sunt pe patul de spital, acum sunt decorat cu „Virtutea Militară”, cineva bate la uşă, Saia, ai primit o scrisoare de acasă, iar eu răspund să-mi zică Oscar, de acum mă cheamă Oscar, sunt director al unei fabrici de sticlărie din Austria, apoi, într-o secundă, am pe mână o fabrică de cherestea în Pantelimon, sunt om în toată firea şi cer să fiu respectat, sunt inginer, frica mi-e străină, poate că nu sunt înalt, dar palmele mele cunosc munca, firele se încurcă şi mai tare, însă va trebui să le desfacem, am un copil pe care toate femeile îl adoră, fiul meu este un corp plutitor într-o apă neagră, el bate la uşă, nu vrea să mă deranjeze, merge în vârful picioarelor, lipit de pereţi, ocupă atât de puţin spaţiu, încât îmi vine să-l leg de scaun şi să-l hrănesc forţat, el mă îmbrăţişează uneori, iar eu nu-l strâng prea tare, pentru că mi-e teamă

să nu-l sparg în bucăți. Fiul meu este de sticlă şi îl admir în tăcere, pentru că s-a întors la mine, deşi nimeni din lumea asta împuțită şi coclită n-a crezut că acest pui de jidan căcăcios şi încăpățânat va putea supraviețui.

*

„Au oamenii şi alte griji, nu numai aceea de a-ți face ție pe plac!”, aşa i-am spus acum mai mulți ani şi nu m-am mai gândit apoi la asta până zilele trecute. Fiul meu s-a schimbat. Era un om şi acum e altul. Nu. Greşesc. E o bucată diferită a aceluiaşi om. Mă uit la el şi mă minunez şi eu. Pe vremuri îl simțeam mereu cu fața spre lume, dornic să fie prezent, iar acum e întors spre înăuntru. Îl văd privind în jos, îl văd cu găuri în loc de ochi. Acum aş vrea să-i fac eu lui pe plac, deşi mărturisesc că nu-ndrăznesc, iar el, stângaci, parcă ar vrea uneori să-mi facă pe plac mie.

„Nicu ‘cesta al meu nu-i băiat rău, dar e un copil bătrân!”, altă vorbă pe care am zis-o mai demult, de față cu el, unui văr cu care ne întâlniserăm şi care se interesa ce mai facem. Asta nu mi-o retrag. E valabilă şi azi – Nicu e un copil bătrân, iar eu sunt un copil şi mai bătrân. Copiii ajung să fie părinții propriilor părinți, doar el nu poate să fie părintele meu. Amândoi trăim ca într-o

nesfârşită pauză de la lumea reală, departe de contactul cu alți adulți. Amândoi suntem copii bătrâni şi bolnavi, în aceeaşi garsonieră, şi, deşi nu vorbim despre asta, amândoi ştim că seară de seară, după ce adormim, din pereți înfloresc mâini şi se întind să ne strângă de gât.

*

Eu şi Nicu am început să facem câte o plimbare în prima parte a zilei, când el nu e în tură. La 11.30 suntem afară şi o luăm încet, la pas, pe strada Ion Ghica, până ajungem în parcul Colțea. Acolo ne oprim şi rămânem uneori aproape două ore. La 13.30 suntem înapoi acasă. În una din plimbările astea, care-s atât de lente, încât ai zice că-i un miracol că înaintăm, Nicu m-a întrebat, din senin, ce a fost în capul meu de m-am întors în țară în 1907. Nu era bine oare afară?

Sigur, nu era puțin lucru să fii directorul unei fabrici de sticlărie în Austria. Şi-a amintit şi el povestea cuptorului de combustie lichidă pe care l-am pus la punct ca să înlocuiesc cărbunele cu păcura. Cărbunele era atât de scump pe atunci, încât austriecii m-au iubit pentru asta. Şi totuşi, ce-am căutat înapoi în țară? I-am spus că-i foarte greu de răspuns. M-au tentat cu o altă funcție? Poate că asta a fost, poate că mi-a sunat mai bine să fiu

directorul fabricii de cherestea Sylva. Poate pur şi simplu am vrut să mă întorc acasă. E complicat de spus, la aproape şaizeci de ani distanță, ce a fost în capul unui om când a luat o anumită decizie. Sau în inima lui. Ar fi fost viața noastră altfel? Cine ştie!? Ar trebui să fim împăcați cu viața noastră aşa cum a fost ea.

După ce m-am întors, mi s-au întâmplat numai lucruri bune. M-am însurat. L-am făcut pe el. Nevastă-mea l-a născut la vreo trei luni după scufundarea *Titanicului*! Ce vremuri! Apoi, în 1913, au dat decret regal, am fost numit membru al ordinului „Coroana României" în grad de cavaler. Sigur, acum pot să mă şterg la fund cu decretul regal, e-adevărat, dar asta nu-nseamnă c-am făcut rău că m-am întors în țară. Nicu a vrut să mă contrazică, am simțit că mai are şi alte lucruri de spus, dar că-şi înghite cuvintele. Aş fi vrut să continuăm discuția, aş fi vrut să aflu ce e-n capul lui, ce s-a schimbat în el în toți aceşti ani, dar m-am simțit atât de obosit, încât am preferat să tac. Am stat aşa, la umbră, în parc, până a ajuns soarele la noi. Atunci am luat-o la picior la fel de încet, eu – sprijinit, el – parcă mai mic şi mai slab ca mine. Ne-am târât până acasă, cu senzația că cineva, de cealaltă parte a străzii, s-a uitat la noi în tot acest timp.

Sentimentul ăsta îl am mereu şi nici nu cred că voi putea să-l fac să dispară vreodată. Uneori, în anii în care el n-a fost aici, îmi puneam tot felul de semne prin casă, să ştiu dacă a intrat cineva în lipsa mea. O pană pe podea, o bucată de hârtie prinsă între uşă şi toc, o carte lăsată pe marginea patului, lucruri de felul ăsta, iar la întoarcere uneori ceva se strângea în mine. Găseam obiectele mutate, pana dispăruse, hârtia era căzută, cartea nu se mai afla pe pat, ci pe masă. Securiştilor nu le păsa de finețuri, nu-i interesa că aş fi putut să mă prind. Lucrau ca nişte măcelari, ba chiar parcă-şi doreau să lase urme, le plăcea să bage groaza în oameni, să te facă să îți fie frică, să îți fie silă, să nu mai poți să-ți atingi propriile aşternuturi, să nu mai poți dormi vreodată bine în patul tău.

Însă eu aranjam lucrurile, reconstruiam într-un fel ce clădisem în jurul meu şi mă gândeam că totul e pentru Nicu. El trebuie să mă găsească aici la întoarcere. Am mai pierdut un fiu acum cincisprezece ani, îmi ziceam, mi-am îngropat două soții, am pierdut case, posturi, respectul unora şi altora, dacă a fost nevoie, am mers printre muncitori cu sabia scoasă din teacă sau în picioare pe scara trăsurii. Dacă va fi iar nevoie, voi reconstrui totul de la zero de un milion de ori, dar tot voi rămâne în viață până la întoarcerea lui, aşa îmi ziceam! Şi aşa a fost.

*

Viețile oamenilor trec mai greu la început şi mai repede spre final, am avut mereu impresia asta. Mereu, adică până l-au luat pe Nicu. De atunci încolo am aflat ce înseamnă cu adevărat să treacă încet timpul. Cu el am fost poate prea dur la plecare. Apoi aş fi vrut să pot schimba cuvintele, dar cum să faci asta după ce le-ai lăsat să iasă din gură? În '59, la sfârşit de an, înainte de a se duce la interogatoriu, i-am zis să nu se întristeze. Să fie sigur că-l vor băga la închisoare, chiar dacă n-a greşit cu nimic. Să ştie că pe frunte i-a fost pusă o ştampilă pe care n-o mai poate şterge. Nicu, în „Lotul intelectualilor mistico-legionari"?

I-am spus să nu îşi trădeze prietenii, chiar dacă acesta e prețul libertății sale. Să ştie că pleacă dintr-o închisoare mai largă în una mai strâmtă. I-am vorbit apoi de întoarcere, i-am zis că nici la ieşire nu trebuie să se bucure prea tare, că va ieşi dintr-o închisoare mai strâmtă înapoi în una mai largă. Nu mai ştiu ce mi-a răspuns, poate a ținut minte vorbele astea, poate nu, dar eu m-am blestemat apoi ani în şir pentru ele. Numai de filosofii ieftine nu are nevoie un om în asemenea momente.

Ştiu doar că în primele zile după plecarea lui nu am putut să mă ridic din pat. Ce fel de tată am fost? Un tată

care îşi încurajează fiul să nu fie laş şi trădător. Dar dacă asta înseamnă puşcărie? Dacă asta înseamnă moarte? Din ce fel de aluat nenorocit fusesem făcut? Fiul meu avea 47 de ani şi ajunsese la închisoare. Eu aveam 83. Câți ani aş mai fi putut să rezist? Am zăcut ca răpus de un guturai teribil, mă mai sculam doar să beau apă din când în când, cred că aveam şi febră, aiuram, ba o vedeam pe prima nevastă, ba pe Antoaneta, amândouă moarte şi amândouă prezente la căpătâiul meu, cântându-mi şi vorbindu-mi despre tot felul de tâmpenii. Apoi l-am văzut pe primul meu fiu, mort şi el. N-am idee cât a trecut, poate o săptămână, poate mai mult, dar la un moment dat cineva a bătut la uşă. M-am târât până acolo numai eu ştiu cum, iar când am deschis am văzut chipul unei vecine de pe palier, madam Constanța, care mi-a spus că-i îngrijorată, că nu m-a mai zărit de câteva zile şi voia să afle dacă nu cumva am pățit ceva.

Văzându-mă aşa palid şi aducând probabil mai mult a stafie decât a om, madam Constanța a insistat să intre şi m-a rugat să mă aşez pe pat. Mi-a pus mâna pe frunte şi a dat din cap, iar eu m-am supus şi m-am trântit de unde mă ridicasem, tremurând. Ar trebui să mâncați ceva, tovarăşe, mi-a şoptit, iar eu am răspuns, ca prin vis, că poate să-mi spună Oscar. Apoi am auzit-o ieşind din

garsonieră. Am aţipit la loc şi în câteva minute, poate câteva ore, când am deschis iar ochii, Constanţa spăla nişte farfurii. Bun, v-aţi trezit, a zis şi m-a ajutat să mă ridic în fund. Mi-a pus nişte perne la spate şi mi-a dat o cană plină cu lapte cald. Am băut. În timp ce ea spăla farfuriile, am mai băut şi a doua cană cu lapte şi am moşmonit o felie de pâine. Pe atunci, ambii ochi erau mai buni decât sunt acum, aşa că după ce am terminat şi pâinea am început să o văd mai bine pe vecină. Figura ei uşor îngrijorată s-a suprapus, în mintea mea, pe un contur de femeie pe care l-am văzut, în mijlocul fierbinţelii, căutându-mi prin dulapuri şi răscolind hârtiile lui Nicu. Visasem sau aşa se întâmplase totul? Îmi imaginam? Începeam să-mi pierd minţile?

Am cântărit rapid situaţia, în timp ce madam terminase de spălat vasele şi tocmai începuse să-mi spună că mâine o să-mi aducă nişte ciorbă. I-am mulţumit politicos pentru tot ajutorul, i-am spus că probabil guturaiul meu era pe sfârşite şi că în mod sigur a doua zi aveam să mă simt mai bine. Din singura vitrină ne privea într-o dungă chipul lui Nicu pe la 30 de ani. Am rugat-o să plece, iar ea, încurcată, s-a retras, cerându-mi scuze dacă m-a deranjat cu ceva. În zilele următoare a bătut de câteva ori la uşă. I-am văzut chipul prin vizor şi mi-a fost de ajuns pentru a

pricepe că moare de curiozitate să ştie ce se întâmplă înăuntru. Nu i-am mai deschis uşa niciodată.

Pe Nicu l-am întrebat într-o zi ce-i vine prima dată în minte când se gândeşte la maică-sa. Mi-a spus că-şi aminteşte că era poreclită Bunătate. Că o vede dând zahăr cubic cailor înhămați la trăsurile înşirate pe marginea bulevardului. Uitasem asta. M-am întrebat dacă aşa ceva chiar s-a întâmplat. Iată, iar încurc firele!

Acum, de când a revenit Nicu, madam Constanța apare tot mai des în drumul nostru când ne întoarcem de la plimbare. Ne salutăm respectuos, iar ea pune tot felul de întrebări, vrea să ştie cum ne simțim, dacă avem nevoie de ceva, dacă ne-ar trebui sau nu o femeie în casă care să ne spele rufele sau să ne şteargă praful, cunoaşte ea pe cineva, lucruri de felul ăsta. Într-o zi, Nicu s-a întors cu un platou plin cu plăcinte cu brânză. Am crezut că le cumpărase, dar erau de la ea. Îl aşteptase pe coridor şi i le dăduse, cică erau de pomană pentru sufletul bunicului ei. M-am enervat foarte tare, pentru că nu-mi place să fim luați de proşti, însă Nicu a dat din umeri, a zis că nu i se pare ieşit din comun. Că poate chiar erau de pomană, pentru bunicul ei. Apoi şi-a tăiat două roşii şi le-a mâncat cu două bucăți de plăcintă. A zis că sunt chiar bune.

Plăcinta a stat la noi pe masă toată după-amiaza, acoperită cu un ştergar, să n-o ajungă muştele, iar eu toată după-amiaza am stat în pat, mai mult am zăcut, doborât de căldură, probabil cu tensiunea foarte scăzută şi cu nervii la pământ, pentru că nu-mi place să-şi bage nimeni nasul în viața noastră. Spre seară, Nicu a zis că se duce să ia o gură de aer, de parcă nu e acelaşi aer şi înăuntru, şi afară, iar eu am rămas singur, pe întuneric, cu plăcinta aia nenorocită. La un moment dat m-am ridicat şi am permis ispitei să se apropie. M-am dus la masă, am ridicat şervetul, am mirosit plăcintele. Recunosc că erau ademenitoare, din ce simțeam, păreau sărate şi cumva crocante în acelaşi timp. Puteam adulmeca pe întuneric chiar şi o crustă de ou. Le-am mirosit până mi s-a umplut gura de salivă.

Apoi mi-am amintit silueta unei femei căutând prin dulapurile noastre, răscolindu-ne hârtiile, deschizând carnețelele, aducându-mi o cană cu lapte şi mângâindu-mă pe frunte, de parcă dacă sunt bătrân ar însemna că sunt şi dobitoc! La naiba cu etajul ăsta plin de oameni de nimic! mi-am zis. Am luat platoul cu plăcinte şi le-am răsturnat pe toate pe geam, afară, de la etaj, poftim, ia de-aici, coană Constanța!, apoi m-am întins la loc pe pat şi am ascultat vocile de pe stradă. Niciun strigăt, niciun

urlet. Nu nimerisem pe nimeni în cap. Fapta mea era la adăpostul întunericului. Acum să cobor după ele să le adun? mi-am zis. Suntem noi oamenii care să arunce lucruri pe geam? Poate că suntem!

Peste vreo oră, două, după ce aţipisem sau chiar dormeam de-a binelea, l-am auzit pe Nicu intrând şi încuind uşa în urma lui. Nu a aprins lumina, ci a început să se schimbe pe întuneric, apoi s-a lovit cu piciorul de un scaun. Am tuşit şi i-am zis că poate aprinde becul, doar nu dorm! L-a aprins şi mi-a zâmbit, în timp ce-şi trăgea pe el bluza de pijama. „Un fenomen tare ciudat afară. A plouat", a zis. A plouat? am repetat eu mirat, mai ales că eram lac de sudoare din cauza căldurii. „Da, a plouat! Dar nu cu apă. Ştii cu ce?" Cu ce? „Cu plăcinte, tată! E plin de plăcinte afară, la intrare!" Am chicotit şi eu, iar Nicu a stins lumina, s-a băgat în pat şi a şoptit: „Dumnezeu şi-a făcut milă de toţi câinii din cartier în seara asta! În curând vor sta toţi laţi, cu burţile-n sus! În viaţa lor n-au mai văzut atâtea plăcinte! Până şi purecii de pe ei vor sta laţi, cu burţile lor în sus pe burţile câinilor!". Mă bucur, i-am răspuns, mă bucur că au avut parte de nişte plăcinte cu adevărat bune! „Da", a adăugat el, „sper ca mâine să plouă cu friptură!". Friptură, ar fi bună nişte friptură, am zis sau doar am gândit, nu ştiu, că mă cam luase somnul, nişte

friptură cred că aş mânca şi dacă ar fi făcută de coana Constanța. Numai să mai am eu dinți de friptură... Dar s-au dus dinții mei. Cine poate oase roade, cine nu, nici carne moale. „De câte ori n-am adormit în ultimii ani visând la friptură”, mi-a răspuns Nicu. „Friptura e uneori cel mai bun lucru din lume. Uneori poți să-ți construieşti o friptură în minte doar din gânduri. Şi apoi poți s-o mănânci de câte ori vrei, că ea oricum apare apoi la loc în farfurie.” Şi de aici încolo a mai bolborosit câteva minute pe aceeaşi temă, în timp ce pe mine mă răpunea somnul bătrânilor. Friptura... Cele două litere „r” provoacă toată foamea. Creează senzația că ceva îți lipseşte şi că doar cu acel ceva vei fi fericit. Dacă n-ar fi „r”-ul, ar fi mai simplu. Auzi şi cum sună: *frip-tu-ra*. Frip-tu-ra! Normal că vrei să mănânci! Dacă ar fi *flip-tu-la*, şi-ar mai dori-o omul? I s-ar mai face cuiva vreodată foame?

*

Nicu s-a angajat. Are luată licența în Drept, şi-a dat doctoratul, îmi amintesc şi acum titlul tezei, ceva cu principiile şi tendințele dreptului constituțional, a publicat cărți, eseuri, a fost în călătorii de studii în Franța şi-n Anglia şi ce folos? Acum, după ce a ieşit din închisoare, s-a angajat ca muncitor necalificat la Fabrica de cartoane şi

geamantane „Stăruința”, din Calea Vitan. Ce face acolo? Habar n-am. Mută calabalâcul de colo colo. El zice că duce roaba cu geamantane. E foarte bine, nu mă deranjează, i-am spus.

Faptul că am pierdut treptat tot ce am avut a ajutat. Nu ne-a fost atât de greu. Încă din ‘48, de când l-au epurat pe Nicu din barou, lucrurile au început să meargă foarte greu. Ne-am pierdut proprietățile, am ajuns să locuim cu nişte străini în propria casă, apoi iată-ne aici, în minunata garsonieră de pe Ion Ghica. De-a lungul anilor, până la puşcărie, Nicu a tot schimbat locurile de muncă. Funcționar la o editură, translator, avocat public, consilier juridic, pe toate le-a-ncercat. Cum făcea puțină vechime într-un loc, cum se trezea că în dosar îi stătea scris „duşmănos”, „necorespunzător” sau chiar „mai rău decât un legionar”. Tocmai când credeam că nu se poate o nenorocire mai mare, a venit şi puşcăria. Acum, după atâția ani, tot ce a mai rămas e fabrica de geamantane. Şi asta nu-i rău. Nu-i rău!

Uneori, după ce termină serviciul, Nicu dă meditații la engleză. Se întâmplă să meargă la oameni acasă, dar de cele mai multe ori îi aduce pe ei aici. Mai nou am început să mă uit şi eu pe cartea din care le predă altora. Ştiu franceză şi germană, dar engleză n-am învățat la viața

mea. Ceva-ceva înțeleg, dar atât. Într-o duminică i-am zis: Nicule, n-ai vrea să mă-nveți şi pe mine? El se pregătea să plece la biserică. A fost încântat peste poate. A zis că e de acord şi că vom începe lecțiile chiar din acea zi, după ce se întoarce de la liturghie. Zis şi făcut. De atunci, în fiecare după-masă, timp de o jumătate de oră, poate chiar o oră, am început să conversăm în engleză. Nu-i rău să mai învețe omul câte ceva, chiar dacă a ajuns la bătrânețe. Din contră, îți ține mintea antrenată!

Într-o seară, întors de la meditații, a adus ascuns în haină un pachet de cafea. Am recunoscut imediat punga. Era o cafea străină – nici nu a fost nevoie să o deschidă ca să simt mirosul. Îl aveam deja în creier. Se găseşte cafea şi la noi, dar aia străină parcă e altceva. L-am întrebat de unde are pachetul şi mi-a zis că i l-a trimis cineva din Franța. Putem să o bem? Nicu a strâmbat din nas. Ar fi bine să o vindem, ştie el pe cineva la lucru care bea cafea mai scumpă şi căruia i-a promis că-i face rost. Cu banii de pe cafea mâncăm bine trei zile. Poate chiar cinci. Poate chiar şapte. Cu o săptămână în urmă a adus şi o cutie de bomboane. Şi pe alea le-a dat. Cu banii de pe bomboane a cumpărat mai multe sticle de ulei. Acum avem un raft întreg cu ulei. Nicu, i-am spus, noi nici măcar nu

consumăm atât de mult ulei. Lasă, să fie, mi-a răspuns. Nu se ştie niciodată.

Am ajuns să facem abstracție de lucrurile astea pe care i le trimit foarte rar amicii lui din străinătate. Nu ne atingem de ele. Nu le visăm. Ciocolata nu e ciocolată şi cafeaua nu e cafea. Ele se pot vinde. Doar cărțile sunt cărți. Iată, aşa, cu pensioara mea şi bănuții lui, uite, suntem în stare să trăim. Şi, în plus, e foarte bine că munceşte. Munca te întinereşte şi te ține în viață. Eu cum am putut să muncesc atâția ani? Păi, am avut serviciu până la 79 de ani. Şi nu într-un birou, da? Ci chiar în fabrică, în atelier. Eram inginer şi munceam la Scăieni cot la cot cu muncitorii, cu sticlarii. Făceam tot ce trebuia, mă cocoțam pe cuptoare, mergeam pe pasarele, nu mă temeam să mă apuc să refac orice nu mergea bine. Luam lucrurile de la capăt şi ştiam să le rezolv. Degeaba eşti inginer dacă nu ştii să faci tot ce fac muncitorii cu care lucrezi! Absolut tot! Tu, ca inginer şi şef de echipă, trebuie să le ştii pe toate. Tu trebuie să poți oricând să-l înlocuieşti pe oricare dintre ei şi să le arăți ce nu ştiu să facă sau ce fac greşit. Aşa merg lucrurile dacă vrei să fie totul bine, asta era teoria mea şi m-a ajutat foarte mult în viață.

Din păcate, pensioara nu e chiar cum ar trebui. Dintr-o vechime de 50 de ani, căcănarii mi-au şters 25. Ca şi cum n-au fost. Pac! S-au dus! Pentru ei, jumătate din munca mea nici n-a existat. Foarte bine. Nu e asta o problemă. Mergem înainte, mi-am zis. Şi aşa i-am spus şi lui Nicu. Munca nu e o ruşine! Eu aş munci şi acum, dacă m-ar ajuta mai mult corpul ăsta! Iar el mi-a răspuns că nu am ce să-i explic, nu am de ce să-l conving, nu e cazul, ştie mai bine ca mine că da, munca nu e o ruşine.

Doar că e o muncă grea, iar el nu mai e tânăr, asta o ştiu şi eu. Şi-a pierdut peste patru ani în puşcărie. Patru ani care au cântărit cât o sută. Uneori se întoarce de la lucru cu spatele zdrobit, cu mâinile rupte de durere. Nu se vaită, dar în mişcările lui citesc exact cum i-a fost ziua. Nu-l întreb. Nu-i dau sfaturi. De acum ştie mult mai bine decât mine ce a mai rămas de făcut în această viață a noastră.

*

Dacă trag de un alt fir, îmi amintesc că Nicu a primit citația de convocare într-o după-amiază, pe 30 decembrie 1959. L-am aşteptat să ajungă, dar apoi s-a făcut târziu şi am ațipit. Când l-am auzit intrând, mi-am dat seama că era trecut de miezul nopții. Ce sens mai avea să-l supăr

atunci? Trebuia să-l las să doarmă bine. Nu se ştia când mai urma să vină o altă noapte cu somn liniştit.

A doua zi de dimineață însă, pe 31, l-am trezit pe la ora cinci, să aibă timp să se bărbierească. S-a uitat la mine nedumerit, năuc de somn, convins că-l scol ca să-l trimit după pâine. I-am zis că nu de pâine e vorba, că la mijloc e o mică invitație pentru ora opt şi că ar trebui să se aranjeze puțin. Şi să-şi facă şi o valiză. S-a bărbierit speriat, nervos că mă arătam atât de calm, şi mi-a zis că animalele astea se joacă de-a şoarecele şi pisica, îl vor sau nu?, îl cheamă ca martor sau vor să-l facă să-nfunde puşcăria? Ce e aia martor, auzi, martor la ce? La invențiile lor nenorocite?

A trebuit să-mi păstrez calmul pe tot parcursul dimineții, deşi pe dinăuntru eram o epavă. Unii oameni se pregăteau pentru Revelion, noi ne pregăteam pentru sfârşitul lumii. La plecare am strigat după el pe scări şi i-am aruncat o cutie cu vitamina C. M-am gândit că i-ar putea fi de folos. Nu am ştiut ce altceva să-i dau. Au urmat câteva ore în care disperarea m-a făcut una cu pământul. Cu greu mi-am potolit inima, cu greu am continuat să respir şi să mă abțin să mă dau cu capul de pereți. Culmea, după ora 15.30 am auzit mişcare pe coridor şi cheia în uşă. Era el, revenise, cu tot cu valiză şi

cu vitamina C, şi era întreg. Arăta de parcă văzuse moartea cu ochii şi supraviețuise.

L-am întrebat ce se întâmplase şi mi-a răspuns că a fost doar un interogatoriu. Că i-au dat răgaz să se gândească dacă poate fi sau nu martor şi că are trei zile la dispoziție. Am crezut că nu aud bine. Am răbufnit. Acum ştiu că mai bine îmi păstram calmul, dar nu s-a putut. L-am făcut în toate felurile. Nenorocit, fricos, şovăitor. Pentru ce acceptase cele trei zile de gândire? Dăduse impresia că şi-ar fi putut trăda prietenii, ceea ce era o prostie, o mizerie. Nu avea cum să fie martor. În primul rând, martor la ce? În al doilea rând, orice martor are câteva luni de libertate, apoi e transformat în acuzat. Asta o ştie toată lumea. Apoi, în al treilea rând, orice martor al acuzării poate câştiga nişte zile bune, dar nişte nopți crunte. Era el pregătit să nu mai doarmă o secundă pentru tot restul vieții sale?

Trebuia să facă închisoare, aşa i-am zis. Dacă altă cale nu era, trebuia să se întoarcă la Securitate, cu tot cu valiza lui, cu tot cu tabletele de vitamina C, să se ducă acolo şi să le spună că gata!, s-a sfătuit cu taică-su şi au ajuns la concluzia că, deşi nu ştie nimic, mai bine face puşcărie decât să declare nişte neadevăruri împotriva prietenilor lui. M-a convins că în după-masa aia nu mai

avea sens să se întoarcă, plecaseră toți, în fond, venea Revelionul pentru toată lumea, dar mi-a promis că luni la prima oră se va duce la Securitate şi va face exact aşa cum l-am învățat. Şi aşa a fost. Am mai avut la dispoziție trei zile împreună cu fiul meu, trei zile care au fost chiar bune, aşa cred, aşa au părut, trei zile frumoase, pe care din păcate nici măcar nu mi le mai amintesc.

*

Într-o zi, când am ieşit la plimbare, l-am întrebat pe Nicu la ce se gândeşte. Era tăcut, ca de obicei. Mi-a zis că la nimic. Am insistat. Am vrut să ştiu care-i întrebarea cea mai importantă care-l macină în prezent. Credeam că voi provoca o altfel de discuție, dar Nicu mi-a spus că se gândeşte la soarta sufletului după ce se desparte de trup. Cum aşa? „Ce-are să fie cu noi după ce vom muri, asta aş vrea să ştiu", mi-a răspuns el, apoi m-a rugat să nu mă întristez, dar parcă de întristat era vorba? Apoi a continuat să-mi spună că uneori i se pare că suntem pierduți, că nu există nădejde. Că suntem prinşi într-o cuşcă de şoareci, că nu mai prezentăm vreun pericol şi suntem buni doar să râdă alții de noi. Că ne denunțăm unii pe alții, ne urâm, ne omorâm între noi, dar că de fapt suntem doar nişte bieți nebuni. Aşa a zis. „Trăim în minciună până la gât.

Ne-au cotropit, ne-au invadat. Oxigenul, carbonul şi hidrogenul au în locul lor numai minciună. Ne vindem sufletul pentru un blid de linte, în care Dumnezeu ştie exact câte boabe sunt."

Iar eu mi-am apropiat buzele de urechea lui şi i-am spus, aşa cum îi spusesem de atâtea ori şi aşa cum ştia foarte bine, că cea mai importantă calitate a unui om e curajul. Că fără curaj toate celelalte nu fac doi bani. Că laşitatea se plăteşte aspru şi că nu-mi fac griji. Pentru că el, fiul meu, e un om care a dovedit de-a lungul anilor foarte mult curaj. Şi că toate gândurile astea negre îi vin de la nenorocita de închisoare, dar că trebuie să treacă peste. Nicu a întors însă capul şi s-a făcut că se uită de-a lungul trotuarului. L-am auzit când a mormăit: „Curva asta de lume. Curul ăsta de trup".

*

Îl întreb unde tot pleacă atunci când nu e la lucru. Îmi răspunde că la biserică. Se duce la ortodocşi. De când era mic, îi plăcea foarte mult să se închine, iar la liceu a făcut ore de religie creştină, pentru că aşa şi-a dorit, deşi putea foarte bine să fie scutit. Evreii nu erau obligați să învețe aşa ceva. Pe atunci era doar o toană pe care i-o îngăduiam fără să mă gândesc prea mult la ce înseamnă.

Îl întreb ce s-a întâmplat cu el în puşcărie. De fapt, în gând îl întreb, pentru că în realitate doar mă sprijin de mâna lui. Am ieşit să luăm aer. Avem o biserică în apropiere, dar el nu se duce la asta. Dispare prin te miri ce colțuri ale oraşului şi mă tem pentru viața lui. Uneori văd lângă bloc parcată câte o maşină neagră, lustruită şi mă gândesc că în ea e cineva care ne urmăreşte. Alteori aud în spate oameni care merg în ritm cu noi, poate un pic mai încet. Rămân acolo minute întregi şi pot auzi tot ce discutăm. Eu încerc să şoptesc şi el la fel, probabil din reflex.

E nevoie de un miracol în țara asta, zic. „Ce fel de miracol?" Cum ce fel de miracol? Un miracol care să ne scoată din tot rahatul în care ne aflăm, îi explic, iar el se încruntă. Îi văd jumătate de față, în timp ce alunecăm pe bulevard. Îmi face semn să tac din gură: „Nu mai spune lucruri din astea. Nu de un miracol e nevoie. Ce să facem cu aşa ceva?". Îi spun că eu oricum sunt bătrân, nu mai am timp, dar el, cu puțin noroc, ar putea trăi un miracol. Îmi răspunde că nu caută un miracol. Poate tu nu cauți, dar poate alții caută. Poate că motivul pentru care te tot duci tu la biserică e miracolul ăsta. Poate că dacă aş trăi acest miracol m-ai vedea şi pe mine la biserică împreună cu tine. Pe mine şi pe alții, cine ştie. Iar el zice că nu e

drept. Că nu aşa merg lucrurile. Din nou, discuția despre miracole. Mai bine mi-aş fi cusut gura.

Am un picior beteag şi unul din ce în ce mai slăbit. Am un ochi bun şi unul ca vai de el. Nicu e fiul meu, iar mai nou Nicu e şi corpul meu, uneori îmi împrumută picioarele lui, mâinile, ochii şi urechile sale. Eu am totuşi nevoie de un miracol, dar nu-l mai plictisesc cu asta. Aud în spate aceiaşi paşi şi sunt sigur că şi el îi aude. Într-o zi sunt surd, în alta sunt ager ca ogarii, nici eu nu mă mai recunosc, sau poate că nu sunt eu, poate că Nicu aude pentru mine. Alteori mergem pe un trotuar al bulevardului, mă uit la blocuri, la maşini şi într-o secundă ne aflăm pe cealaltă parte a străzii. Aş vrea să-l întreb pe Nicu dacă poate să-mi explice cum am făcut saltul ăsta, dar mă tem că mă va crede nebun.

Are la capul patului două cărți: *Ghepardul* şi o Biblie. Citeşte când din una, când din cealaltă. Prima e un roman, deci nu mă interesează, iar în a doua oricum ştiu ce scrie. Poate că mi-ar plăcea să îl pun pe el să-mi povestească ceva din Biblie, dar de fiecare dată când sunt tentat să o fac mă opresc. Acum însă nu mă mai abțin. Dacă nu de miracol are nevoie, atunci de ce are nevoie el? Poate mor mâine-poimâine şi nu ştiu un lucru atât de important. Ce contează aşa de mult pentru fiul meu?

„Libertatea.” Libertatea, auzi. „Da, libertatea. Şi cel mai bine e că nu-i duc lipsa. Am găsit-o!” Auziți la el! Fiul meu. A făcut puşcărie pentru nişte cuvinte şi acum a găsit libertatea. Sigur. Oricine a ieşit din puşcărie e liber, nu? Doar dacă nu cumva în capul tău ai rămas tot acolo, după gratii. Ai găsit tu libertatea în țara asta, Nicule? Bravo, mă bucur pentru tine! Eşti un om fericit! „Sunt!” Şi unde anume ai găsit-o? Cum ai dat de ea? Cum arată? Cum miroase? Spune-mi, te rog, spune-mi, să nu mor prost! Pentru că oricum moartea mă aşteaptă în cartier. Zi de zi vine tot mai aproape şi bine face. E vremea ei. Când va ajunge la uşă, am s-o poftesc politicos înăuntru.

Mă apostrofează că ce tot vorbesc despre moarte, dar eu îi răspund că nu e mare lucru, o să vadă şi el peste ani. Moartea e prietena noastră sinceră şi devotată. Însă momentan vreau doar să ştiu ce-i cu libertatea asta, dacă tot ne-a mai rămas atâta lucru, să vorbim despre idei. Şi el îmi spune că libertatea e acum, aici, cu noi doi, pe acest bulevard. Te pomeneşti că libertatea o fi ăla care merge în spatele nostru, gândesc eu. Iar Nicu mă strânge de braț şi încetineşte pasul. Omul din spate încetineşte şi el, dar când ne oprim e obligat să ne depăşească. Acum suntem singuri. Mă uit la Nicu şi el se uită la mine. Zice: „Domnul

este duh şi unde este duhul Domnului, acolo este libertatea”.

*

La începutul lui august 1964 a fost liber. De câte ori n-am vrut să-l întreb cum a fost ziua aia. Dar n-am făcut-o. În schimb, într-o dimineață, căutând un patent, în timp ce el plecase cine ştie unde, am dat de un caiet sub un dulap. Fusese bine prins într-un intrând şi nu se vedea decât dacă te aplecai să cauți ceva, aşa cum făcusem eu. N-am vrut să citesc. De fapt, am vrut. De ce să mă mai scuz atât? Am vrut.

Am deschis geamul, am scos capul în micul balconaş pe care îl aveam, în care nu intrau decât două glastre, şi am încercat să văd dacă-l zăresc. Sigur că nu vedeam eu mare lucru, dar mă bazam pe ochelari şi pe faptul că i-aş fi recunoscut mersul, de la o vreme tare şontâcăit. Apoi m-am dus la uşă şi am ascultat. Nimic. M-am întors, mi-am dat jos ochelarii de distanță, mi i-am pus pe cei de apropiere, am răsfoit caietul şi m-am chiorât. Era aproape gol. Titluri, câte un citat, nişte cărți poştale nescrise, câteva cuvinte pe care le înțelegeam şi părți în care nu pricepeam mare lucru. La un moment dat m-am oprit la

singura pagină pe care erau notate mai mult de trei rânduri.

„Sosesc la Cluj pe la cinci şi jumătate. Pe fereastra vagonului, de la Gherla până aici, m-am uitat cu acea intensitate pe care o presupun în ochii omului care a privit cel dintâi lumea proaspăt creată de Dumnezeu. Ca şi de după gratii, l-am simțit pe Hristos aproape de mine pe când, în fața ochilor mei încă năuciți de nestinsele becuri electrice, defilau livezile, căsuțele, gardurile, animalele domestice; în fiecare lucru, pe fiecare petic de glie pulsează lumina tablourilor lui Van Gogh – explozivă – şi nuanțele odihnitoare ale zilei spre sfârşit şi năprasnica bucurie a celor şase zile dintâi; senzație dementă că păcatul strămoşesc încă n-a avut loc."

Atât scria. Am citit, apoi am auzit cheia în uşă. Cu încetinitorul, blestemându-mi oasele neascultătoare, am îngenuncheat, am înfipt caietul la loc sub dulap, am luat patentul, m-am ridicat şi m-am îndepărtat cât am putut de locul faptei. A doua oară când am căutat caietul, nu mai era acolo. Adevărul e că nici nu ştiu ce am citit în ziua aia. Amintirea lui de la ieşirea din închisoare? Un citat dintr-o carte? În fond, chiar a fost real caietul? Acum îmi pare că nici n-a existat.

*

Pe 4 august, Nicu a ajuns la Bucureşti. Ştiam că trebuie să apară. Dăduseră decretul şi ieşiseră oamenii valuri-valuri, numai el – nu. Bănuiam că trebuie să-i vină rândul. Ce nu ştiam era ziua. Tot pe 4 august, pe la mine a venit un nepot care în ultima vreme mă mai scotea la plimbare, îmi făcea cumpărăturile sau mă însoţea până la frizer. Întâmplător, aia era o zi de frizer pentru mine. Şi, cum stăteam cu nepotul pe marginea trotuarului, aşteptând să treacă o maşină ca să putem traversa şi noi, mi s-a părut că am văzut pe cineva, peste stradă, care ne-a făcut semn cu mâna. Era posibil aşa ceva? I-am dat un cot nepotului, iar el şi-a pus mâna la ochi şi a şoptit atât: vai!

Îmi imaginasem momentul acela de sute de ori. Nu credeam şi că o să apuc să-l trăiesc. Speram, dar nu eram sigur că voi reuşi. Însă o făcusem. Eram viu şi îmi întâmpinam băiatul la întoarcerea de la puşcărie, aşa cum îi promisesem. Nicu a traversat strada, s-a apropiat de noi şi a dat să mă îmbrăţişeze, dar eu m-am ţinut tare, aşa că doar m-a luat de braţ şi mi l-a strâns. Apoi a dat mâna cu văru-su şi s-a întors iar spre mine. A întrebat unde mergem. I-am zis că la frizer. A zis că bine, vine el cu mine. În drumul spre frizerie mi-a spus: „Tată, te rog să

nu plângi!”. Iar eu, chiar dacă în mine eram deja un alt om, m-am rățoit la el şi i-am zis: cum să plâng? Ce-s, prost? Mai bine spune-mi dacă ai mâncat ceva astăzi? Atunci Nicu m-a strâns în brațe.

*

Dimineața, când nu trebuie să meargă în tură, se trezeşte la prima oră şi mă bărbiereşte. Îl întreb ce a mormăit noaptea trecută. Îmi zice că nimic. Nu e chiar nimic, din moment ce am auzit ceva. O poezie? Nu e o poezie. Dar ce e? Ceva din Biblie. Ce? „Cred, Doamne, ajută necredinței mele.” Repet şi eu, întâi cu voce tare, apoi la mine-n gând. Cred, Doamne, ajută necredinței mele. Şi eu cred. Eu cred în Nicu şi stau nemişcat, în timp ce el a terminat să mă bărbierească şi acum mă spală cu apă călduță.

*

Nicu vorbeşte din nou în somn. Eu nu mai dorm bine de vreo zece ani, chiar dacă e linişte de mormânt, aşa că nu mă deranjează. Oricum adorm greu şi mă trezesc înainte să se lumineze. Uneori stau o noapte întreagă cu ochii închişi, nemişcat, dar treaz, încercând să-mi

păcălesc creierul că dorm. S-ar putea ca în tot acest timp chiar să reuşesc la un moment dat să trag pe dreapta, s-ar putea ca de la un punct încolo să visez că sunt treaz, nu zic nu, dar azi-noapte ştiu sigur că nu dormeam.

Ce zice Nicu în somn nu pot reproduce, în primul rând pentru că nu pricep nici eu. Mai un cuvânt, mai un oftat, mai un strigăt, iar mie îmi vine să mă ridic din patul meu şi să mă duc până la al lui. Doar că da, ştiu, şi el are un somn iepuresc, poate mai rău ca al meu, şi-mi spune că de la puşcărie i se trage. Adevărul e că înainte puteai să tai şi lemne pe el în somn, dar acum se trezeşte la cel mai mic foşnet. De asta nici nu vreau să mă mişc, deşi sunt insomniac. Îl las să se foiască şi să-şi consume tot răul care-l macină. Sunt doar un martor neputincios al acestui somn agitat.

Aş vrea să-l întreb cum a fost acolo, dar ştiu că nu-mi va răspunde. Sau că se va simți obligat să înfrumusețeze adevărul. Nu-s prost. Sunt doar bătrân, am văzut şi am auzit destule la viața mea. Prin ce a trecut Nicu în ăştia patru ani de puşcărie nu doresc nimănui. Şi nici nu e nevoie să-mi povestească. Tăcerea şi corpul lui cocârjat îmi vorbesc mult mai bine despre asta. Însă, chiar şi cu toate lucrurile astea în minte, într-o dimineață tot mă mănâncă nenorocita de curiozitate. Îi spun: Nicule, îmi dă

ghes inima să te întreb ce tot visezi în fiecare noapte. Vorbeşti mult în somn. „Iar? Şi ce spun?” Păi, Nicule, nu înțeleg exact ce spui, tot repeți nişte cuvinte, unele înseamnă ceva, altele nu.

El dă din cap şi se duce în hol, se aşază pe un taburet şi se încalță. Ar vrea să plece tocmai acum, în mijlocul discuției. „Te supăr?” Nu, păcatele mele, dar sunt curios ce e cu toate lucrurile astea despre care vorbeşti. „Despre ce vorbesc? Care sunt lucrurile astea?” Vorbeşti despre nişte lucruri şi nu ştiu dacă sunt adevărate. „Şi ce folos are cineva dacă ştie că sunt sau nu adevărate vorbele din vis ale unui om?” Nicule, e o curiozitate de om bătrân. Eu te-am trimis acolo şi vreau să ştiu.

Nicu se ridică. Se întoarce aşa, încălțat, în cameră, deşi tocmai el e obsedat să nu intrăm cu pantofii aici. Vine şi se aşază lângă mine, pe marginea patului. Mă mângâie pe umăr. Zice: „Tată, matale n-ai destule pe cap?”. Am destule şi pe cap, şi în cap, dar tot vreau să ştiu. Iar el răspunde că nu se mai gândeşte la asta. Că a început o altă viață acum. Mă bucur mult că ai început altă viață, dragul tatii. Dar eu sunt un ovreiaş bătrân şi curios, care nu are timp de o altă viață, aşa că trebuie să o trăiască pe asta până la capăt.

Nicu îşi ia mâna de pe umărul meu şi şopteşte: „Mă tem pentru inima matale”. Inima mea e bună şi zdravănă, nu-ți fie teamă. Inima mea face ce-i spun eu. Nicu oftează, oftează până dă afară tot aerul din plămâni. Se ridică, se duce la geam, trage puțin perdeaua, ca şi cum încearcă să vadă ceva afară. Continuă, dar e cu spatele la mine. Nu vrea să-i văd fața.

„Să zicem că cineva, nu eu, dar cineva ca mine, un ovrei pe care-l mai cred a fi şi legionar, ajunge pe mâna lor, bine? Ei, să zicem că la început, la anchetă, ovreiaşul e călcat în picioare, da? Bătut până la leşin, trezit şi bătut la loc, da? Mă rog, să nu insistăm, înțelegi matale. Nu eu, dar cineva ar putea să creadă că aceste bătăi sunt iadul. Dar nu sunt. Un telespectator care vede filmul ăsta ştie, a mai văzut şi alte filme. Ştie că asta e nimic.”

Eu nu mă uit la el. Mă uit la picioarele mele. La şoseta din dreapta, cu vârful rupt, prin care mi se văd două degete. Îl las să continue. „Apoi, când trece iadul acesta, abia apoi ajunge acel ovreiaş în burta Satanei. Abia atunci vezi pe dracu’, da? Şi de fapt nu-l vezi. Pentru că eşti în el, nu în afara lui. Dar ştii ce vezi?”

Eu nu răspund. E o pauză în care respirațiile noastre vorbesc una cu alta. Zice: „Ai auzit şi matale ce reeducare făcea Țurcanu mai demult, nu? Excremente mâncate, cică

te considerai norocos dacă te puneau să le mănânci pe ale tale. Patru ore de somn pe noapte, întrerupte din sfert în sfert de ceas. Preoți siliți la onanie. Sau oameni puşi să stea în picioare 20 de ore pe zi, luni întregi. Ai auzit şi matale poveştile astea". Le-am auzit. Noroc că Țurcanu era deja oale şi ulcele când ai ajuns tu la puşcărie, Nicule, zic.

Iar Nicu îşi loveşte palmele ca şi când ar trage o concluzie. „Aşa e, ăsta a fost norocul meu." Se întoarce spre mine: „Am intrat încălțat în cameră. Îmi pare rău. Nu mai fac". Apoi traversează camera şi se apropie de uşă. Eu îl întreb când se întoarce, iar el îmi spune că după liturghie, ca de obicei. Când pleacă el, pleacă şi aerul, iar în garsoniera noastră rămâne doar corpul ăsta stafidit al meu.

*

Când Nicu a venit din puşcărie, primul lucru pe care l-a făcut după ce a intrat în garsonieră la noi a fost să se ia cu mâinile de cap. I s-a părut că era mizerie. Poate era, nu ştiu. Poate se simțea lipsa unei mâini de femeie. Nu mi-a zis nimic, nu mi-a făcut observație, dar am ştiut că nu se simte la locul lui. Întâi a curățat tot praful. Zile întregi a tot scuturat aşternuturi, a spălat haine şi le-a întins peste tot, de ziceai că suntem în spălătorie, apoi a curățat

canapeaua şi a zis că aruncă fotoliul. Îmi părea rău de fotoliul ăla, stătusem în el atâția ani, dar n-am mai insistat. În câteva zile a găsit pe cineva care a venit după fotoliu.

O vreme am dormit amândoi pe canapea. Am dormit rău. Uneori, în miez de noapte, el îşi întindea pătura pe jos, iar acolo părea că doarme mai bine. După un timp, mai cu pensia mea, mai cu bănişorii pe care începuse şi el să-i facă la fabrică, a luat un al doilea pat. Era un pat mic, croit fix pentru o persoană, una mai scundă, aşa cum de fapt erau toți oamenii din neamul nostru. Acela a devenit patul lui. Fiecare cu propriul pat. Independență.

În rest, încă din primele zile de după întoarcere, s-a apucat să văruiască. A cumpărat o substanță împotriva ploşnițelor şi a scăpat rapid de ele, deşi eu nu le mai vedeam plecate. Deja mă obişnuisem cu compania lor. Oricum Bucureştiul e plin de ploşnițe, aşa că se vor întoarce şi le va fi mai mare dragul când vor găsi o garsonieră văruită şi curată. În baie, prima problemă a fost robinetul, a strâmbat din nas că uite-l, curge, apoi a curățat cada. Nu ştiu dacă avea sau nu ceva cada noastră. Poate că doar îşi căuta de lucru, să-şi umple mintea. Într-o zi am îndrăznit să-l întreb de ce e nevoie de atâta curățenie. Mi-a răspuns că, dacă mai demult îl dădea

altcineva cu capul de pereți, acum îi venea să se dea singur când intra în casă.

*

E o după-amiază fierbinte în Bucureşti. Dacă îndrăzneşti să păşeşti afară din bloc, tălpile pantofilor ți se topesc şi trebuie să faci eforturi ca să-i dezlipeşti de asfalt. Cel puțin aşa îmi imaginez, pentru că nu am de gând să ies din casă. Nicu merge să cumpere mâncare, iar eu doar mă mişc de la pat la geam şi de la geam înapoi spre pat. Ziua punem la fereastră un cearşaf care să ne mai protejeze de soare. Pe scurt, ne prăjim ca nişte hamsii. Aş mânca hamsii. De multă vreme n-am mai văzut marea.

E ora cinci. Firele din mintea mea s-au mai descâlcit în ultima vreme. Stăm amândoi întinşi, lipsiți de puteri, iar eu nu ştiu cum de am devenit aşa vorbăreț, că mă prind să-l întreb ce-şi mai aminteşte din copilărie. „Cum adică ce?", îmi răspunde contrariat. „Îmi amintesc tot." Tot? „Tot." Atunci, zic eu, ia spune-mi care-i prima amintire din viața ta? „Prima amintire?" Nicu face o pauză ca şi când ar căuta un cleşte cu care să extragă din jar amintirea şi să mi-o prezinte.

Aud o muscă nenorocită bâzâind prin cameră, încercând să-şi găsească drum pe sub cearşaful de la

geam – mă mir şi eu ce puteri am prins de aud atât de bine chiar şi o muscă, la anii mei. Iar Nicu zice: „Uite, prea bine, îmi amintesc o dimineaţă tot de vară, aproape la fel de caldă ca ziua de azi. Suntem în Cişmigiu!”. Noi? întreb entuziasmat, deşi entuziasmul e doar în glas, nu şi în mişcări, pentru că în realitate stăm amândoi trântiţi pe câte un pat, cu faţa în tavan, împietriţi, ca şi când, dacă am îndrăzni să mişcăm chiar şi un deget, ne-am consuma şi ultimul strop de energie şi pur şi simplu am înceta să existăm.

„Nu noi doi”, zice Nicu, „ci doar eu şi o fetiţă blondă, grăsuţă, probabil vara Sofia”. Vară-ta Sofia, şoptesc. „Da, cred că ea! Stăm amândoi pe o bancă, eu port pantaloni scurţi albaştri, iar ea o rochie albă. Îmi citeşte din Brătescu-Voineşti.” Îţi aminteşti tu ce îţi citeşte? „Cum să nu! *Puiul*, apoi *Niculăiţă Minciună*, cine ştie câte altele. Din vocea ei teatrală simt că vrea o reacţie de la mine, se aşteaptă să mă înfricoşez, să mă înduioşez. Dar eu nu simt nimic de felul ăsta. Doar stau acolo, pe bancă, lângă ea, ascult şi mă bucur. Mă simt fericit şi acum, când îmi amintesc.”

Asta te face pe tine să te simţi fericit? îl întreb. Aş vrea să mă pot mişca măcar un centimetru, să întorc capul şi să-i văd faţa, dar îmi e imposibil. E prea cald. „Da, şi

asta”, zice Nicu. Şi ce altceva? „Nu ştiu.” Încearcă, îi zic. „Păi”, spune el, „mă face fericit să nu fim bolnavi. Mă face fericit să aud o vorbă bună. Pe matale ce te face fericit?”. Pe mine, zic, pe mine mă face fericit ziua asta de azi, în care suntem amândoi. Iar el zâmbeşte. Îi aud zâmbetul.

*

Tura lui se termină la ora 12 noaptea. E acasă la 12.30. Are un autobuz de noapte, dar trece mai rar, de asta şi stă mult după el uneori. Eu nu pot să dorm, aşa că, dacă tot nu e acasă, mă foiesc prin garsonieră. Răsfoiesc ziarul. Ascult la radio. Uneori deschid şi Biblia lui de la capul patului, doar aşa, de curiozitate. Mai citesc o pagină, două, dar cum nici nu văd bine trebuie să mă chiorăsc. Oricum, scrie şi foarte mic. După ce se face 12.15, când ştiu că se apropie ora să vină el, mă bag în pat, sting lumina şi mă prefac că dorm. Îmi liniştesc respirația. Mă uit pe tavan, la umbrele pe care le fac luminile rătăcite. Am avut un câine mai demult. Uneori mă gândesc la el. Ar fi plăcut să avem un câine, dar e greu să creşti un animal la bloc. Abia avem noi doi loc în garsonieră. Un câine ne-ar mai lipsi...

Apoi îi aud paşii pe scări. Am lăsat deschisă uşa dintre cameră şi hol tocmai ca să aud paşii ăştia. Ştiu că e el, îl

recunosc după cum calcă. Apoi aud cheia, intră, se descalță, își agață haina în cuier, intră în cameră pe întuneric şi îşi caută hainele de casă. Eu nu scot un sunet. Îl aud cum intră în baie şi mă mişc de pe o parte pe alta, pentru că mă dor oasele. Uneori mă dor atât de tare, încât îmi imaginez că am în ele cuțite. Se aşază pe patul lui, care scârțâie, se acoperă şi îmi zice: „Ştiu că nu dormi". Las câteva secunde să treacă, apoi îl întreb de unde ştie. „După respirație. Respiri prea liniştit şi prea corect." Zâmbesc. Bine că eşti tu deştept. „Nu sunt atât de deştept, dar recunosc o minciună." Ce-a fost azi? îl întreb. „Azi? Mai nimic. Muncă." Greu, greu? „Nici prea greu, nici prea uşor. Cât să îți rupi spatele, dar să nu-l rupi de tot, să poți şi a doua zi să cari cu el." Când se face linişte, auzim câte o maşină trecând pe străduța din fața blocului. „A venit azi unu'." Cine? „Unu'. Îi verifică pe foştii puşcăriaşi. Să vadă cum se comportă la locul de muncă, dacă totul e corespunzător, să vorbească apoi cu şefii, cu colegii..." Şi? „Şi nimic. Matale mă ştii. Cetățean exemplar, reintegrat prin muncă etc."

Iar linişte, iar o maşină. Iar trebuie să mă întorc pe cealaltă parte, pe partea care între timp devine nedureroasă. Şi te-a-ntrebat ceva? „M-a întrebat. M-a întrebat dacă ăştia de la fabrică se poartă frumos cu

jidanii." Pufnesc în râs. Aşa te-a întrebat? „Păi, cum să nu! Şi apoi m-a întrebat dacă muncesc cu spor, dacă îmi place ce muncesc şi alte lucruri de felul acesta." Şi? „Şi i-am spus că e o plăcere să muncesc în fabrică, simt că mi se construieşte caracterul. Că sunt un cetățean mândru şi mulțumesc partidului pentru sprijinul pe care mi-l oferă ca să pot să devin un om mai bun şi mai corect!" Aşa ai zis? „Sigur!" Izbucnim amândoi în râs. Şi el ce-a zis? „Mi-a zis că vă felicităm pentru calea pe care ați apucat-o, tovarăşe Steinhardt. Munca e cea mai bună cale de propăşire a neamului românesc."

Nu-mi mai simt un picior. Uneori e mai bine când nu-mi mai simt o parte a corpului, pentru că de fapt nu mă doare. E un câştig. Zice: „Pe cel care mă ancheta îl chema Onea, căpitanul Mircea Onea. Când ştiam că mă lua Onea la interogatoriu, încercam să-mi pregătesc creierul ca pentru mersul la cinematograf. Îmi spuneam că urmează să asist la un film şi nimic nu va avea legătură cu mine. Doar voi sta pe margine şi voi urmări un scenariu absurd. Când mă dădea cu capul de pereți sau mă călca în picioare, îmi ziceam că ce amuzant sau ce înfricoşător e filmul ăsta la care mă uit!". Îmi duc mâna la ochi pe întuneric, un gest care n-are legătură cu nimic, iar el mă simte şi adaugă: „Nu te supăra pe mine, nu am vrut să te

întristez, de fapt, altceva voiam să zic. Când mă duceau la interogatorii, am înțeles cât de importantă e minciuna, dacă ştii cum s-o spui, dacă ştii să te foloseşti de ea. E un instrument genial! Vrei să-ți spun de ce? Păi, în primul rând anchetatorii îți lasă nişte spațiu mort în conversație, pe care tu s-ar putea să fii tentat să-l umpli cu ceva! Întâi te-a dat cu capul de pereți, acum îți lasă 30 de secunde doar ale tale. Important e să nu te fraiereşti. Apoi, orice deținut întreg la minte ştie că cel mai bine e să răspundă pe scurt. Dacă te întreabă dacă îl ştii pe cutărică, tu nu începi să zici că da, sigur, îl ştiu de la nu-ştiu-care, ne cunoaştem din tinerețe, am fost la pescuit împreună. Zici doar că da şi atât. Ai încheiat! Asta e una. Apoi, răspunsurile în sine să fie cât mai scurte. Cu cât vorbeşti mai mult, în primul rând vei spune mai mult din lucrurile pe care nu vrei să le spui. În al doilea rând, cu cât vorbeşti mai mult, cu atât îi dai motive celuilalt să te joace în picioare. De ce să dezvolți discuția, când poți să foloseşti cuvinte simple şi scurte? Încă una, dacă nu era destul de clar: răspunzi doar la întrebare, nu te mai apuci şi să dezvolți sau să răspunzi şi la viitoarea întrebare, care încă nu ți-a fost pusă. Cu alte cuvinte, pune-ți botniță, omule! Asta am învățat pe pielea mea!”.

Păi, şi minciuna? „Minciuna! E nevoie de cât mai multă minciună, aşa, din principiu. Spui adevărul doar acolo unde sigur îl ştiu şi ei. Data naşterii, locul, numele membrilor familiei, lucruri din astea. Dar în rest, dacă se poate, aruncă-le o minciună. Era ziua când s-a întâmplat nu ştiu ce? Nu. Era noaptea. Era iarna? Nu, era vara. Eraţi doi? Nu, eram singur! În plus, cel mai bine e să nu rosteşti niciodată niciun nume. Cel mult poţi repeta numele pe care l-a zis anchetatorul, dar atât. Am înţeles şi eu că orice nume pronunţi, chiar dacă spui doar că persoana aia trecea pe lângă noi când discutam ceva, e ca şi cum i-ai semnat condamnarea omului ăluia. Te transformi în denunţător. Cum ai spus un alt nume, gata!, s-a terminat, ai trecut dintr-un iad în unul mult mai mare, mai încăpător şi mai fierbinte.”

Deci minte-i cât poţi, asta e regula? „Da. Şi atât îţi mai spun, apoi mă duc în lumea viselor: la un moment dat, Onea a făcut pe drăguţul. M-a întrebat dacă am avut câini în copilărie. I-am zis că da. Trei. În acelaşi timp. Trei câini? s-a mirat el. Trei. Ce rasă? a continuat el. Iar eu am răspuns că toţi erau aceeaşi rasă. Câine-lup. Iar el ştii ce a răspuns? A zis: ştiam că ai avut un câine-lup. Dar nu ştia că au fost trei.” Trei câini... Ştii că tocmai m-am gândit la

Ursu? Ce ne-am fi făcut noi cu trei câini? „Nu ştiu, dar în ziua aia am plecat cu capul întreg de la interogatoriu.”

*

Ne-am oprit pe o bancă în parc. Am fost la piață, avem plasele pline. El duce o plasă mai mare, eu una mai mică. Am luat şi tramvaiul până la piață. Uneori, lucrurile sunt clare pentru mine. Alteori respir într-o ceață enormă, care-mi astupă ochii şi urechile. Uneori, pe Nicu îl văd bine, dar alteori abia dacă îl aud undeva, în depărtare. Îl întreb pentru cine se roagă toată ziua la biserică şi îmi zice că pentru noi toți. Care noi toți? „Oamenii.” Oamenii? Şi pentru ăia care ți-au dat picioare la spinare? „Şi pentru ăia. Şi ei sunt oameni.” Şi pentru ăia care ne-au luat tot? „Şi pentru ei. Mai ales pentru sufletele lor.” Şi pentru cei care au omorât?

Nicu ia un măr din plasă. Îl şterge de haină, îl analizează şi apoi muşcă din el. Zice: „Avem dreptul... Dar ce zic eu dreptul? Avem datoria să iertăm răul care ni s-a făcut! Desigur, doar răul care ni s-a făcut nouă personal, nu şi răul care a fost făcut altora. Eu m-am tot gândit şi cred că dacă după aşa o experiență în închisoare aş rămâne cu nevoia de răzbunare şi cu ura şi cu scârba că ne-au frânt viețile înseamnă că n-am învățat nimic. Dar,

dacă pot învăța ceva din asta şi dacă pot fi liniştit cu viața mea şi pur şi simplu doar scârbit de răutatea şi nenorocirea din jur, atunci suferința n-a fost degeaba. Simplul fapt că noi doi suntem azi aici e ceva ce numai Domnul ar fi putut să facă". Muşcă din măr, mestecă, iar muşcă şi tot aşa, până e gata. Mănâncă şi cotorul. Mărul nu a existat niciodată. Îmi spune: „Eu sunt un om fericit. Nici nu ştii matale cât sunt eu de fericit".

*

Am avut doi băieți. Acum mai am doar unul. Primul copil, făcut cu prima nevastă, a fost mereu mai puternic. Sau aşa credeam. Acum, când totul se amestecă la mine-n cap, îl aud pe Nicu numindu-l pe frate-su „contele de Pupăzămberg". Era atât de diferit acest prim copil al meu. Diferit de Nicu. Sobru, mereu preocupat de afaceri, de viitor, interesat de posibilități, mereu cu dorința de a rezolva lucruri concrete. Aşa mi-l amintesc. Acest băiat al meu, un om zdravăn, a murit de mulți ani şi-mi amintesc fața lui ca şi cum ar fi a cuiva, a unui vecin despre care ştiu cum se îmbrăca, dar nu mai ştiu exact care-i erau trăsăturile. Nu mai am nicio poză, s-au pierdut când ne-am mutat în garsonieră sau poate le-am avut în tot acest timp şi nu ştiu unde sunt puse. Pe acest copil al meu îl

văd uneori înainte de culcare, foarte rar, cu o secundă înainte să adorm. A apucat să devină bărbat şi apoi mi l-a luat boala. Am crezut că boala şi răutatea mi-l vor lua şi pe Nicu, dar pe el n-a fost chip încă să-l mişte nimic şi nimeni de pe acest pământ. Pe cât de firav a fost de mic, pe cât de sensibil, pe cât de pirpiriu, pe atât acest Nicu al meu a reuşit să rămână cel mai mult timp în picioare. Înainte de culcare, când văd în spatele pleoapelor chipul primului meu băiat, iar Nicu e în patul lui, ştiu că atunci copiii mei s-au întâlnit din nou şi există în aceeaşi încăpere, măcar pentru o secundă, alături de mine.

*

„Ai un umăr strâmb", aşa îmi spune în timp ce amestecă ouăle pentru omletă. Iar eu nu-mi ridic nasul din ziar, încercând să pricep ceva cu ochiul bun. Duc pagina foarte aproape de faţă şi-mi aranjez mai bine ochelarii. Am un umăr strâmb şi în rest sunt bine, da! „N-am zis asta. Doar că mai demult m-a întrebat cineva acolo cum arată tata." Şi ce i-ai zis? Că am un umăr strâmb? „I-am zis că eşti mititel. Încercam să ne amintim cum arată rudele noastre cele mai apropiate. Şi eu i-am zis de matale, că ai un umăr strâmb." Asta ţi-ai amintit tu

despre mine, că am un umăr strâmb? Pun ziarul pe masă şi-mi îndrept un pic umărul. Are dreptate, e strâmb.

„Nu doar asta”, zice, „dar când mă gândeam la matale şi la umărul strâmb parcă îmi mai potoleam dorul”. Ce prostie, pufnesc. Şi ce i-ai mai zis despre mine? „I-am zis că eşti mititel.” Bine că eşti tu înalt! „Sunt la fel de mititel. Ce era să iasă dintr-un mititel? Suntem un neam de mititei! Şi i-am zis că aşa îți zic, Mititelul!”

Nu mai aud prea bine, dar pe asta am auzit-o. Mititelul! Acum mă uit la el cum amestecă brânza rasă cu ouăle şi imediat cineva iar îşi bagă mâna în mintea mea şi încurcă aţele – suntem într-o altă bucătărie, o femeie rade brânză şi cântă ceva, nu pot să pricep ce. Sunt la doi paşi de ea, pe un scaun, citesc un ziar. Mă concentrez să aud ce cântă, dar nu înțeleg cuvintele, deşi le aud foarte clar. Ce spune, la naiba!, ce spune? Simt o mişcare în dreptul genunchiului stâng şi, cum ridic ziarul, văd un corpuşor care încearcă să ajungă la mine pe sub masă. E un copil în patru labe care se chinuie să se ridice. O să dai cu capul, gândesc, apoi pun mâna să-l protejez, o să dea cu capul dacă nu e cuminte! îi spun şi femeii, care continuă să cânte.

Las atunci ziarul pe masă, mă trag cu scaunul un pic în spate şi pun mâna pe țânc. Îl trag de sub masă, iar el

stă cuminte, nici nu mişcă, aşteaptă să vadă ce se va întâmpla. Îl aşez la mine-n poală şi se lipeşte de mine, apoi începe să-mi cerceteze bărbia. Îşi lipeşte capul de umărul meu drept şi încearcă să-mi bage un deget în nas. Mă prefac că o să-i mănânc degetul. Nu-i convine. Vrei să-ți păstrezi degetul, aşa-i, micuțule? Cred şi eu! O să ai destulă nevoie de el în viață!

Deschid din nou ziarul şi acum stăm ascunşi în spatele paginilor imense. Citim. Fața mea e lipită de capul acestui copil. Îi respir părul. Miroase a lapte şi miere. Această bucătărie e cu adevărat locul în care am vrut toată viața să fiu. Femeia cântă în continuare, respirația copilului se egalizează cu respirația mea şi nici că ne pasă când auzim castronul de porțelan lovind podeaua.

Securistul

Tovarăşul P. a suferit un infarct în timp ce îşi bea cafeaua în bucătărie, de față cu soția şi copilul. L-au dus la spital şi au reuşit să-l salveze, dar a avut nevoie de o perioadă lungă de recuperare. Aşa am ajuns eu să mă plimb de trei ori pe zi pe lângă Biserica Rusă, acolo unde, pe strada Ion Ghica, la numărul 3, locuiau într-o garsonieră Steinhardt şi tatăl lui. Ştiam că el şi bătrânul făceau cel puțin o

plimbare în fiecare zi, până la un parc din apropiere, unde stăteau pe o bancă aproximativ jumătate de oră. După ce încheiau plimbarea, Steinhardt pleca din nou, de data asta singur. Mergea la lucru, la biserică sau pur şi simplu rătăcea pe străzi.

Tatăl, Oscar Steinhardt, a murit un an mai târziu, iar eu eram în cartierul lor când s-a întâmplat. De fapt, pe atunci eram mai mereu în cartier. Bătrânul a făcut infarct. Cum s-a văzut mai apoi, era o boală de familie. Oricum, în ziua cu pricina, Steinhardt-fiul s-a întors acasă de la lucru, iar eu eram în spatele lui. M-am oprit la intrarea în bloc şi am avut timp să-mi mai aprind o ţigară. Prin geamul deschis am auzit un strigăt. La nici un minut, l-am văzut pe fiu ieşind în fugă, probabil după un doctor care locuia în clădirea din apropiere. Am urcat în urma lui şi am văzut uşa garsonierei deschisă. Câţiva vecini se adunaseră pe coridor. O femeie intrase şi stătea pe marginea patului, ţinându-l pe bătrân de mână, în timp ce restul îşi făceau cruci. Se pare că fiul îşi găsise tatăl picat lângă pat.

Oscar Steinhardt era conştient şi îi spunea femeii că se simte bine. Tot bolborosea să-l aducă înapoi pe băiatul lui şi să se încheie comedia. Să se ducă toţi acasă. Gata, fiecare la casa lui! Apoi am simţit din spate o mână care

m-a tras din drum: Nicu Steinhardt revenise, fără doctor, dar strigând să cheme cineva o Salvare şi decis să-şi ia tatăl pe sus, să-l ducă la spital, dacă era cazul. Atunci, bătrânul, cu un efort uriaş, s-a ridicat din pat, şi-a îmbrăţişat fiul şi, sub privirile uimite ale vecinilor, i-a zis:

— Te rog să nu te sperii, că sunt bine! M-am simţit rău, dar mi-am mai revenit! Stai liniştit, că nu piere ea aşa uşor, iarba rea! Şi acum spune-le oamenilor ăstora să nu se mai holbeze şi să se care pe la casele lor.

Vecinii s-au uitat ruşinaţi unii la alţii, iar Steinhardt a dat să închidă uşa. În urma lui, bătrânul s-a prăbuşit pe podea şi dus a fost.

După întâmplarea asta, o perioadă nu prea am avut ce face. Dacă până atunci ieşise din casă destul de rar, acum fiul nu ieşea mai deloc. Mă învârteam prin cartier, îmi tot căutam un alt loc din care să-l pot vedea şi fumam ţigară după ţigară până mă săturam. Citeam ziare, făceam câte un rebus, iar Nicu Steinhardt cobora doar ca să meargă la lucru sau la biserică. Cel mai tare mă uimea, recunosc, faptul că niciodată nu vedeai o femeie venind pe la el. M-aş fi aşteptat ca măcar după moartea tatălui să-i mai facă şi lui câte una o vizită. Măcar o dată pe lună. Dar nimic. O vreme abia l-am văzut la faţă.

Apoi, încet-încet, a revenit la vechile plimbări. Intra în câte o librărie, iar uneori se ducea la un spectacol de teatru. Rar trecea pe la el câte un prieten, dar niciodată nu stătea mult. Cei care îl vizitau erau ba scriitori, ba popi. Într-o zi, mergând în spatele lui, în timp ce ieşise la o plimbare cu un scriitoraş care nu prezenta vreo importanță pentru noi, l-am auzit pe ăla întrebându-l cum trăieşte.

— Cum să trăiesc? a răspuns Steinhardt contrariat, pe un ton un pic ridicat. Cu muzică şi lecturi.

— Atât? i-a replicat scriitoraşul. Nu mai ai nevoie de altceva?

— Şi Hristos!

A fost şi o continuare a discuției, dar n-am mai auzit-o, pentru că scriitoraşul s-a oprit să-şi lege şiretul şi eu n-am mai avut ce face – a trebuit să-mi continui drumul. I-am lăsat în urmă şi apoi i-am supravegheat de la distanță. În scurt timp s-au despărțit.

Apoi, într-o altă zi, un coleg, Doru, care era de serviciu pe tura de seară, mi-a povestit că l-a auzit pe Steinhardt vorbind singur, probabil la întoarcerea de la slujbă: „De, toți suntem cu păcate”. Părea că-i răspunde cuiva, dar nu era nimeni cu el. Aiureli... Aiureli-neaiureli, totuşi le trecem în raport. Teoria era că Steinhardt ar fi comunicat

într-un fel cu diverse persoane din străinătate, deci încercam să vedem dacă avea coduri şi aşa mai departe, însă tot filajul cu el nu părea să dea rezultate. Mereu făcea cam aceleaşi lucruri, mergea pe aceleaşi drumuri şi perioade lungi nu se vedea aproape cu nimeni.

De fapt, totul a fost la fel până într-o duminică oarecare, când am urcat cu el în autobuz şi l-am urmărit până la Schitul Darvari. Era pe la jumătatea lui decembrie. Întâi am zis să-l aştept în Grădina Icoanei, pentru că nu părea foarte frig. M-am învârtit o vreme, dar pe bănci nu se putea sta, erau toate acoperite de zăpadă şi îngheţate. Apoi mi-a trecut prin cap că poate se întâlneşte cu cineva la biserică sau pleacă înainte de terminarea slujbei, aşa că m-am întors. Am intrat şi l-am văzut într-un colţ, acolo unde-l lăsasem, în genunchi. Nu vorbea cu nimeni, doar se ruga, se închina cu gesturi mari, repeta cu voce tare vorbele preotului şi nimic altceva din jur nu-i putea distrage atenţia.

Am stat până s-a terminat slujba, iar la plecare am văzut că s-a dus la o masă şi a scris ceva pe un bilet. Putea să fie un mesaj. Eram obişnuit cu genul ăsta de trucuri, oamenii lăsau acatiste, dar de fapt transmiteau cine ştie ce chestiuni. M-am dus după el, am scris şi eu un acatist, cu nişte nume inventate, iar când l-am pus pe

al meu, l-am luat din cutie pe al lui. Era doar o listă de nume, împărțite pe două coloane, morți şi vii. Am pus bine hârtia, cu gând să o duc la lucru şi s-o pun la dosar. Uneori, o listă de nume nu e chiar o listă de nume. Dacă o citeşti pe diagonală, de sus în jos sau începând cu a treia literă a fiecărui cuvânt, iese cine ştie ce. Pentru că am întârziat cu acatistul, am ratat autobuzul şi am avut de ales: fie aşteptam jumătate de ceas după următorul, fie o luam la picior, ceea ce am şi făcut. În mod normal aş fi făcut vreo 20 de minute până la garsoniera lui de lângă Biserica Rusă, dar atunci am simțit că voi face o oră, poate mai mult. Chiar dacă nu erau nămeți, totul era înghețat şi înaintam cu mare greutate.

O bună parte din drum m-am gândit cum o să explic în procesul-verbal că n-am fost în stare să prind autobuzul acela nenorocit şi l-am ratat pe Stan, cum îi ziceam în raport, pe Steinhardt, pe evreul meu personal, care-mi atârna de gât. Mă tot întrebam unde s-o fi dus. Acasă? Sau poate făcuse o oprire undeva, poate se văzuse tocmai acum cu cineva, dracu' ştie, mă frământam în timp ce alunecam pe drumurile de sticlă din Bucureşti. Nicio maşină, niciun alt autobuz în jurul meu, niciun om, parcă eram pe altă lume. Am tot înaintat. Se lăsase şi un fel de ceață ciudată şi nici nu mai ştiai sigur dacă e dimineață

sau seară. Am început să mă întreb unde erau toți oamenii în acea zi de duminică, încă dormeau sau dispăruseră? Atunci mi-am dat seama că temperatura scăzuse brusc. Sau doar pe mine mă apucase frigul? Probabil pur şi simplu mă lovise o stare de epuizare. Nici nu dormisem prea bine în ultima vreme, mă gândisem mult şi la tovarăşul P. şi cum ajunsese un fel de legumă după infarct.

Toată munca noastră de a ne proteja țara era uneori istovitoare, pentru că erau prea mulți inamici ai statului. Uneori erau mult prea mulți. De asta mă simțeam şi eu foarte rău în perioada aia, ba chiar începusem să am şi vedenii. De fapt, nu neapărat vedenii, pentru că nu cred în ele, dar să le zicem momente în care visam cu ochii deschişi. De exemplu, în duminica aia, când am plecat de la biserică, după cum spuneam, s-a lăsat brusc gerul şi toți oamenii au dispărut, chiar dacă eram în miezul zilei. Nici tramvaie nu mai treceau, nici autobuze, nici maşini. Nimeni nu deschidea geamul să-şi scuture o pătură, niciun câine nu traversa strada. Doar eu mă chinuiam să înaintez, deşi alunecam, iar apoi am văzut înaintea mea o siluetă care făcea aceleaşi eforturi ca mine să-şi păstreze echilibrul. După ce m-am mai apropiat, am observat că era un bărbat destul de scund, îmbrăcat într-o haină

albastră. De unde ştiam haina aia? M-am tot chinuit să-mi amintesc şi apoi am înțeles ce se întâmplase: Steinhardt ratase autobuzul şi o luase şi el pe jos. Mergeam de un sfert de oră în spatele lui fără să am habar că e el. Îl urmăream fără să ştiu!

Treaba asta mi-a dat puțină încredere. Adevărul e că eram într-o stare destul de proastă, îmi spuneam că l-am ratat, dar şi că ceva ciudat se petrece de e atât de puțină lume pe străzi. Apoi, când mi-am dat seama că sunt pe urmele sale practic fără să vreau, am răsuflat uşurat. Tot mergând aşa în spatele lui, încercând să-mi reglez cadența paşilor de aşa natură încât să nu mă apropii prea tare, am simțit că-mi pierd echilibrul, de data asta fără posibilitate de redresare. Am alunecat în stânga şi în momentul căderii am auzit un scrâşnet de os. Cum poți să-ți rupi un picior pe gheață la 30 de ani, ca şi când ai avea 9? Foarte simplu chiar! Oamenii pățesc asta la toate vârstele. Am încercat să mă ridic şi în clipa aia m-a lovit din spate. Am simțit ceva cald invadându-mi corpul, fără puterea de a urla, fără vreo posibilitate să mă ridic. Atunci am observat că începuse să ningă.

*

Totul era rece sub mine şi în jurul meu, iar în afara acestei senzații dureroase nu mai era nimic. Apoi l-am văzut pe el în mijlocul străzii, de parcă aştepta ceva. Şi el a văzut că m-am trezit, aşa că s-a apropiat.

— Nu trece nicio maşină! Incredibil!

— Cât e ceasul?

Habar n-am de ce am întrebat asta, iar el a dat din umeri:

— N-am ceas, dar se apropie de prânz. Şi nu trece nicio maşină!

— Sunt bine!

Am dat să mă ridic, dar îmi era imposibil.

— Fir-ar să fie, am uitat să mă prezint! Steinhardt!

S-a aplecat, mi-a întins mâna, a ezitat, apoi şi-a retras-o.

— Nu puteți să vă mişcați. V-a lovit o maşină. Mergeam spre casă şi mi-a părut că am auzit ceva în spatele meu. Nu ştiu, Dumnezeu m-a făcut să întorc capul! Adică nu doar să întorc capul, a fost mai mult. Am mers un colț înapoi şi v-am găsit aici, pe drum. Vă amintiți ceva?

Am dat din cap că habar n-am. Am fost convins că s-a prins cine sunt şi că de aici încolo e doar un joc, aşa cum fusesem avertizat că ar putea să fie.

— Am vrut să vă ridic, dar nu sunt foarte puternic. Plus că mai bine nu vă mişc. Cred că aveți ceva rupt.

Mi-a arătat palmele mici, în mănuşi.

— Problema e că nu trec maşini şi nu e nici vreun telefon public prin apropiere. Trebuie să vă duc la spital, în mod sigur v-ați rupt ceva. Credeți că ar fi o idee să bat la un geam, să rog pe cineva să sune la Salvare?

Nu ştiu de ce, dar în clipele ale eram mut. Am simțit că dacă fac nişte eforturi uriaşe am să pot scoate două-trei cuvinte şi atât, aşa că pentru o clipă mi s-a părut o idee bună să stau liniştit acolo, în ger, să-mi adun gândurile şi să nu-l bag în seamă.

— Toată lumea are storurile trase! Incredibil! Nu vă faceți griji, la spital tot ajungem! Încercați doar să nu vă mişcați! Aveți noroc că m-am întors din drum... Adevărul e că am auzit aşa, un fel de bufnitură. Şi am văzut şi maşina trecând! Întâi m-am gândit că o fi lovit vreun câine. La câine m-am gândit, da, dar şi dacă era doar un câine, am zis ce, nu ar trebui să mă-ntorc?

Am închis ochii şi am continuat să-l ascult în timp ce mă lua moleşeala.

— N-am văzut numărul maşinii... Acum îmi pare rău că n-am fost mai atent... Cum să loveşti pe cineva cu maşina şi apoi să pleci?

— Nu m-a văzut!

— Poftim? Aţi spus ceva?

— Am zis că probabil nu m-a văzut.

— Şoferul?

— Da, cred că am alunecat şi am căzut pe gheaţă. Apoi a venit şi maşina.

— Deci vă amintiţi.

— Am căzut, apoi am simţit lovitura din spate.

— Iar eu nu sunt în stare să vă duc la spital, parcă pe toţi oamenii i-a înghiţit pământul!

S-a apropiat, mi-a luat palmele şi mi le-a frecat cu mâinile lui.

— Mi-e teamă să nu îngheţaţi! Mă duc să cer ajutor!

Am simţit că mă ia somnul, iar prin ochii întredeschişi i-am văzut silueta apropiindu-se de o casă. L-am auzit bătând cu pumnii în geam şi strigând „Alo, e cineva? Vă rog!”, apoi s-a îndepărtat, a procedat la fel şi la următoarea casă, însă tot degeaba. Nimeni nu răspundea, de parcă tot oraşul chiar se golise. Sunt prea obosit, mi-am zis, visez, delirez, aşa ceva nu poate să se întâmple! Totul are legătură cu nopţile nedormite şi cu teama asta tâmpită să nu ajung la fel ca tovarăşul P.

— Domnule, nu adormiţi, vă rog, haideţi să ne trezim! Nu e bine!

L-am auzit din nou aproape, foarte aproape de mine, şi l-am simțit atingându-mi fața.

— Haideți să ne trezim! Repede! Nimeni nu adoarme acum, în miezul zilei. Haideți să vorbim, vă rog, încep eu. Uitați, veneam de la biserică şi mă duceam acasă. Şi dumneavoastră acum! Vă rog să ne concentrăm!

— Cred că m-am lovit la cap!

— Cred că v-ați lovit, dar nu foarte tare, altfel nu puteam vorbi acum! Cred că sunteți bine, trebuie doar să mergeți la spital. Şi o să vă duc la spital, dar acum trebuie să vorbim, nu să adormiți! Povestiți-mi despre dumneavoastră!

— Începe să mă doară mâna stângă!

— E un semn foarte bun. Încet-încet vă revin simțurile!

— Şi piciorul stâng cred că e rupt.

— Da, şi eu cred.

— Îmi cer scuze!

— Pentru ce? Nu trebuie să vă cereți scuze! Povestiți-mi despre dumneavoastră! Vă rog să nu adormiți!

S-a aşezat lângă mine, în genunchi, pe gheață şi abia atunci am văzut că nu mai are haina albastră pe el. Am înțeles că de fapt acum haina lui mă acoperea pe mine.

— Sunt matematician, i-am şoptit. Matematician!

— Matematician! Foarte frumos! Şi de unde veneați?

— Tot de la biserică!

Atunci Steinhardt s-a aplecat şi mi-a şoptit la ureche:

— Mi se părea mie că vă cunosc de undeva. Cred că mergem la aceeaşi biserică.

Am închis ochii, iar când i-am deschis din nou eram tot acolo, înghețat. Pe el l-am auzit la câțiva metri distanță.

— Problema e că nici nu am ce face. Dacă vă mişc, puteți să vă îmbolnăviți şi mai tare. Nu e bine să mişti un om care a suferit un accident. Dacă mă îndepărtez de lângă dumneavoastră, riscăm să vină o maşină şi să vă lovească din nou. Dacă nu mă îndepărtez, s-ar putea să vă vină frigul de hac. Doamne Dumnezeule, ce situație! Şi nu trece nimeni! Doamne Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi, păcătoşii!

Suferisem o lovitură destul de puternică la cap, aşa m-am gândit atunci şi gândul mi s-a adeverit după ce l-am văzut pe tovarăşul P. apropiindu-se din mijlocul străzii şi îngenunchind lângă urechea mea stângă. Steinhardt s-a făcut că nu-l vede, iar eu am închis ochii şi m-am prefăcut că dorm, oricum eram îngrozit de ce aveau să-mi facă. Eram în situația aia, la mâna cui nu trebuie, neajutorat, întins pe zăpadă, lovit de maşină, ca ultimul prost, dacă nu cumva lovitura fusese intenționată. Dar mă îndoiam că era posibil. Fusesem pur şi simplu victima unei sorți

tâmpite, care se juca, râdea de mine şi mă adusese acum fix la mâna evreului.

Însă asta era cea mai mică problemă a mea. Mai complicată era apariția tovarăşului P., pe care îl ştiam acasă, la pensie, o legumă, însă iată că lucrurile nu stăteau chiar aşa. Poate că îl chemaseră, poate că îi spuseseră: „Vino înapoi, că nenorocitul ăsta nu se descurcă, uite, acum l-a călcat maşina şi cine a rămas cu el, să îl salveze? Cine? Tocmai evreul, dacă vă vine să credeți. Tocmai el!”. Tovarăşul P. mi-a şoptit la ureche:

— Eşti o lichea! Meriți să mori de frig aici, în ger, după ce oricum te-a lovit maşina şi ți-a fracturat coloana! Asta dacă chiar ai o coloană! Şi dacă ai scăpa, oricum nu ai mai putea merge în veci. Tu, în locul meu? Tu, în biroul meu? Pe scaunul meu? Tu, salvat de un duşman al poporului? Eşti terminat!

Iar Steinhardt a îngenuncheat şi mi-a zis la cealaltă ureche:

— Cred că vine cineva, rezistați!

Am simțit că alunec spre somn, în timp ce începuse şi viscolul, iar când am deschis din nou ochii eram în Salvare. Steinhardt stătea în picioare, lângă mine, şi mă ținea de mână.

— Ce fel de matematician sunteți? mi-a şoptit, iar eu am pufnit în râs şi i-am răspuns că predau la liceu, apoi am încercat să-mi retrag mâna din mâna lui, dar degetele nu m-au ajutat.

În lunile, săptămânile sau doar orele care au urmat am dormit foarte mult, fără să îl visez pe tovarăşul P., iar când m-am trezit eram într-un salon de spital, între un canceros căruia-i tăiaseră piciorul şi un tip care se lovise la cap după ce căzuse de pe scară, în timp ce zugrăvea. Mai grav era că atunci când căzuse îi intrase în cap o şurubelniță şi se dusese aşa la spital, cu şurubelnița înfiptă. Şi iată-l acum, pe patul din stânga mea, viu, cu gura căscată şi bale curgându-i pe bluza de pijama în dungi. Habar n-aveam ce zi a săptămânii era sau cât timp trecuse de la accident, îmi simțeam capul ca într-o menghină şi mâinile nefolositoare. Le puteam mişca, dar nu eram foarte sigur cu ce pot să mă ajute.

Când m-am trezit a doua oară, tipul cu şurubelnița, a cărui poveste abia atunci am aflat-o, cânta cât îl țineau plămânii. Era miez de noapte, iar omul urla nişte versuri pe care nu le-am recunoscut şi se dădea cu capul de noptieră, apoi au venit asistenții şi l-au luat pe sus. Nu ştiu unde l-au dus, nici de ce nu s-a mai întors, dar cancerosul mi-a zis că probabil îl închiseseră la nebuni.

Când m-am trezit a treia oară, Steinhardt stătea pe marginea patului meu.

— Cum vă mai simțiți?

— Sunteți adevărat? am întrebat.

— Dar dumneavoastră?

Mi-a trecut prin cap că mă puteam împrieteni cu el, că ăsta era momentul, deşi ordinul meu fusese clar: să îl urmăresc de la distanță. Totuşi, puteam să ies cumva din toată povestea asta, puteam să joc rolul de victimă şi să-i intru sub piele, să-l fac să-mi spună toate secretele, cu cine colaborează, în urechile cui toarnă venin, cum ajung scrisorile lui la Europa Liberă şi ce are de gând pe mai departe. Mintea mea alerga nebună între posibilități, în timp ce eu nu puteam scoate două vorbe, iar el stătea acolo, pe marginea patului, ținându-mă de mână. Din nou gestul acela nesuferit. Mâna lui mă ardea – iar dacă venea cineva în spital şi vedea asta, eram pierdut. Mămicuța, tăticuțu', cu toții eram pierduți! Dacă nu cumva maică-mea şi taică-miu păţiseră deja ceva, pentru că pe la spital în mod evident nu apăruseră.

Am încercat să-mi conving mâna să se retragă din mâna lui, dar n-am reuşit. Între timp, cancerosul din dreapta ne privea în tăcere. El, cancerosul, era a treia pereche de ochi. Cine ştie câte tâmpenii mai mormăisem

în tot timpul cât stătusem inconştient pe patul de spital. Cancerosul avea să mă distrugă.

— M-am rugat pentru dumneavoastră. Din păcate, aveți ambele picioare rupte. De asta vă şi dau calmante, să rezistați la durere. La unul v-au şi operat. Dar vă veți reface repede, căci sunteți tânăr. Eheee... În scurt timp veți fi ca nou! Veți putea merge, o să vedeți!

Da, voi putea merge din nou, pe drumul spre pieire, acolo unde se duc toți cei care fraternizează cu nenorociții ca tine, sigur, acolo voi merge, împreună cu tăticul, mămica şi toți cunoscuții noştri – şi totul din cauza ta, dacă nu cumva nici măcar nu exişti şi eu stau în continuare şi îngheț în zăpadă. Am gândit totul, fără a-mi putea mişca buzele, pentru că gura-mi era mută, aşa cum mâinile-mi erau blege. Existam undeva, dar nu ştiam exact unde.

În zilele următoare nu m-a mai vizitat, însă am prins puteri. Într-o dimineață m-am simțit mai bine. O asistentă m-a ajutat să mă ridic în fund şi să mă aşez pe marginea patului. Picioarele îmi atârnau în ghips. Cancerosul, care stătea la geam, a crăpat fereastra. Am simțit aerul de iarnă rupând camera în două, apoi am mâncat un castron de supă. Cancerosul mi-a povestit că în tinerețe fusese mecanic de locomotivă. Într-o zi trecuse cu locomotiva

printr-o pădure şi în dreapta, lângă şine, văzuse doi măgari foarte frumoşi, rumegând liniştiți. La întoarcere, câteva ore mai târziu, văzuse măgarii în acelaşi punct, numai că întinşi pe jos, cu burțile despicate. Locomotiva îi zgâriase în trecere, atât cât să-i omoare. M-am întins, am închis ochii şi am stat acolo. Ascultam, deşi nu auzeam absolut nimic.

*

Prima dată când îl văzusem pe Steinhardt, taică-su, Oscar, încă era în viață. Eu tocmai ce ieşeam din blocul lor, iar ei intrau. Am făcut o greşeală atunci, dar una măruntă. Nu s-au prins. Ce se întâmplase de fapt? Cu o zi înainte avusese programare la doctor, pentru boşorog. Doctorul ne-a sunat, eu m-am prezentat acolo şi am aşteptat pe hol, prefăcându-mă că răsfoiesc ziarul. Ce ştiam eu deja era că fiecare avea câte o cheie. Steinhardt – una, tac-su – alta. Mereu plecau de acasă cu ambele chei după ei. Aşa că am aşteptat să-mi facă asistenta un semn pe cealaltă uşă a cabinetului. Mi-a adus cheia, luată din haina bătrânului. I-am făcut mulajul rapid şi am plecat. A doua zi aveam şi eu o cheie – poate ar fi trebuit să mai aştept, dar eram curios. Când i-am văzut că pleacă la plimbarea zilnică, m-am repezit în bloc. Ştiam ce vreau să

fac: în primul rând, am verificat pe sub birou, dar n-am găsit nimic. Apoi i-am răsfoit cărțile. Am aruncat o privire prin dulap, m-am uitat printre haine... Pe noptieră am găsit o Biblie în care nu se afla nimic, absolut nimic. Era doar o carte şi atât. Am plecat dezamăgit. Nimic, nimic, nimic.

Însă între timp Steinhardt şi bătrânul s-au întors. Nu ştiu de ce, dar s-au întors mult mai repede. Care a fost greşeala mea? Nu urmărisem cu mare atenție ce făceau cei doi. În zilele noroase, plimbarea nu dura mai mult de 20 de minute. Cel mai mult pierdeau vremea când era soare. Dar atunci a fost o zi cu mulți nori. Norocul a făcut să plec mai devreme, dar ghinionul a făcut să mă întâlnesc cu ei pe coridor, un etaj mai jos. Ştiu că Steinhardt s-a uitat ciudat la mine. L-am salutat politicos şi am trecut mai departe, ca şi când aş fi fost un locatar. Bănuiesc că îşi cunoştea toți vecinii, habar n-am. În mod normal am fi lucrat câte doi, dar tocmai atunci pe Doru l-au dus la stomatologie aproape pe sus, să-i scoată o măsea care i se umflase cât casa. Asta a fost o altă greşeală, că m-am gândit să intru fără ajutorul lui Doru.

Atunci mi-au scăzut din salariu, de era să moară de inimă mămicuța şi tăticuțu', şi au vrut să mă scoată de pe misiune, să mă trimită iar la stadion, unde lucrasem

înainte. Dar asta însemna bani mai puțini şi o mai mare bătaie de cap. În concluzie, dacă tăticuțu' n-ar fi vândut porcul, n-aş mai fi rămas pe poziții. Dar am rămas. A contat şi hârtia pe care am găsit-o peste puțin timp într-o carte de-a lui Steinhardt, la o nouă vizită la ei în garsonieră. Scria pe ea: „Contrariul păcatului nu e virtutea, contrariul păcatului este libertatea". Foarte bun! M-a ajutat! Apoi altcineva mi-a povestit că Steinhardt mai zisese şi de Ceauşescu nişte lucruri, că ar fi troglodit şi țăran viclean. Şi mai bun! Şi aşa mi-am primit eu salariul până la sfârşitul anului.

*

Cu altă ocazie, când am vrut iar să intru, de data asta împreună cu Doru, am descoperit că nu mai mergea cheia. A trebuit să ne facem o altă dublură, dar Steinhardt, moşu', ca niciodată, era într-o perioadă când nu avea nevoie să meargă la doctor. Ne-am tot gândit cum să facem, dar apoi ne-am prins că soluția era chiar la îndemâna noastră. Fusese acolo mereu, doar că nu ne picase fisa. De obicei făceam schimbul de tură în dreptul unei frizerii din cartier, la două colțuri distanță. Frizeria la care se tundeau uneori cei doi! Acolo, Doru cunoscuse o fată, pe care o şi dusese acasă într-o seară. O fată

drăguță. Îi cumpărase nişte mărgele albe, ca nişte perle. Frumoase, dar nu costaseră mai nimic. Femeilor le plac lucrurile astea.

Cu ea am stabilit să ne ajute să punem mâna din nou pe chei, dacă unul dintre cei doi vine să se tundă. La foarte scurt timp, mai puțin de o săptămână, ne-am pomenit cu Steinhardt că-l ia pe tac-su şi-l duce la frizerie. De acolo lucrurile au mers ca unse. În timp ce amândoi erau tunşi, fata, care era cosmeticiană, a scos cheia, de data asta din buzunarul lui Steinhardt cel tânăr, că-şi agățaseră hainele pe un cuier. Rapid i-am făcut un mulaj şi am pus-o la loc, iar la vreo săptămână distanță am fost din nou în apartament, să vedem ce se mai schimbase.

*

Steinhardt coresponda foarte mult cu tot felul de cunoştințe. Toate scrisorile treceau pe la noi. Le deschideam, le citeam, le copiam şi pe unele i le puneam în poştă. Cum aveam chef. Mult timp n-am găsit nimic. Până într-o zi, când tovarăşul P. a avut o idee genială: nu prin scrisori comunica el, ci prin timbre! Erau timbrele! Ele erau codul! Îmi amintesc foarte clar teoria tovarăşului P.: „În cazul lui Stan, primul timbru de la stânga în poziție normală şi al doilea răsturnat poate avea o semnificație:

pericol, trimite-mi materialul, a plecat persoana aşteptată, am primit banii. Primele două timbre în poziție normală şi al treilea răsturnat: scrisoarea poate să conțină o altă informație". Atunci ne-am dat seama că avem nevoie de mai mulți oameni! Totuşi, oricât de mulți oameni am adunat într-o singură cameră, nimeni n-a putut descifra codul timbrelor de pe scrisori.

Tovarăşul P. a rămas mereu în alertă, mereu pe urmele evreului. Până la infarct, desigur. De câteva ori s-a dus chiar el după Stan. Îmi amintesc că ne-a povestit atunci cum l-a auzit vorbind tot singur pe stradă, mormăind de zeci de ori: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!". A notat atunci cuvintele şi a încercat să afle ce era în spatele lor. Nu ştiu dacă a reuşit, nu aveam acces la toate dosarele. Cert e că „Doamne" putea însemna la fel de bine „CIA". Cine era Dumnezeu şi ce voia el de la noi? Evreul Steinhardt se botezase în închisoare, asta o ştiam cu toții, şi acum, dintr-odată, era român; acum, dintr-odată, era numai cu Doamne-Doamne pe buze, târându-mă după el la toate slujbele. El, cu crucile lui mari, făcute în mijlocul bisericii, ca şi când atunci ar fi fost ultima zi a vieții sale.

O vreme am crezut în obsesia asta a lui pentru religie. Am zis că da, poate o fi el duşman al poporului şi legionar şi ce-o mai fi, dar se mai schimbă oamenii, nu? Eram

tânăr şi naiv, nu trecusem prin prea multe până la vârsta aia. Nu ştiam cum se face să intri în capul unui om şi să-i auzi gândurile. Dar apoi tot tovarăşul P. ne-a adus cu picioarele pe pământ, pe mine şi pe băieţii din echipă, când a făcut rost de o scrisoare pe care Steinhardt o trimisese unui prieten şi-n care îi vorbea de ţiganii cu care avea de-a face la fabrica unde lucra ca muncitor necalificat după ieşirea din puşcărie. Probabil era foarte greu pentru el să se coboare la mintea muncitorilor de rând, care miroseau a sudoare.

I-auzi ce spunea evreul: „Printre ţigani. Rasismul e o demenţă, dar nerasismul, contestarea unor rase deosebite, fiecare cu însuşirile ei, este o nerozie. Sunt mai ales certăreţi, rostul vieţii lor e gâlceava, harţa: gălăgioşi; fără de larmă şi tărăboi se asfixiază şi pier; pângăritori, au un dar neîntrecut de a terfeli totul: mincinoşi, minţim cu toţii, dar idealizăm realul, însă la ei e altfel, e ca la antimaterie. Şi găsesc de cuviinţă să-şi întărească minciunile cu jurăminte grele: să-mi sară ochii, să-mi moară mama, să fiu nebun. Şi nu le poţi intra în voie, oricât de frumos le vorbeşti. Leneşi, urăsc pe cine le cere un efort, o lene îndărătnică, violentă ca instinctul de conservare. Şi nu pot bea în cârciumi, ci numai afară, pe stradă, cu sticlele înşirate alături şi puradeii roată; o nostalgie a bâlciului şi

un jind al ocării, țipetelor, poalelor date peste cap. Spurcăciunea”.

*

După un timp de stat în spital, nu ştiu dacă mult sau puțin, când chiar am început să pot număra ce înseamnă o zi şi ce înseamnă două zile, m-a vizitat mămicuța. Avea ochii roşii şi când m-a văzut a început să plângă, de parcă nu ne mai văzuserăm de cinci ani. Aşa era ea, le punea prea mult la inimă. Am rugat-o să se potolească şi am liniştit-o cu greu, mai ales că încă nu mă puteam da jos din pat. Am întrebat-o cum a aflat de mine şi a zis că s-a interesat degeaba în stânga şi-n dreapta, până a ajutat-o cineva, care i-a spus că aş fi internat aici şi că mi-am rupt picioarele într-un accident. M-a întrebat cum mă simt şi dacă pot să mă duc singur la baie.

Mămicuța nu ştia la ce caz lucram eu, dar ştia că sunt foarte obosit, că sunt consumat, că sunt pus pe drumuri, aşa că, după ce mi-a pus plosca, m-a întrebat şoptit dacă o să mai merg în misiune după ce îmi revin. Sigur că mai merg, m-am răstit şi i-am făcut semn cu capul spre patul de lângă. Nu aveam voie să discutăm aşa ceva de față cu alți oameni. Dar ea a dat din cap, aşa că m-am uitat şi eu şi am văzut că nu mai era acolo cancerosul. Ce se

întâmplase cu el? Murise sau doar îl duseseră la raze? I-am zis să termine cu prostiile şi a început din nou să plângă. Şi ce dacă îmi rupsesem picioarele? Eram viu, nu?

I-am făcut semn că poate scoate plosca şi am rugat-o să sune la mine la serviciu, dar mi-a şoptit că deja venise cineva de acolo la spital.

— Cine? Când? Cu cine a vorbit? am răcnit.

— Un tovarăş! Mi-a spus asistenta aia mai bătrână, ştii, aia cu un picior mai scurt, care ţi-a schimbat bandajele de la cap, aia de e verişoară cu cumnata lui Vasile. E de la noi! O ştii! Care şi-a măritat fata cu vecinul de gard al Marcelei, nu se poate să n-o ştii! M-am trezit cu ea la uşă. A venit să-mi spună că ai ajuns la spital! Te căutam deja de câteva zile! Ne-am speriat, mamă, când am văzut că nu mai ajungi acasă! Petre aproape a dat ortu' popii de griji! Ştii cum e Petre...

Am explodat. Sau poate nu am zis nimic, dar aşa îmi amintesc momentul, ca pe o explozie. Am urlat. Cu adevărat sau doar mi-am dorit – asta nu ştiu sigur, dar îmi amintesc privirea mămicuței. Cine mă vizitase? Am reuşit să scot informația de la ea zece minute mai târziu, după ce a plâns, s-a liniştit, apoi şi-a amintit că-mi rupsesem picioarele, mă lovisem la cap şi îmi scrântisem o mână. A plâns din nou, s-a liniştit din nou, după care a

reluat povestea. Asistenta o anunțase că am ajuns la spital în stare gravă, după ce fusesem lovit de o maşină. Cât timp am zăcut inconştient, aş fi fost vizitat de un tovarăş care se prezentase ca fiind coleg cu mine. Un domn cu o legitimație care deschisese toate uşile şi care ceruse să fiu plasat singur în cameră, deşi inițial, e adevărat, fusesem în compania altor doi bolnavi, un canceros şi unul cu o şurubelniță înfiptă-n cap. Stătusem de vorbă cu tovarăşul? Era prea mult spus că stătusem de vorbă, dar nişte cuvinte rostisem, iar el, la rândul său, spusese nişte cuvinte, notase ceva într-un carnețel şi o rugase pe asistentă să fie anunțat când o să-mi mai revin.

— Bine, mămicuță, i-am spus. Acum du-te acasă şi ai grijă de tăticuțu'!

Cel mai probabil mi se plantaseră şi mie nişte microfoane, mai ales că fusesem atât de aproape de Stan sau Steinhardt sau cum l-o mai fi chemând. Mămicuța m-a îmbrățişat, a mai plâns două minute, apoi mi-a spus că o să vină a doua zi. M-a anunțat că mâța noastră fătase cinci pisoi. Cinci! Când am rămas singur, am privit cu atenție în jur. Era prima dată când vedeam cu adevărat salonul în toate detaliile sale. Habar n-aveam unde putea fi ascuns microfonul. Nici nu trebuia să-mi pese, eram curat! Tot ce făcusem făcusem pentru țară. Şi de fapt ce

făcusem? Îl urmărisem pe Steinhardt, aşa cum trebuia să fac, apoi pur şi simplu avusese loc un accident, mă lovise o maşină şi din acel moment nu am mai putut controla situația. Nu fusese vina mea. Fusesem inconştient o vreme. Nu vorbisem. Şi dacă vorbisem, probabil nu spusesem nimic important. Tovarăşul P. ar fi fost mândru de mine, atât de bine mă comportasem. Mă comportasem exemplar!

Trei ore mai târziu, tot gândindu-mă la situație şi despicând firul în patru, am început să mă întreb dacă tovarăşul care mă vizitase la spital nu cumva se întâlnise cu Steinhardt pe coridoare. Sau asistenta! Aşa cum îi povestise mamei că mă vizitase tovarăşul, aşa îi putuse povesti tovarăşului că m-a vizitat un evreu trecut de 50 de ani, cutare şi cutare! Ce puteau acum să creadă despre mine? Trebuia să mă disculp? Cum să fac? Aveam pe cineva de partea mea? Sigur, aveam dreptatea, dar era de ajuns?

Mi-am obosit mintea prea mult în după-amiaza aceea. Spre seară, m-a luat o durere de cap groaznică şi m-a lovit singurătatea. Îmi părea rău că nu mai stăteam în salon cu cei doi. Măcar cu al doilea, cancerosul. Era un tip simpatic, amabil, aşa mi-l aminteam, deşi toate momentele alea erau în ceață pentru mine. Din pat

vedeam pe geam cerul şi un colţ din acoperişul clădirii de peste drum. Atât. Mă puteam ridica şi mă puteam aşeza pe marginea patului, dar efortul era considerabil, pentru că de picioare îmi atârnau greutăţi de ghips. Din când în când, în salon venea câte o asistentă care mă certa că nu stăteam cu picioarele sprijinite pe un munte de perne. Noroc cu pastilele pe care le luam şi care-mi ascundeau orice durere. Ba nu, nu chiar orice durere. Rămânea durerea de cap, dar aia era de la altceva. Nu era de la lovitură, era de la evreul care îmi intrase în minte şi nu mai voia să iasă de acolo!

*

Ce ştiam eu la momentul acela? Eram tânăr. Mă luaseră pentru că eram băiat deştept. Nu pentru că eram prost mă luaseră, da? Acum, când îi aud pe tinerii din ziua de azi că zic la două cuvinte „Securistule!”, îmi vine să îi dau cu capul de pereţi. Nu pentru că aş fi violent. Nu am fost niciodată un om violent, dar tot i-aş da cu capul de pereţi, pentru că ei nu ştiu cum a fost atunci, ei nu ştiu că noi de fapt ne apăram ţara. Oricum, nu mă gândesc prea mult la momentele alea, nici nu-mi amintesc totul prea bine. Deci după facultate m-au luat în probe. Făcusem Matematica. Eram bun. Eram cel mai bun din promoţia

mea. La început m-au pus la birou, dar eu m-am cerut pe teren. Ce să fac dacă mi-a plăcut aventura?

Întâi la stadion, apoi, încet-încet, altele. Multe şi mărunte. Mămicuța şi tăticuțu' erau mulțumiți! Banii veneau, nu aveam probleme, timpul trece, leafa merge, cum se spune, cazuri simple, relaxant. Şi apoi a apărut Steinhardt. Stan, cum i-au zis în dosar. Evreul botezat în puşcărie. Convenabil, nu? Acum se spune că a făcut puşcărie pentru că n-a vrut să depună mărturie contra lui Noica şi a altora, da? În lotul Noica-Pillat, da? Noica, vai, marele lui prieten! Ăla, alt duşman al poporului şi legionar, lasă-mă să te las... Deci l-au condamnat pe Steinhardt, da, pentru că, vezi Doamne, n-a făcut nimic, da? Şi a primit 12 ani pentru uneltire contra ordinii sociale! Eu zic că a primit o sentință blândă. Oricum, a scăpat după patru ani... Iar mie îmi strigă acum copiii din bloc că am fost securist? Aşa îmi spun ei mie? Puțoii? Păi, ce ştiu ei? Eu mi-am protejat patria! N-am făcut rău la nimeni, n-am dat în cap. Dar vorba unui maior, dacă tu te pişi contra vântului, noi ce să-ți facem? Venim peste tine.

Deci evreul s-a botezat în puşcărie. Aha, l-a descoperit pe Dumnezeu. Bravo lui! Nici că-mi pasă! Nu mă sinchisesc de aşa ceva, dar dacă m-ar întreba cineva pe mine, cred că pot să-mi imaginez cum au stat lucrurile.

Steinhardt a văzut că sunt mulți pe acolo prin puşcărie care cred în Dumnezeu. Ce şi-a zis evreul? N-ar fi rău să cred şi eu! Poate o să mă ajute! Nu Dumnezeu, ci ăştia din jur! O să mă protejeze, o să-mi dea mâncare, medicamente... Dar nu-i treaba mea. Fiecare face ce ştie. A fost greu în puşcărie, da? Ce să spun! E grav când greşeşti față de țara ta? Sigur. Păi, şi atunci de ce în puşcărie să nu fie greu? Deținuții din ziua de azi vor flori în puşcării. Din partea mea, se pot duce dracului cu toții! Ai ajuns în puşcărie ca să suferi, nu eşti în vacanță la Mamaia!

În iarna în care m-a lovit maşina şi am ajuns la spital, am slăbit şapte kilograme. De frică. Eu aşa cred, că am slăbit de frică, de groază, de ruşine, să nu fiu asociat cu el. M-am temut că el m-a găsit pe stradă şi m-a dus la spital. Sau n-a fost aşa? Eu zic că da, dar cine ştie? Şi în tot timpul cât am stat acolo, între realitate şi un fel de comă, el a tot venit la mine. L-am văzut, da? S-a rugat acolo, lângă patul meu, da? De ce, l-am pus eu să se roage? N-am făcut-o. Şi nici nu l-am ascultat. El se ruga, iar eu nu mă puteam mişca, însă în mintea mea vorbeam cu el şi râdeam de el şi strigam la el să înceteze, pentru că nu eram interesat de rugăciunile lui. Şi aşa mi-a intrat în cap evreul! Mă iau toți nervii numai când mă gândesc! Sunt bun, bun, bun şi apoi mă iau nervii!

Eu am avut o minte strălucită. Nu aveam nevoie de rugăciunile lui. Puteam să calculez orice pe lumea asta. Iar el se ruga pentru mine, de parcă asta m-ar fi putut ajuta în vreun fel! Eu îmi făceam griji pentru mine, dar mai ales pentru mămicuța şi tăticuțu', care şi aşa aveau sănătatea şubredă şi care n-ar fi suportat o percheziție sau vreun alt şoc. Mă deconspirasem ca un prost, aşa îmi spuneam, şi apoi ajunsesem blocat pe un pat de spital, fără să pot să-l îndepărtez de acolo. În plus, îmi făceam griji că mă vizitase şi şeful meu de atunci. Dacă cei doi se întâlneau era grav. Nu ştiam exact în ce fel, dar sigur era grav. Sau poate se întâlniseră deja, nici de asta nu eram sigur. A fost o perioadă dificilă, lovitura la cap mă făcea să nu mai ştiu în cine să am încredere. Eram confuz. În plus, mi se părea că nu mă doare nimic altceva în afară de cap, deşi aveam două picioare rupte. De fapt, se pare că mă dureau toate, doar că nu-mi dădeam eu seama. Cum e posibil? Creierul face toate astea. Cum mi-a spus mai apoi mămicuța, îmi petreceam zilele urlând de durere, le înspăimântasem şi pe asistente, şi pe medici, dar sincer eu nu-mi amintesc nicio secundă aşa ceva. E ca şi cum nu mi s-a întâmplat.

Cum ajunsesem eu să fac facultatea? Greu, foarte greu. Tăticuțu' şi mămicuța munciseră enorm toată viața lor. El,

la forjă, ea, taxatoare. Ştii cum era să fii taxatoare? Uneori nu te mişcai de pe loc zeci de ore în şir. Nu mergeai la baie. Mureai de cald. Sau de frig. Alea erau vremurile. Iar tăticuțu'... Ce mâini avea... Cele mai muncite mâini din lume! Steinhardt, evreul, venea bine-mersi dintr-o familie cu mulți bani. Vagoane de bani. Cel puțin aşa-mi explicase la început tovarăşul P., iar între timp am mai citit şi eu şi m-am convins şi singur. Nu trebuie să-mi spună cineva ceva, înțeleg şi eu, doar am creier în cap. Deci taică-su, Oscar, fusese inginer şi director de fabrică şi ce mai fusese. Bine, că luptase în război şi avea Virtutea Militară, ce să spun, şi de acolo cădeau toți pe spate. Dar avuseseră bănet, nene!

Păi, ce, a făcut liceul la Spiru Haret! Apoi a făcut Facultatea de Drept, doctoratul, a devenit specialist în drept constituțional. Am cercetat la momentul respectiv, să văd ce înseamnă. Eu, în schimb, n-am mai făcut niciun doctorat. Pentru că eu trebuia să mă angajez, nu aveam timp să pierd vremea citind şi mergând la cenacluri literare şi visând cai verzi pe pereți până la 50 de ani. Eu trebuia să-i întrețin pe mămicuța şi pe tăticuțu', care erau bolnavi! Locuiam cu ei, aveam grijă de ei şi nu puteam să merg la schi în Elveția sau să mă plimb prin lume. Deci ăştia ca el şi ca tac-su au supt sângele poporului. Şi apoi

ne apucă religia, da? Săracii! Şi apoi îl descoperi pe Dumnezeu şi gata, eşti un sfânt, ți s-au iertat toate.

De parcă noi nu ştiam că el comunica de fapt cu CIA şi asculta Europa Liberă şi schimba scrisori cu toți, cu Eliade, cu Ionescu, cu Cioran, cu fata lu' Lovinescu, cu tot felul de americani cu care discuta despre cărți, vezi Doamne, despre Lolita şi alte căcaturi, când de fapt ei vorbeau altceva şi aşa ne-au vândut țara, da? Şi nu-ți ajunge că te-ai botezat, da? Acum mai vrei să fii şi călugăr. Vrei să fii popă! Dar nimeni nu te vrea la el în mănăstire! Păi, nici nu mă mir! Popii nu sunt proşti! Nu sunt proşti, bă! Bine, că până la urmă şi-a găsit la Rohia, e treaba lor că l-au crezut, că au luat de bune toate astea. E problema lor. Mie atunci oricum deja nu-mi mai păsa, timpul trecuse, dar auzeam aşa, razant, diverse discuții. Intrase la mănăstire, dar tot colabora cu ăştia plecați. Călătorea. Cărți, scrisori, ehehee... Păi, nu i-au găsit un dulap plin cu cărți la bibliotecă la el, în mănăstire? Cum ziceam, mie nu-mi păsa. Dar erau cărți interzise. Aşa mi-au zis băieții! Păi, nu mi l-au plimbat pe la anchete, pe la interogatorii? Era deja bătrân. Bine i-au făcut! Tot aşa, când a mai îmbătrânit, l-au lăsat să plece din țară, să-şi viziteze prietenii. Franța, Belgia, pe unde n-a fost? Era bine, nu?

Cine l-a pus să se întoarcă? De ce? Voia să supravegheze ce se întâmpla aici, la noi, nu?

La vârsta mea... Nu-mi mai pasă. Am un magazin foarte mare la parterul blocului şi acesta e cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat în ultimii ani. Nu trebuie să merg departe pentru o pâine. E simplu, cobor, am cumpărat, am revenit. Apăs pe buton, dau drumul la televizor. Nu mă ridic de pe canapea o zi întreagă. Viața mea e bună. Viața merge înainte. Dar iarna aceea a fost ciudată pentru mine. Într-o zi, Steinhardt a apărut din nou la spital şi mi-a zis să mă rog cu el, ca să nu-mi pierd un picior. Făcusem o complicație de la fractură. Nu m-am rugat. Bine, am repetat nişte lucruri pe care el le zicea, dar efectiv nu pricepeam ce cuvinte spun. Le mormăiam aşa, mecanic, mai mult ca să scap de gura lui. Aveam o febră de nici nu mai ştiam dacă stau în fund, dacă stau întins pe spate, dacă plutesc. Nu-mi era clar cum mă putusem îmbolnăvi atât de rău. Mămicuța zicea că era o combinație între accident şi faptul că stătusem mult timp în frig. Făcusem şi pneumonie, o fericire! Şi toate din cauza lui, nu?

Dar ce e cel mai ciudat? Păi, în primul rând, dincolo de frica aia că vor crede toți că mi-am trădat patria şi că am fraternizat cu duşmanul, dincolo de asta era o frică şi mai

mare. Frica cealaltă. Că o să mor. Că mi-a venit ceasul. Sau că, în cel mai bun caz, am să rămân o legumă, ca tovarăşul P., poate cumva treaz, dar prins într-un corp bleg. Îmi era teamă că o să încetez să exist, recunosc, şi-mi părea rău de creierul meu şi de toți anii de învățătură. Apoi, culmea, când credeam că o să fiu mai rău şi mai rău, am început să mă simt mai bine. Cum? Nu mă-ntreba. Miracolul medicinei. Prima dată mi-au scos din ghips piciorul care nu fusese atât de afectat. Apoi într-o zi au venit cu două cârje şi m-au îndemnat să încep să merg. Cum, eu? Credeam că nu voi mai putea merge niciodată şi iată-mă dând ocol salonului. Ciudat, aşa m-am simțit. Plin de o neaşteptată bucurie şi poftă de viață. Atunci a revenit cealaltă frică, aia că toată lumea ştie că Steinhardt m-a vizitat. Nu aveam încredere în nimeni, doar în mămicuța, aşa că la următoarea vizită am rugat-o să vorbească cu asistenta, să o tragă un pic de limbă. Se mai interesase cineva de mine? Poate vreun tovarăş cu legitimație? Mai venise cineva pe la uşi? Iar mămicuța mi-a răspuns simplu:

— Dragă, am întrebat, dar e aşa cum ți-am spus de prima dată. Nu te-a vizitat decât tovarăşul de la lucru, la început. A cerut să fii mutat singur în salon şi de atunci

nu a mai venit nimeni! Absolut nimeni! Mămică dragă, eu sunt singura care vine pe aici.

— Cum singura?

— Singura!

— Păi, şi evreul?

— Ce ovrei visezi, mămică dragă? Aici intrăm doar eu şi asistentele!

— Cum ce evreu? Evreul! Scund, slab, vine uneori după-masa!

— Nu vine, dragă, nici un evreu! Auzi, dragă, tu sigur eşti bine?

— Da, sunt bine, dar atunci pe mine cine m-a adus la spital?

— Nu ştiu! O fi sunat cineva şi a chemat Salvarea! Crezi că mai ştie cineva? Păi, la câți oameni vin la spital în fiecare zi, cine crezi că le ține socoteala? Aoleu, mamă! Ce-o mai fi şi asta?

Mi-a pus mâna pe frunte, iar eu am căscat ochii şi pentru câteva clipe am rămas fără cuvinte. Ce complot era la mijloc? Cine pe cine prostea de fapt? Pe unde intra evreul când venea la mine-n cameră şi ce căuta aici? M-a luat cu frig şi am cerut să nu mai stau singur în încăpere. Să fiu mutat cu altcineva, măcar un canceros sau un nebun sau cu oricine. Nu mai suportam singurătatea şi

mă temeam să nu reapară Steinhardt. Şi n-a mai apărut! Sigur găsise el o metodă să intre şi să iasă, dar din acel moment nu i-a mai mers cu mine. A fost o perioadă ciudată a vieții, dar carnea era tânără, oasele la fel. M-am recuperat uşor.

În vară m-am întors la lucru. Am vrut să-mi reiau obiectivul, dar fusese repartizat altui coleg. Foarte bine, mi-am zis şi m-am apucat de altele. Aveam destule de făcut, primeam mai mult muncă de birou şi lucrurile păreau să meargă bine. O vreme nu m-am mai gândit la evreu. Apoi, într-o seară, cum ieşisem să fumez o țigară pe scările din spate, a venit lângă mine tocmai unul dintre colegii care acum se ocupau de Steinhardt. Întâi am fumat amândoi în linişte, dar apoi pe băiatul ăsta a-nceput să-l mănânce limba. De obicei nu prea se discută despre asta, dar omul era slobod la gură şi, ce-i drept, era şi cam prostan, aşa că mă trezesc că mă întreabă dacă nu mi-e dor de prietenul meu mai vechi, Stan.

— Mi-e dor de el ca de mere acre, i-am răspuns.

Iar colegul ăsta, pe care-l năşise o mătuşă de-a mea şi, drept urmare, se considera rudă cu mine, a insistat cu discuția:

— Da' de ce te-or fi mutat de pe caz? Nu vrei să vii înapoi? Nu vrei să vorbesc eu? Că ne-ar ajuta un om ca tine, care îl ştie mai bine pe evreu.

— Dacă m-a ajutat norocul să scap de el, zic, după cât mi-am rupt gâtul pe urmele lui iarnă şi vară, cred că sunt bine şi fără el, mulțumesc.

— Cum vrei tu! Eu puteam să vorbesc. Oricum acum ne cam plictisim, până se vindecă de tot...

Atunci îmi terminam țigara şi gândul meu era să mă întorc în birou, dar parcă m-a momit cu vorbele lui, aşa că mi-am mai aprins una. I-am dat şi lui o țigară, apoi l-am întrebat de ce trebuia să se vindece.

— Păi, a fost bolnav rău de tot. A suferit un accident. Am crezut că scăpăm, dar n-a fost aşa.

— Un accident?

— Accident-accident... Nici nu ştim ce s-a întâmplat acolo de fapt! Nu ştii?

— Nu ştiu nimic.

— Păi, nu ştii, dacă ai fost şi tu bolnav în spital atâta vreme...

— Dar ce accident a pățit? Şi când?

— Păi, când, nu mai ştiu când exact, că eu nu eram atunci pe caz, doar m-am trezit cu dosarul pe birou şi apoi

am umblat pe la spital o iarnă întreagă. O bucurie, nu alta!

— Deci astă-iarnă?

— Da, prin decembrie.

— În decembrie?

— Aha.

— Păi, şi ce s-a întâmplat?

— Ghinion de neşansă. Ştii că lucra la Stăruința. În Vitan. Încărca, descărca, muta marafeturi. Cu cârca.

— Da.

— Păi, şi într-o zi pleacă băiatul meu din tură, da? Încet-încet, pe zăpadă, şi ce crezi? Buuum!

Colegul meu şi-a lovit palmele şi din țigara lui au sărit scântei.

— Ce bum?

— Mă, tu chiar nu ştii?

— Dacă m-au mutat de pe caz!

— Deci evreul nostru, da? Cincizeci plus, încetinel pe stradă, vine şi traversează pe undeva pe Calea Dudeşti, bine? Şi ajunge acolo, înspre refugiul de tramvai. Şi ce crezi?

— Ce?

— L-a trăsnit din cer!

— E, na!

Colegul meu a pufnit în râs. A râs şi a râs, până s-a liniştit.

— Nu chiar cu fulger l-a trăsnit, dar oricum se poate spune că degeaba merge pe la biserică în fiecare zi.

— Păi, de ce?

— Mă, n-auzi? În ziua aia de iarnă, un autobuz s-a ciocnit de un tramvai pe Calea Dudeşti şi omul nostru era acolo. Era chiar acolo, între autobuz şi tramvai! L-au prins la mijloc.

— Asta-i bună...

— Exact!

— Păi, şi cum a scăpat?

— Păi, stai aşa că nu-i aşa! Că nici nu se ştie încă dacă a scăpat. Bine, o fi scăpat, că e mai bine, da' e tot în spital.

— Şi acum e acolo?

— Şi acum.

Întuneric. O pasăre cânta într-un copac din apropiere. N-am reuşit să înțeleg toate vorbele colegului meu. Le-am ascultat doar, ca şi când le-aş fi înregistrat şi aş fi putut să le ascult din nou mai încolo.

— Da' vrei să-ți zic ce-i şi mai interesant?

— Ce?

— Păi, fii atent, deci omul nostru ajunge la spital după accident, da? Că a văzut lumea accidentul, au chemat Salvarea şi nimeni nu credea că mai putea fi viu. Dar noi de unde crezi că am aflat de accident?

— De unde? De la un doctor?

— Nu! Băi, vine unu' şi ne dă o declarație şi ne povesteşte el acolo, până începe să ne zică şi de Steinhardt, că e finul său. Şi că uite, Steinhardt e la spital, a avut un accident grav în urmă cu o zi, din astea...

— Era naşul lu' Steinhardt?

— Da! Şi ne-a povestit doar aşa, din greşeală! O fi zis să umple acolo spațiul, ca să poată pleca mai repede acasă. Apoi am verificat şi noi tot ce zisese şi da, aşa era.

Am stat acolo şi l-am ascultat în continuare pe colegul meu vorbind despre evreu, despre cum o dată la două zile trebuie să dea o tură pe la spital, pe la Pantelimon, să vadă care e situația, despre cum ştie acolo o asistentă blondă, Silvia, care îl ține sub supraveghere şi care a promis că-l va suna dacă-l vizitează cineva, despre cum, dacă scapă din spital, Steinhardt va fi pensionat pentru invaliditate, cu o pensie foarte mică, probabil nu peste 800 de lei.

— Şi l-a vizitat cineva?

— Nişte popi. Unul l-a şi împărtăşit. Şi o femeie. Asta a venit de mai multe ori. Una, Floriana, fata unui alt preot.

— Şi ea a venit de mai multe ori?

— Da, tot vine pe-acolo. Cică Floriana asta are lupus.

— Păi, şi ce tot vine?

— Asta m-am întrebat şi eu. Silvia zice că vine ca să se roage pentru ea.

— E, na.

— Păi, da, nu ştiu. El se roagă pentru toți mai nou.

— Şi acum cum e?

— Steinhardt? E în pat, făcut pachet în ghips. Până la piept.

— Şi e întreg? Vorbeşte? Se-nțelege cineva cu el?

— Gura-i merge. După ce l-a împărtăşit popa, Silvia zice că Steinhardt a băut tot vinul rămas în pahar.

M-am simțit nelămurit şi oarecum înşelat. Ceva ciudat se petrecuse, dar nu puteam să pricep ce. Suferisem un accident, în timp ce-l monitorizam pe Steinhardt. Asta îmi era clar. Mă lovise o maşină. Îl văzusem pe Steinhardt venind spre mine. Vorbind cu mine. Chemase Salvarea. Mersese cu mine la spital. Poate chiar mă vizitase în primele zile. Cu mici strângeri de inimă, puteam să spun că nu-mi imaginez. Că nu inventez. Fusesem acolo. Şi el fusese acolo. Dar după discuția cu colegul meu parcă mi-a

intrat un spin în suflet. În zilele care au urmat nu m-am putut gândi decât la asta. Am tot dat ocoale spitalului Pantelimon, mi-am găsit de lucru prin zonă, iar într-o zi aproape am intrat, dar m-am întors când mi s-a părut că văd un coleg de la lucru ieşind din cabina portarului. Aş fi putut foarte uşor să mă întorc la caz, dar nu asta mă ardea. Voiam să ştiu ce se întâmplase cu adevărat în ziua accidentului meu.

O săptămână mai târziu m-am dus la Miliție, să mă interesez ce ştiau ei despre ce mi se întâmplase. Un milițian mi-a explicat că fusesem lovit de un şofer care apoi dispăruse de la locul accidentului. Cineva, nu se ştie cine, mă observase rănit pe drumul îngheţat şi stătuse cu mine până la venirea Salvării. În mod normal i-ar fi luat datele, dar fusese o zi ieşită din comun. Deşi duminică, o zi în care Bucureştiul e mort de obicei, atunci avuseseră loc multe accidente.

M-am întors la birou şi am înțeles că n-am altă variantă decât să-l caut din nou pe colegul care-mi ațâțase imaginația. I-am spus că mă gândesc să mă întorc la caz, dar că nu sunt încă sigur şi că aş vrea să îmi spună mai multe despre accidentul lui Steinhardt. Omul se informase între timp şi mi-a zis data când evreul fusese prins între autobuz şi tramvai. Aceeaşi duminică în care fusesem şi

eu lovit de automobil. Colegul mi-a lăsat şi nişte hârtii din dosar, pe care trebuia să i le înapoiez după ce le citeam. Îmi amintesc că m-am închis într-un birou gol şi am întins pe masă hârtiile. Le-am citit cu atenție. Se ştia cu exactitate ora la care fusese prins Steinhardt între tramvai şi autobuz, pentru că Salvarea primise un telefon imediat de la oamenii care locuiau în blocurile de la bulevard. Accidentul fusese atât de zgomotos, încât îl auzise toată lumea. Autobuzul era aproape gol, tramvaiul la fel. În afară de Steinhardt, nimeni nu păţise mai nimic.

În aceeaşi zi, cineva mă lovise pe mine cu maşina, cel mai probabil din greşeală, şi plecase mai departe. Nu ştiam cât timp stătusem lat până la venirea Salvării, aşa că nu puteam spune cu exactitate, dar oricum ambele accidente se petrecuseră înainte de prânz. În plus, cum se spunea în acte, Steinhardt se întorcea din tură, de la fabrica Stăruința, atunci când fusese accidentat, ceea ce era adevărat, oricum, pentru că eu îl urmărisem de la începutul zilei. Ştiam că înainte de plecarea la biserică venise acasă după o noapte de muncă, urcase în bloc, îşi schimbase hainele şi apoi plecase spre slujbă. Ce nu se lega în mintea mea era succesiunea faptelor. Eu trăisem până atunci cu impresia că Steinhardt nu doar că mă găsise pe marginea drumului şi mă ajutase să ajung la

spital, dar mă şi vizitase apoi. Însă de fapt realitatea era că în aceeaşi dimineaţă Steinhardt fusese prins într-un accident, între un tramvai şi un autobuz, într-o altă parte a oraşului, la vreo patru kilometri de locul accidentului meu.

Am luat harta Bucureştiului şi am pus pe ea toate punctele importante: fabrica de geamantane, care era hăăăt pe şoseaua Vitan, apoi Schitul Darvari, locul accidentului meu, în apropierea schitului, şi într-un final locul accidentului lui, pe Calea Dudeşti. Am început să fac calcule, luând în considerare intervalele de timp în care se petrecuse totul, dar n-am găsit o explicaţie. Nu vedeam cum ar fi fost posibil. Scosesem din discuţie vizitele lui la mine la spital după accident. Nu mi le puteam explica, eram sigur că se întâmplaseră, aşa cum eram convins că nu aveau cum să se întâmple, dar nu mă mai gândeam la ele – sau, dacă o făceam, îmi spuneam că probabil delirasem din cauza calmantelor. Orice era posibil.

Totuşi, două accidente petrecute aproape în acelaşi timp? Dacă Steinhardt fusese prins între autobuz şi tramvai în aceeaşi dimineaţă, cum mai putuse să fie de faţă şi la accidentul meu? Sau fusese accidentat după ce mă lovise pe mine maşina? Dar atunci cum rămânea cu vizitele pe care eu îmi aminteam că mi le făcuse la spital în

zilele următoare? După mai bine de o oră în care am făcut tot felul de calcule, văzând că nu ajung la niciun rezultat, am decis să mi-l scot pe Steinhardt din minte şi i-am înapoiat colegului actele.

*

În vara următoare, pentru că mă supăra piciorul la care fusesem operat, un medic mi-a recomandat să merg în concediu la Eforie, pentru băi de nămol. Şi chiar asta voiam să fac. Mă pregăteam să-mi iau şi bilet, când m-am trezit cu Doru la mine în birou. Nu mai lucrasem cu el de la Steinhardt. Doru rămăsese pe caz, iar eu fusesem repartizat la altceva.

— Am auzit că te duci la Eforie, zice. Foarte frumos!

— Parcă de frumos mă duc.

— Păi, dacă te duci, poate ne ajuți cu ceva.

— Eu?

— Păi, da! Nu vrei să-ți iei bilet în aceeaşi perioadă cu prietenul tău?

— Care prieten?

— Prietenul tău, evreul.

— Evreul?

— Steinhardt. Şi-a luat şi el bilet, se duce la tratament. Cică după accident. Auzi, voi mergeți la acelaşi doctor?

Coincidențele nu încetau. Nu m-am mai dus la Eforie în vara aia – de fapt, de atunci n-am mai fost niciodată la Eforie. Apoi am făcut o cerere să fiu mutat pe alt etaj şi mi-a fost acceptată.

*

Peste mai mulți ani, eram într-o zi cu nevastă-mea la piață, la Obor, şi mi s-a părut că-l văd pe Steinhardt trecând printre oameni. Apoi, două minute mai târziu, l-am zărit din nou. Era îmbrăcat în haine obişnuite, deşi auzisem că s-a călugărit. M-am dus spre el şi m-am făcut că mă uit la nişte roşii. L-am întrebat pe vânzător cât cere, iar Steinhardt i-a luat-o înainte şi mi-a răspuns:

— Aida-de! Sunt scumpe, domne. Vedeți pe rândul celălalt. Au mai bune. Dulci, grozave! O minune! Aduse de la Călăraşi!

Am mers pe rândul celălalt, am cumpărat roşiile indicate şi am plecat cu nevastă-mea acasă, fără să mă mai uit în urmă. Am mâncat câteva zile din roşiile alea. Până azi le țin minte, chiar au fost foarte bune. Mulți ani la rând am continuat să luăm roşii de la acelaşi țăran.

Cu cât mă gândesc mai mult la Steinhardt, cu atât mă bucur că m-am îndepărtat de el. Era genul ăla de caz la care poți să ajungi să lucrezi şi o viață întreagă. Accidentul

meu n-a fost mare rahat. Pe moment am suferit un pic, dar m-am făcut bine rapid. Organismul era tânăr şi puternic, oasele mele şi-au revenit la normal. Acum, după atâția ani, am o singură problemă: uneori, dacă e nor, mă mai doare piciorul stâng, cel la care am fost operat. La dreptul avusesem doar o fisură. Am fost mutat pe alt caz şi am şi avansat foarte repede, pentru că am fost mereu deştept şi muncitor. Nici că am mai avut atâta bătaie de cap de la el încoace!

Păi, uite, mă gândesc la colegii mei, la cât aveau ei de furcă cu evreul! Dacă la început stăteam doi-trei pe el, cu trecerea timpului a devenit din ce în ce mai important. La fiecare mişcare a lui, ditamai echipa se punea în mişcare. Şi astea erau doar nişte lucruri pe care le auzeam eu razant, că se mai plângeau băieții, dar cine ştie cum era de fapt? De exemplu, înainte de a se călugări, Steinhardt se tot ducea la Rohia, rămânea acolo săptămâni în şir, apoi revenea la Bucureşti. Ei bine, la fiecare plecare de la Bucureşti la Rohia începea nebunia. Colegii mei îi alertau pe toți colegii din teritoriu din absolut toate oraşele prin care trecea evreul. Asta putea însemna chiar şi zeci de ofițeri, plus surse, doar ca să-l monitorizeze pe evreu. Complicat! De asta mă bucur că am scăpat. Priveam totul de la distanță şi răsuflam uşurat.

*

Viața mea până aici a fost bună. Şi cu trecerea timpului a fost din ce în ce mai bună. Nu mulți se pot lăuda cu lucrul ăsta. Îi mai aud şi pe unii dobitoci care se tot plâng... Vai, vai, ce bine era când eram tânăr, ce rău e acum! Nu, domne! Poate a fost bine şi atunci, dar apoi a fost din ce în ce mai bine! Atenție! Din ce în ce mai bine! Am obținut tot ce mi-am dorit. Mi-am apărat țara.

Steinhardt a murit în 1989. Ce vremuri! Imediat a venit Revoluția şi n-am mai priceput nimic. Cu un an înainte aflasem că nevastă-mea avea cancer la sân. Ăla da, a fost un an îngrozitor. Ăla a fost excepția. Pe mămicuța şi pe tăticuțu' îi pierdusem deja. Şi totuşi, apoi a fost bine, da? Ea a mai trăit cinci ani. În '91 a apărut cartea lui Steinhardt *Jurnalul fericirii*, vâlvă mare, ce să spun, toți s-au înghesuit s-o citească. Am găsit-o şi pe nevastă-mea acasă cu cartea în mână. Ce să-i fi făcut? Era bolnavă. Citea şi plângea. Am vrut să îi explic nişte lucruri, dar apoi mi-am dat seama că nu ştiu cât am să o mai văd. I-am cântat în strună.

N-am deschis cartea niciodată. Nici după moartea ei. Nu mă interesează. O am acasă, pe raft. Eu nu arunc cărți. Cineva şi-a folosit creierul ca să le scrie, asta e teoria mea, aşa că nu am eu dreptul să arunc produsul unui

creier, oricum ar fi el. Creierul e cel mai important! Nu cred că a fost chiar aşa crunt în puşcărie. Şi nici nu mă interesează, pentru că nu e problema mea. Eu mi-am făcut datoria şi asta e tot ceea ce mintea ştie şi înţelege, e tot ce e de ştiut.

Am încercat şi eu să scriu o carte, despre accidentul care mi s-a întâmplat în iarna aia. Despre Steinhardt, dacă m-a vizitat sau nu, dacă m-a salvat sau nu. Eu mi-am salvat ţara, dar Steinhardt a salvat pe cineva? Pe cine? Pe el? Cred că de tânăr m-am gândit atât de mult la omul ăsta, încât am inventat o imagine de-a lui şi mi-am fixat-o în minte. Uneori, când închid ochii, să ajung eu, om bătrân, să-l văd aplecându-se asupra mea? Ca să ce?

Am încercat deci să scriu cartea, dar nu mi-a ieşit nimic. Nişte pagini fără final. N-a fost să fie – eu nu-s scriitor, sunt matematician de formaţie. La vârsta mea... Cât să mai şi trăiesc? Doar n-o să-mpărăţesc eu lumea. În rest e bine. Am pensioara mea, ce-mi pasă de alte lucruri? Ce-mi pasă mie de Steinhardt? Vai, e nedreaptă viaţa? Dar asta chiar e o surpriză, nici nu m-am gândit până acum! Ce sunt eu? Ceva împărţitor de dreptate? Nu, nu cred, nu acesta a fost rolul meu. Eu mi-am protejat ţara. Iar duşmanii poporului, care ne-au vândut capitaliştilor, meritau tot ce li s-a întâmplat. Nu am de ce să nu dorm

noaptea. Nu am de ce să mă simt vinovat. Din contră, dorm ca un bebeluş. Ca să ştiți, acum viața mea e bună şi consider că, de când s-a deschis magazinul chiar la parterul blocului, a devenit şi mai bună. Sunt angajați acolo nişte oameni de comitet şi mi-au făcut şi un card de reduceri. Este bine!

Discipolul

L-am cunoscut la jumătatea anilor ‘80, pe când eram seminarist la Cluj. Un coleg de seminar, care pe atunci era şi frate în mănăstire, ne invita la sfârşit de săptămână să mergem în vizită la Rohia, în Maramureş. Plecam sâmbăta, cu autobuzul, şi ne întorceam duminica. Atunci l-am întâlnit prima dată pe părintele Nicolae. Era trecut de 70 de ani şi mi s-a părut un adevărat personaj. Încă de la început s-a opus să-i sărut mâna. De asemenea, se ruga într-un fel ieşit din comun, cu vocea lui subțire. De exemplu, printre rugăciunile de seară se numără acatistul de pocăință, în care e un vers, „Miluieşte-mă, Doamne, miluieşte-mă!”. El rostea versul ăsta cu atâta putere, cu atâta convingere, că nu mai era doar o rugăciune. Era o cerință obligatorie. Era ceva ce trebuia să se întâmple.

Dumnezeu, ascultând asta, nu avea încotro, trebuia să îl miluiască.

Au fost de ajuns două vizite, două întâlniri, ca să afle că eu, la seminar, dădeam ajutor la bibliotecă. Mi-a propus să vin în timpul verii la Rohia, în vacanță, să-l ajut să pună la punct colecția de cărți din biblioteca mănăstirii. Rolul meu era să fişez cărțile, cot la cot cu el, iar experiența asta am păstrat-o toată viața. Nu era uşor de mulțumit. Îmi amintesc că m-a certat într-o zi, după ce m-a văzut că, oprindu-mă din citit, am întors cartea cu coperta în sus şi am pus-o deschisă pe masă, presându-i paginile. Mi-a spus că nu trebuia să mă port aşa cu un volum. Cartea e sfântă, aşa mi-a zis, e un odor! Ne purtăm cu ea cum ne purtăm cu împărtăşania. Am ținut minte asta!

Nu mi-am pus problema pe atunci, dar acum, la zeci de ani distanță, pricep câtă smerenie era în acel om. Eu eram un biet seminarist, habar n-aveam pe ce lume sunt, iar el stătea acolo, cu mine, în bibliotecă, la masă, față în față, şi vorbeam uneori ca şi cum am fi fost doi prieteni. Probabil chiar eram prieteni. Eu, un băietan, el, un om care scrisese cărți şi articole despre care nici nu ştiam pe atunci. Trecuse prin închisoare, prin atâtea nenorociri, şi totuşi zâmbea – totuşi, puteam avea o zi bună amândoi şi

totul era normal. Totul era firesc. La fel se comporta şi cu turiştii care vizitau Mănăstirea Rohia. Vorbea cu ei fie în franceză, fie în germană, italiană sau engleză. Absolut normal. Apoi rămâneam din nou împreună, fişam cărţile în linişte, treceam cota pe ele, iar uneori ne întrerupeam pentru a mai sta de vorbă, în caz că-mi trecea prin cap vreo întrebare copilărească. De exemplu, l-am întrebat de ce îi plac romanele polițiste. Cum poate să citească aşa ceva? De ce se înconjoară cu cărțile astea care de cele mai multe ori sunt fără valoare? Iar el mi-a spus că într-un roman polițist mereu izbândeşte binele.

Se purta la fel de firesc cu toți oamenii din jurul său, cu bucătarul sau cu alți colegi de-ai mei care-i duceau iarna lemne să-şi încălzească chilia. Era el. Provenea dintr-o altă lume, una care nouă ne era necunoscută, dar nu simțeam vreo diferență. Părintele Nicolae era prietenul tuturor. Iar biblioteca Mănăstirii Rohia devenise proiectul lui personal. Ştiu, de exemplu, că se lupta foarte mult să completeze periodicele care lipseau. Scria scrisoare după scrisoare revistelor din acei ani, cărora le cerea numere mai vechi. La început nu-i răspundeau, dar la un moment dat, după atâtea insistențe, nu mai aveau ce face – şi ne trezeam cu pachete de reviste şi ziare. Iar atunci era fericit ca un copil. E un clişeu comparația asta, dar uneori, când

era fericit, părintele Nicolae era aşa cum numai un copil ar fi putut să fie.

De obicei propovăduia fericirea creştină. Ne spunea tuturor că un creştin trebuie să fie fericit. „De ce eşti supărat? Nu e voie! Creştinul nu e voie să fie supărat! Trebuie să fie vesel! Noi suntem ai lui Hristos. Nu e bine să fim supăraţi! Creştinismul e o şcoală a fericirii! Cea dintâi datorie a unui creştin e să fie fericit!" Sau ne zicea: „Trebuie să fim blânzi şi să avem bun-simţ. Decenţă. Să fim manieraţi. Nu uitaţi că Hristos nu intră peste oameni. Nu dă buzna. Nu sparge geamurile şi nu strigă. Hristos bate frumos la uşă. El aşteaptă cuminte acolo şi dacă vrem să-i deschidem – bine!".

Când se supăra, în schimb, ceea ce se întâmpla rar, era foarte greu de scos din starea aceea. De exemplu, de-a lungul anilor strânsese o colecţie de cărţi aduse din străinătate, majoritatea interzise, semnate de marii noştri scriitori de peste graniţă, Ionescu, Eliade, Cioran şi alţii, cu toţii prietenii săi. Le ţinea într-un dulăpior sub cheie, tot la biblioteca de la Rohia. Era comoara lui. La un moment dat, mănăstirea a fost vizitată de un grup de scriitori români, iar el, tot ca un copil, şi-a dorit să le arate şi mica lui colecţie interzisă. Povestea asta o ştiu de la alţi oameni din mănăstire, pentru că s-a întâmplat pe când

încă nu ajunsesem acolo. Conform uneia dintre variante, se pare că un scriitor din grup a şoptit ceva mai departe, pentru că a doua zi a venit Securitatea şi a cerut cărțile. Nu aveai ce face în asemenea cazuri, trebuia să le predai. Iar el a fost atât de necăjit că a cedat ispitei şi şi-a arătat comoara strânsă în atâția ani...

A doua variantă a întâmplării, tot cu final nefericit, e asemănătoare şi spune că un scriitor şi-ar fi notat pe un bilețel cât de multe cărți a apucat din „fondul secret", cum i se zicea la Rohia, apoi a transmis mai departe la Securitate, la Bucureşti. A doua zi, la mănăstire s-ar fi prezentat Călina, securistul de serviciu de la Târgu Lăpuş, ar fi adus cu el lista de cărți şi le-ar fi spus:

— Vedeți că există un mandat de percheziție, mâine vin de la Bucureşti să vă ia cărțile, să le puneți pe toate într-un loc, să nu mai vadă şi altele!

Oricare ar fi fost adevărul, că securistul i-ar fi avertizat sau nu, cert e că în ziua următoare au venit alți oameni de la Securitate şi au ridicat pe veci cărțile interzise ale părintelui Nicolae.

Am zis că era el însuşi, cu oricine ar fi vorbit. Că putea vorbi cu orice om din lumea asta în cel mai normal fel cu putință, despre orice subiect. Dar nu cred că a fost aşa de la începutul venirii lui în mănăstire. A fost tuns în

monahism în 1980, iar tot atunci, ne povestea chiar el, părintele stareț i-a spus într-o zi:

— Părinte Nicolae, se apropie hramul Adormirea Maicii Domnului, când vine atâta lume la Rohia! Nu suntem decât cinci călugări şi nu ne putem descurca altfel, aşa că vă rugăm să staţi afară, la o tarabă, şi să scrieţi pomelnice.

— Stau.

— Şi dacă tot ajutaţi la scris pomelnice, să le şi vorbiţi credincioşilor, dacă e cazul.

— Să le vorbesc? Ce să le spun eu oamenilor?

— Păi, poate vine cineva cu o problemă în familie!

— Dar eu nu am familie! De unde să ştiu eu ce să le spun? Cum să-i ajut cu sfaturi în probleme despre care nu ştiu nimic?

— Puneţi-vă acolo, la masa aceea, şi aşteptaţi liniştit. O să vedeţi că veţi şti ce să le spuneţi oamenilor! Le spuneţi ce ştiţi dumneavoastră.

Aşa a înţeles el că, dacă dai din ce nu ai, primeşti mai mult decât ai putea avea. A scris şi o carte în sensul ăsta, *Dăruind vei dobândi*. E cartea care cuprinde predicile lui. Era călugăr, nu şi preot, dar tot predica duminica şi făcea asta cu binecuvântarea starețului. Mai târziu, spre sfârşitul anilor ‘80, se strângeau chiar şi câteva mii de

oameni să-l asculte. Câteva mii! Ajungea să se umple curtea de la Rohia când predica. Şi le zicea aşa cum simțea, nu se ferea prea mult. Uneori chiar te trezeai cu el că le spunea oamenilor:

— Ce atitudine să avem noi, în calitate de creştini? Dacă cineva îmi ia mie pâinea de la gură, am datoria să rabd. Să iert. Dar, dacă cineva îi ia pâinea fratelui meu şi-l lasă să moară de foame, atunci nu mai am dreptul să tac. Trebuie să strig. Indiferența şi laşitatea nu au ce căuta la un creştin!

Avea curaj să zică aşa ceva, dar curajul ăsta abia azi îl observ. Pe atunci nu mă gândeam prea mult. Eram oricum un copil. Azi pricep însă că printre oamenii ăia din curte erau şi destui care îşi notau, care înregistrau şi transmiteau mai departe. Dar chiar şi aşa, nici prigoana nu era atunci cum fusese pe vremea când făcuse puşcărie părintele Nicolae. Lucrurile se mai calmaseră, situația se schimbase mult. În anii ‘60 ajunsese la puşcărie după ce participase la nişte întâlniri unde mai mulți scriitori vorbeau împotriva regimului, nu? Iar în anii ‘80, ce chestie, nu rata o ocazie să le vorbească oamenilor de una şi de alta, liber, în public!

Deci, dacă la început s-a ferit să le dea sfaturi credincioşilor despre necazurile din familie, îmi amintesc

că, după câțiva ani, a fost o altă situație, una complet diferită. Atunci ajunsese să vorbească cu plăcere cu oricine, mereu avea timp, mereu era disponibil. La sărbătorile mari era pus să discute cu toată lumea care avea o problemă. A venit la el într-o zi o femeie care a început să-i povestească despre soțul ei.

— Părinte, soțul meu cam bea...

— Măi, să fie! Foarte rău! Foarte rău face!

— Şi se şi ceartă!

— Foarte rău!

— Cu mine, părinte...

— Inacceptabil!

— M-a şi bătut, părinte!

Auzind asta, părintele Nicolae a tot iscodit-o, până femeia a mărturisit că soțul e chiar la uşă, o aşteaptă.

— Cheamă-l înăuntru!

Când a intrat bărbatul, părintele Nicolae şi-a luat bastonul de pe spătarul scaunului şi i-a făcut un semn soțului, apoi a arătat spre tavan şi a rostit pe un ton înfricoşător:

— Dacă mai bei, te şi paralizează! Ai înțeles ce spun? Te şi paralizează!

Cu noi, băietanii din mănăstire, era mereu atent. De exemplu, citeam în biserică la liturghie Apostolul, un pasaj

biblic care se citeşte înainte de evanghelie. Normal, îl citeam cum ne pricepeam şi noi, cu ardelenismele noastre, cu accente puse anapoda. Apoi el ne atrăgea atenția, dar nu imediat. Duminica, niciodată! Duminica ne lăsa să ne tihnească odihna. Iar în timpul săptămânii, după ce se termina slujba, ne dădea timp să mergem la masă, să ne pice bine mâncarea. Mai târziu, după-amiaza, venea şi ne spunea:

— Uite, hai să luăm Apostolul!

— Să-l luăm, părinte!

— Hai să-ți arăt, uite, aici ai pronunțat aşa, dar nu aşa se zice corect în limba română!

— Dar, părinte, aşa zice toată lumea!

— Toată lumea vorbeşte incorect! Noi trebuie să vorbim corect limba română, chiar dacă în jurul nostru nu o auzim vorbită aşa!

Era foarte atent la lucrurile astea. În plus, mereu spunea cam ce îi trecea prin cap. Avea şi o expresie: „Am să ți-o zic pe şleau!”. Interesant e că uneori, după ce spunea cuiva în față vreo critică, se ducea în treaba dumnealui, la bibliotecă, fişam cărți în continuare. Dar peste jumătate de oră cred că îl mustra conştiința, se oprea din ce făcea şi se ducea să-i caute pe cei cu care

vorbise înainte, adică nişte copii de 16-17 ani. Îi găsea la cărat lemne, de exemplu, sau la bucătărie – şi le zicea:

— Vă rog din suflet să mă iertați! Vă rog să mă iertați!

— Părinte, dar noi nu ne-am supărat!

— Ştiu, dar totuşi vă rog să mă iertați!

— Vă iertăm, părinte!

— Dar ce-am spus rămâne valabil!

— Ce-au mai făcut ăştia? se mai băga în vorbă vreun alt părinte aflat în trecere.

— Nu e important! Doar le-am spus eu ce am avut să le spun!

Oricum, cu limbajul mereu ne pistona. Întâi, cu felul în care citeam rugăciunile. Apoi, cu alte cuvinte pe care le foloseam noi zi de zi. De exemplu, i-a auzit într-o zi pe unii, copii de la țară, care dădeau de mâncare porcilor din mănăstire, spunând „țâpă mâncarea".

— Cum i-ai spus, măi?

— I-am spus să țâpe mâncarea la porci, părinte! Mai repede, că mor porcii de foame!

Iar el se tăvălea de râs, aproape că-şi pierdea răsuflarea!

— I-ai spus să țâpe mâncarea la porci?

— Da, părinte Nicolae!

— Ha-ha-ha! Ţâpă mâncarea la porci! Ţâpă la porci! Măi, o să v-o spun pe şleau! Voi ştiţi ce înseamnă „a ţipa”?

Da, ne punea la punct, dar cu mult umor. Într-o zi, la masă, un alt coleg de la seminar, venit şi el în vizită la mănăstire, a luat platoul cu mâncare şi s-a oprit în faţa părintelui:

— Vă rog, serviţi!

— Da, să servesc?

Părintele Nicolae s-a ridicat atunci, a luat platoul în braţe şi l-a întrebat:

— Gata, servesc! Pe cine să servesc?

— A, nu, nu, nu! Dumneavoastră să serviţi! i-a răspuns băiatul încurcat.

— Da, am auzit! Eu să servesc! Dar pe cine?

— Păi, nu, părinte! Să serviţi dumneavoastră!

— Măi, băiete, nu se spune aşa! Vă rog să luaţi sau să vă serviţi! Sau serviţi-vă! Trebuie să ai grijă ce spui!

Am râs toţi, împreună cu părintele, dar de atunci eram mult mai atenţi cum vorbeam. Iar el oricum n-a mâncat nimic de pe platoul cu pricina, pentru că părintele Nicolae avea mereu probleme cu stomacul şi mânca doar pâine prăjită, orez sau griş fiert. Când era de dulce, mai mânca şi puţină brânză, dar asta era tot.

Mai era şi râsul cu poftă. Da! Era genul de om care râde cu lacrimi. Uneori râdea până-şi pierdea răsuflarea. Avea simțul umorului şi găsea binele în orice se întâmpla. De pildă, îmi amintesc că într-un an a mers în nişte pelerinaje pe la mănăstirile din Oltenia. Un prieten de-al meu, care se pregătea să devină călugăr la Rohia, se gândea cum să facă să meargă şi el. L-a rugat pe părintele Nicolae să îl ceară şi pe el de valizofor. Zis şi făcut. Şi a ajuns, pentru trei-patru zile, să-l ajute pe părintele Nicolae cu valiza şi să se şi plimbe. Ghinionul pelerinilor a fost însă tot părintele Nicolae. Era o perioadă când autobuzele aveau voie să meargă numai în trei județe, aşa că la un moment dat, vrând-nevrând, cei aproximativ o sută de pelerini s-au trezit în Căciulata că nu mai au cu ce să-şi continue călătoria. Excursia se făcuse prin OJT Turda, aşa că s-au pus ei să sune la OJT Turda, să ceară un alt autobuz. Dar ce să vezi, erau stricate. Vorba vine... O încurcătură pusă la cale tot de Securitate, ca să se întoarcă mai repede acasă. Atunci s-au dus câțiva pelerini la Vâlcea, să vadă de un alt mijloc de transport. Nici acolo nu au găsit autobuze, aşa că s-au dus la transportul local şi au închiriat de acolo un autobuz din ăla de oraş, cu acordeon la mijloc. Greu, incomod, tinerii nu se plângeau, dar preoții mai în vârstă erau supărați că scaunele erau

din placaj şi nu puteai sta mult timp pe ele. Ți se rupea spatele. Şi mi-a povestit prietenul ăsta al meu că la un moment dat părintele Nicolae i se adresează unui alt părinte din autobuz:

— Părinte Ionică, de ce sunteți supărat?

— Păi, părinte Nicolae, cum să nu fiu supărat, când trebuia să mergem cu două autocare cu scaune tapițate şi ne-am ales cu vechitura asta?...

— Părinte, are patru roți?

— Are...

— Şi merge?

— Merge...

— Ne duce la mănăstirile pe care voiam să le vizităm?

— Ne duce...

— Şi atunci de ce să fim supărați? Nu e voie ca noi, creştinii, să fim supărați, părinte!

Şi au început toți să râdă, chiar dacă autobuzul nu era deloc confortabil şi oricum avea mai mult de patru roți. Iar în excursia aia au umblat cu autobuzul local pe la toate mănăstirile.

*

Când am ajuns eu la Rohia, la început, gândul meu a fost să mă fac călugăr. Poate de asta am tot venit aşa des

în vizită, poate de asta am stat şi pe lângă el la bibliotecă. Oricum, îmi amintesc că la un moment dat i-am vorbit de intenția mea de a mă călugări şi cred că discuția a avut loc imediat după ce s-a întors din excursia pe la mănăstiri. L-am întrebat ce crede. Eram sigur că mă va încuraja din prima, necondiționat, dar mi-a spus:

— Orice ai face, ar fi bine să nu te grăbeşti. Evident că mie îmi surâde gândul să te faci călugăr, să rămâi aici, în biblioteca asta! Şi aşa nu ştiu pe mâinile cui altcuiva să o las! Dar nu te lua după mintea unui bătrân... Gândeşte-te bine!

— De ce să mă gândesc bine, părinte?

— Aşa, pentru că în viață nu e bine să te grăbeşti. Dacă e să fie, va fi. Dar nu uita că viața monahală e acaparatoare, ca orice mare iubire. Foarte mulți confundă nevoia de a se ruga şi de a sta în linişte cu vocația de a deveni monah. Nu trebuie doar să-ți placă să vii la mănăstire. Trebuie să nu te vezi în alt loc din lume în afară de mănăstire!

Am tăcut, iar el a simțit nevoia să se scuze:

— Eu, după ce m-am călugărit, am primit ascultare să scriu. Să scriu mult şi bine. Adică exact ce mi-am dorit. Exact ce ştiam. Exact ce puteam face. Pentru mine a fost bine. Nu mă înțelege greşit: nu regret că m-am călugărit şi

sunt cel mai fericit om din lume! Dar nu te gândi prea mult la ce spune acest bătrân puşcăriaş şi vechi client al Securității.

Nu ştiu dacă vorbele lui m-au ajutat cu ceva sau nu, dar până la urmă m-am gândit atât de mult, încât n-a mai fost să fie. Nu m-am călugărit, dar m-am făcut preot de mir.

Să nu-mi uit însă gândul. Tot cu umorul, deşi nu ştiu dacă mai e la fel de amuzant, la un moment dat, tot la mănăstire, se schimbă părintele stareț. Adică un părinte stareț e suspendat, aşa că ajunge stareț un altul, pentru scurt timp. Acestui stareț îi vine o idee: ce-ar fi să dea jos tencuiala de pe Casa cu paraclis? Să pună altă tencuială! Ceilalți călugări, după cum ştiu eu povestea, că nu eram de față, aşadar ceilalți călugări, văzând că tencuiala era totuşi bună, n-au fost de acord. S-au gândit că poate cineva vrea să învârtă nişte bani, nu li s-a părut normal să se schimbe tencuiala, mai ales că arăta bine. Aşa că l-au rugat pe părintele Nicolae să vină cu ei la consiliul economic şi duhovnicesc, să voteze împotriva schimbării. Aveau nevoie de votul lui. Iar părintele Nicolae s-a prezentat la consiliu şi a rostit următoarele, cu vocea lui subțire şi deloc amenințătoare:

— Nu suntem de acord! Nici părinții, nici eu! Nu o să faceți nimic! Şi, dacă o să puneți schele acolo, uite, eu, cât sunt de slab şi amărât, am să răstorn schelele şi o să zboare muncitorii ca la Curtea de Argeş! O să mă țineți minte!

— Dar, părinte...

— Măi, să fie! V-o spun pe şleau: o să mă țineți minte!

Până la urmă nu s-a mai schimbat tencuiala, iar starețul provizoriu a fost înlocuit în scurt timp, dar imaginea cu muncitorii zburând de pe schele a rămas în mintea multora.

Un alt lucru pe care mi-l amintesc despre părintele Nicolae: nu-i plăceau pârâcioşii. Într-o zi, un băiat, Sergiu, prieten cu noi toți, venit şi el la mănăstire, i-a spus părintelui că noi, băieții, comentam când trebuia să-i ducem lemne sparte la chilie. Iar părintele Nicolae ne-a pus la punct, dar l-a dat de gol şi pe colegul nostru. Era o iarnă cu multă zăpadă, iar noi căram lemne cu săniuța. Părintele trebuia să meargă la clopot. A coborât de la chilia lui, ne-a văzut trebăluind şi a strigat la noi de la jumătatea scărilor:

— Sergiu, spune-le celorlalți să te pupe-n cot ca pe Mihai Viteazu!

Noi am înțeles imediat că ştie, dar şi că Sergiu ne-a pârât. Am priceput că părintele ne-a atras atenția să avem grijă ce vorbim de-acum înainte de față cu acel coleg. Însă niciodată nu l-am văzut cu adevărat supărat pe tinerii din mănăstire, orice ar fi făcut. Eu, de exemplu, când mă duceam acolo vara, petreceam mult timp cu el în bibliotecă, dar se întâmpla ca şi pe alți băieți să îi roage să-l ajute cu câte ceva, după care trecea şi jumătate de zi, timp în care probabil băieții uitau. Când se întâlneau, mai pe seară, părintele Nicolae le zicea:

— Unde te-am trimis?

— Vai, părinte, am uitat, m-am luat cu altceva!

— Ai uitat? Unde îți sunt picioarele, acolo-ți va sta şi capul!

Băieții se uitau la el cu ochii mari, el le întorcea privirea şi stăteau aşa câteva secunde bune, apoi părintele pufnea în râs şi se mai relaxau şi copiii, râdeau şi ei când pricepeau că e doar o glumă!

Dar n-aş vrea să fiu înțeles greşit. Cu el nu era totul mereu doar o glumă. Cu toții ştiam că făcuse închisoare pentru nişte motive absurde, ştiam şi că se botezase acolo, după gratii, că trecuse la ortodoxie. Doar că vorbea foarte rar despre viața lui de dinainte de mănăstire şi mai ales despre ce i se întâmplase în închisoare. Odată, în

bibliotecă, nu ştiu cum a venit discuția, dar l-am întrebat cum a fost la Gherla. A lăsat capul în pământ şi mi-a răspuns:

— Ceea ce vezi sus este şi jos.

Eu m-am gândit întâi că se referă la spațietate, la clădirea vizibilă de la Gherla şi la cea de sub pământ. Iar părintele a continuat:

— Dă-mi voie să nu-ți zic nimic. A fost mai cumplit decât îşi poate închipui cineva.

A fost cam singura dată când l-am auzit vorbind de închisoare. O dată a mai făcut o referire. Unii băieți din mănăstire aveau îndatorirea de a „țâpa" mâncare la porci. Ca să ducă resturile de la bucătărie până la porci era ceva drum, aşa că foloseau un cărucior, în care transportau un bidon de plastic mare, de 60 de litri, plin cu resturi. Se întâmpla uneori ca peste lături să fie aruncate şi nişte prăjituri care poate se întăriseră sau râncezisră prin cămară. Eu şi părintele Nicolae treceam într-o zi pe acolo, pe lângă cei care transportau bidonul, iar părintele s-a oprit şi le-a zis:

— Vedeți cum plutesc prăjiturile acelea? Credeți-mă, când am fost la puşcărie, dacă ne-ar fi dat în ziua de Paşte asemenea mâncare cum dați voi acum la porci... Păi,

porcii ăştia sunt nişte boieri, mănâncă ciorbă cu prăjituri plutind pe deasupra... Aoleu şi vai!

M-a pus atunci pe gânduri replica, dar eram doar un copil, iar *Jurnalul fericirii* l-am citit când era prea târziu ca să-i mai dau dreptate părintelui Nicolae.

*

Despre plăcerile părintelui am doar trei cuvinte de spus: cărţile, Mozart, cafeaua. Citea fără oprire – din discuţiile avute cu el, am înţeles că ştie câte ceva despre orice subiect din lume. Apoi, tot legat de cărţi, scria foarte mult – coresponda mereu cu jurnalişti de la tot felul de ziare şi reviste din toată ţara, cărora le trimitea cronicile sale. Îi aduceam uneori corespondenţa sau îl ajutam să trimită vreun plic, aşa că ştiu că asta îi ocupa foarte mult timp. Mereu un răspuns trebuia să vină de undeva, mereu o cronică urma să plece către o altă revistă, asta când nu lucra la o carte de-a lui, pe care se străduia s-o facă trecută de cenzură. De fiecare dată când primea un pachet cu cărţi, îl deschidea cu o reală nelinişte. Apoi răsfoia fiecare carte în parte şi o adulmeca. Îi plăcea mirosul de hârtie tipărită. Cam pe atunci m-am învăţat şi eu să miros cărţile.

Despre Mozart e mult mai simplu de povestit. Îi plăcea. Foarte mult. Asculta în chilie sau pe terasa părintelui stareț. A doua variantă se întâmpla duminica, după liturghie şi după ce luam masa împreună. În vremea aceea, în anii ‘80, apăruseră nişte pick-upuri nemțeşti, venite din Republica Democrată Germană, şi îi luasem unul şi părintelui stareț. Avea şi discuri, printre care şi Mozart. Unele discuri erau ale părintelui stareț, iar altele ale părintelui Nicolae, care mă pusese tot pe mine, la un moment dat, să i le aduc din Bucureşti, de la garsoniera dumnealui. Uneori, pe terasă erau scoase şi două boxe, dar nu se asculta tare, ci doar în surdină. Îmi amintesc cum părintele stareț îl chema pe părintele Nicolae la o cafea. Câteodată era vorba chiar de o cafea adevărată, dar de cele mai multe ori era nechezol. Noi, băieții, ne învârteam pe lângă ei, puneam muzică la pick-up şi aduceam ceştile.

Într-o zi, unul dintre băieți, din grabă, a vărsat puțină cafea pe farfurioara de sub ceaşcă. Nu erau şervețele sub ceşti, cum sunt azi. Pe atunci era criză de şervețele. Băiatul a vrut să curețe farfurioara, dar părintele Nicolae a protestat:

— Vai de mine! Cum să arunci bunătate de cafea?! Ad-o aici!

A luat farfurioara şi a scurs cafeaua din ea înapoi în ceaşcă.

— Părinte, doar n-o turnați!

— Cum să n-o torn? Ce are? Când mă gândesc la toată lumea asta care acum bea numai nechezol, vai de mine...

Dar să revin la Mozart. Într-o duminică stăteam cu toții, la fel, pe terasă, în mănăstire, ascultând muzică, iar părintele Nicolae privea dincolo de noi, spre pădurea care se întindea la câțiva paşi. Era o lume de basm, păsări ciripind, vântul, gâzele... Atunci l-am auzit şoptindu-mi:

— Eu sunt convins că în împărăția cerurilor uneori se ascultă Mozart şi se bea o cafea bună!

Tot legat de muzica simfonică, pe care el o iubea atât de mult, a fost un alt moment. Prin anii '80, curentul se lua într-o veselie. Nu doar la Rohia, ci în toată țara, desigur. Nimic nou până aici. La noi, la mănăstire, curentul pica din una din următoarele cauze: automat – dacă rețeaua era foarte încărcată, săreau nişte siguranțe şi se decupla toată zona; manual – când luau curentul de la Târgu Lăpuş; şi mai era varianta numită „de la Baia Mare" – când cei de acolo, din diverse motive, opreau curentul. Oprirea curentului crea multe dificultăți în bunul mers al unei mănăstiri. Dar părintele Nicolae avea o altă problemă, care nu-i privea neapărat pe cei din jurul lui. Într-o zi s-a

apucat şi a scris o scrisoare celui responsabil de curentul electric din zonă. Iar în scrisoare spunea aşa: „Mult stimate domnule cutare. În fiecare zi, la postul de radio Bucureşti 2 se transmite, între orele 15 şi 16, «Ora melomanului», singurul prilej pentru amatorii de muzică simfonică şi clasică de a asculta genul de muzică pe care-l îndrăgesc. Dar exact la ora 15 curentul electric se întrerupe şi aparatele de radio nu mai pot transmite nimic. Îmi permit să vă fac următoarea respectuoasă propunere: în loc să întrerupeți după-amiaza curentul între 15 şi 17, propun să-l întrerupeți între orele 16 şi 18, astfel încât să putem asculta «Ora melomanului». Acum e lumină naturală până la ora 18. Mai puteți eventual recupera o jumătate de oră restabilind curentul nu la ora 12, ci la 12.30. În speranța că veți binevoi a da atenție propunerii (rugăminții) mele, vă salut cu deosebită stimă, Nicolae Steinhardt”. Scrisoarea se păstrează şi acum, dar nu ştiu dacă problema cu „Ora melomanului” a fost rezolvată.

Şi să nu uit încă o poveste despre cafea, a treia pe lista plăcerilor. Când era post, miercurea şi vinerea, nu voia să se atingă de cafea.

— Părinte, cum, nu beți cafea? Că doar e din boabe!

— Măi, da’ crezi că io-s aşa prost şi nu ştiu din ce e făcută cafeaua?

— Dar, părinte, doar nu-i din carne, din păsări, din ouă! E naturală, aşa, ca mălaiul!

— Măi, copii, să vă explic! Eu, când beau cafea, mă simt exact ca şi când aş mânca o găină friptă. Atât de mult îmi place! Pentru mine, cafeaua e de dulce!

Când era post, nu-l vedeai decât cu ceai. Dar, cum trecea postul, revenea la tabietul său. Uneori mânca biscuiți sau pâine prăjită şi înmuia în cafea – asta era marea lui plăcere.

*

Dacă tot am amintit-o, să nu-mi pierd ideea: părintele avea o garsonieră în Bucureşti, pe strada Ion Ghica, lângă Biserica Rusă. Locuise acolo cu tatăl lui. Bătrânul mai supraviețuise trei ani după ieşirea fiului din închisoare, adică din ‘64 până în ‘67. Acum, garsoniera era aproape goală. Puținele lucruri de acolo îi fuseseră aduse la Mănăstirea Rohia, după ce se călugărise. Pe unele le adusesem chiar eu. Se mai ducea uneori la Bucureşti, destul de rar, când avea vreo problemă de sănătate sau când dădea o carte la tipar. În al doilea caz stătea uneori şi două săptămâni, pentru că întâi trebuia să meargă la dactilografă, cum era pe atunci, apoi primea textul, îl corecta, îl ducea înapoi, ajungeau la cenzură, de acolo i-l

trimiteau tăiat, trebuia să-l refacă, iar să ducă la tipografie şi aşa mai departe.

În perioada aceea am fost de câteva ori în Bucureşti, cu diverse treburi: o dată cu el şi de două ori fără el. Îmi amintesc că atunci când am înnoptat acolo cu părintele, a gătit pentru amândoi. Pentru mine – orez cu lapte. Pentru el – orez simplu, singurul care îi făcea bine la stomac. Am stat treji până târziu, am băut ceai şi am vorbit despre cărți. Adică mai mult a vorbit părintele Nicolae, iar eu mai mult am ascultat. Mi-a povestit că se înrudea pe linie maternă cu marele savant Sigmund Freud, pe care l-a şi vizitat de două ori. Nu mai ştiu dacă erau rude prin alianță sau nu, dar oricum nu erau rude apropiate. Prima dată s-au întâlnit într-un hotel din Alpi, la sfârşitul anilor '20, pe când părintele era doar un copil, şi a ajuns acolo în urma unei călătorii pe care o făcuse cu tatăl lui, Oscar. A doua oară l-a vizitat pe Freud chiar la Viena, la domiciliul savantului, ani mai târziu. Se pare că în cabinetul său, pe canapeaua pe care se întindeau pacienții, Freud întinsese o țesătură cu model din Bucovina, ceea ce n-ar fi fost deloc curios, având în vedere că soția lui ar fi avut rude îndepărtate în zonă.

Altădată, când am rămas singur peste noapte în garsoniera din Bucureşti, părintele mi-a explicat de mai

multe ori cum să deschid. Erau trei yale, iar dacă nu le deschideai în ordinea corectă, se blocau. La una din venirile mele în Bucureşti îmi amintesc că şi-a anunțat vecinul de la etajul superior că va veni cineva să stea în garsoniera lui o noapte. Iar vecinul acela era nimeni altul decât actorul Fory Etterle. Juca în multe filme în vremea aceea, iar noi, băieții, eram încântați. Soția actorului m-a chemat la masă seara, la ei acasă, şi m-am dus plin de emoție. Am mâncat peşte, crap. Am stat cu Fory Etterle la masă şi lucrul ăsta m-a încântat peste poate. La întoarcere le-am povestit băieților de la seminar, dar nu m-au crezut.

— Hai, bă, că tu tragi minciuni!

— Mă, am stat la masă cu el – dacă mă credeți, bine, dacă nu, iar bine!

Pe atunci nu erau telefoane mobile, să pozezi, aşa că nu le-am putut dovedi. Aş fi vrut să-l rog pe părintele Nicolae să le spună el că e vecin cu actorul Fory Etterle, dar am tot amânat, iar până la urmă n-am mai îndrăznit. Probabil că dacă l-aş fi rugat le-ar fi spus!

Mai țin minte că într-un an, de ziua mea, chiar după ce ne cunoscuserăm, mi-a făcut ceea ce părea a fi un mic cadou: o pereche de ciorapi noi, o batistă şi un portofel. Eu m-am uitat la portmoneu de față cu el, dar fără să-l

deschid. Apoi, când m-am văzut singur, l-am desfăcut, să văd ce buzunare are, şi am găsit înăuntru 100 de lei! Aoleu, ce-o fi cu asta? mi-am zis. Am luat-o la fugă şi m-am prezentat la el imediat.

— Părinte!

— Da, care e problema?

— Părinte, aţi lăsat 100 de lei în portmoneu! I-aţi uitat acolo!

— Cum era să uit eu suta?

— Păi, şi atunci ce e cu ea, părinte?

— Măi, cum ai crezut că-ţi dau eu portmoneul gol? Lasă suta acolo! N-am uitat-o! Acum du-te înapoi!

M-am întors în cameră plutind! Tot aşa m-am simţit şi în prima vară când am rămas să-l ajut cu biblioteca mănăstirii. Mereu voia să-i înveţe câte ceva pe cei din jurul său. Şi atunci a dat de mine. M-a întrebat, chiar la începutul vacanţei:

— Dacă tot eşti aici, ce altceva vrei să mai faci vara asta?

Am ridicat din umeri.

— Vrei să înveţi o limbă străină?

Şi aşa am ajuns să facem împreună lecţii de germană. Făcusem germana în clasele primare, aşa că aveam câteva noţiuni, dar le cam uitasem, aşa că am început să facem

zilnic câte 45 de minute. Mergeam la el în chilie pentru asta, la oră fixă, iar uneori, dacă ajungeam mai devreme, îl găseam ascultând o emisiune la radio. Îmi spunea:

— Mai am un pic de ascultat! Începem imediat.

Nu se sfia să asculte Europa Liberă, nu mai era un secret pentru nimeni. Avea un aparat VEF, care mergea foarte bine. La alte aparate, ba se prindea, ba era bruiaj, dar VEF-ul lui mergea ca uns.

Tot cu VEF-ul ăla al lui a fost şi o altă istorie. Într-o zi, la mănăstire au apărut nişte Dacii. M-am uitat eu mai bine şi am văzut că dintr-o Dacie cu numere de Maramureş se dă jos Călina, securistul de la Târgu Lăpuş. Din alte două Dacii, una de Bucureşti şi una de Cluj, se dau jos alți trei bărbați, toți la costume, şi încep să se plimbe prin curtea mănăstirii. Ne-am prins că ceva trebuie să se întâmple – şi ce să vezi? După foarte puțin timp apare o altă maşină, în care era fiul Doinei Cornea, venit în vizită din Franța, însoțit de nişte prieteni. Turiştii doreau să viziteze mănăstirea, dar noi ne-am prins că securiştii ajunseseră intenționat înaintea lor, ca să poată monitoriza mai bine situația.

Părintele Nicolae le-a arătat biblioteca fiului Doinei Cornea şi prietenilor acestuia, i-a plimbat, apoi i-a întrebat dacă vor să mănânce sau măcar să bea o cafea şi s-au

aşezat cu toţii la o masă pe terasă, în Casa poetului, la etaj. Un coleg de-al meu fusese rugat să aducă cafeaua şi, în timp ce făcea asta, i-a observat pe securiştii lui Călina plimbându-se pe sub terasa unde stăteau turiştii şi părintele Nicolae. Colegul meu a urcat la etaj şi i-a zis tot la ureche părintelui, iar el i-a răspuns:

— Ia du-te, te rog, şi adu-mi VEF-ul meu!

Aparatul funcţiona şi pe baterii, iar întâmplarea a făcut ca în perioada aia să se şi găsească baterii, pentru că uneori nu dădeai de ele luni întregi. Părintele Nicolae l-a pornit şi l-a dat tare, apoi a continuat să vorbească în voie cu turiştii, pentru că oricum securiştii care patrulau pe alei nu mai puteau auzi discuţiile.

Adevărul e că în ultimii ani înainte de Revoluţie, Călina mai făcea câte o vizită pe la mănăstire. Nu prea avea de lucru în Lăpuş, aşa că, una-două, hop la Rohia! Mânca, bea un pahar de vin, de ţuică, apoi pleca. La fel, tot în ultimii ani, securiştii veneau pe ascuns la mănăstire să se cunune. Până şi Călina a fost naş de câteva ori. Te trezeai cu ei la poarta mănăstirii în miez de noapte. Deşi acolo nu era voie să faci asemenea slujbe – dar cum să procedezi, să-i laşi necununaţi? Îi cununau şi plecau.

Într-o noapte de vară eram şi eu acolo când s-a întâmplat una ca asta. Stăteam de vorbă cu ceilalţi băieţi.

Nu erau telefoane mobile pe atunci, aşa că povesteai, citeai sau pur şi simplu stăteai de pomană până te lua somnul. Era după miezonoptică, deci pe la ora 1, iar eu nu adormisem încă. Am auzit o maşină oprind în curtea mănăstirii. În noaptea aia eram la etajul doi din Casa cu paraclis şi am ieşit pe terasă să mă uit. Am văzut un bărbat coborând din maşină şi strigându-mi:

— Măi, băiete, aş vrea să vorbesc cu părintele stareț. N-ai vrea să cobori să povestim?

M-am îmbrăcat, am coborât şi el mi-a spus să-i transmit părintelui stareț că e mire şi că a venit cu o familie de naşi din Vişeul de Sus, chiar în noaptea nunții, pentru că vrea neapărat să se cunune.

— Lucru la Securitate! a mai spus bărbatul.

Nu era îmbrăcat în haine de mire, nici soția nu era îmbrăcată în mireasă. Eu m-am dus la părintele stareț de atunci şi l-am chemat, iar el i-a dus în capelă, i-a cununat, după care duşi au fost, aşa cum apăruseră.

Ideea e că nu era nicio bucurie când treceau securiştii pe acolo. La Rohia au venit de mai multe ori cu mandat. De două ori ştiu sigur. O dată a fost când cu dulapul cu cărți interzise. Apoi când erau pe urmele manuscrisului său, *Jurnalul fericirii*. Tot cu mandat, cred. Nu erau mulți, vreo trei-patru. Nu făceau tam-tam. Veneau, verificau,

plecau. Dar, după ce plecau, în urma lor rămânea ceva ca un val de frig. O vreme, toți umblam încet, înfofoliți în propriile gânduri.

La fel simțea şi el, sunt sigur, deşi nu vorbeam despre asta. La un moment dat ne-a povestit atât, că i-au dat voie să plece din țară, să facă nişte excursii, şi le-a făcut.

— Şi cum de v-ați întors, părinte?

— Păi, nici eu nu ştiu. Chiar mi-a sugerat unu' într-o zi că aş putea rămâne. Şi ce m-am gândit? Da? Să rămân acolo? Vreți să scăpați de mine? Uite, n-am să rămân! De ce îmi dau ei ideea asta, să rămân în străinătate? N-o să le fac pe plac! Uite, o să vin înapoi!

*

Avea probleme cu inima. De fapt, avea multe boli, unele din tinerețe, altele căpătate în puşcărie, dar supărările cu inima erau cele mai grave. L-am văzut şi în câteva situații de-a dreptul copleşit de boală şi țin minte că m-a marcat şi pe mine. De pildă, îmi amintesc un moment dintr-un sfârşit de vară, început de toamnă, cred că prin '88. Eu eram atunci la mănăstire şi dormeam în anticamera bibliotecii. Într-o noapte, după slujbă, m-am trezit că mi-a bătut cineva în geam. Nu venea nimeni atât de târziu la mine, aşa că m-am speriat. Buimac, am deschis uşa şi l-

am zărit pe părintele Nicolae, care şi-a cerut scuze că m-a deranjat. Se sprijinea de uşă, răsufla greu şi m-a rugat să-l ajut să ajungă la el în chilie. Drumul lui din fiecare seară începea de la biserică, urca pe trepte şi continua spre chilia de la Casa poetului. Se simțea foarte rău, evident, din cauza inimii. L-am ajutat să urce până la el în chilie, sprijinit de mine, iar tot drumul nu a mai contenit să-şi ceară scuze că m-a deranjat. Mereu îşi cerea scuze ca nimeni altul, pentru nimica toată, aşa cum ştia să mulțumească, tot ca nimeni altul, pentru lucruri mărunte.

— Mă iartă, nu mă simt bine! Trebuia să mă duc singur! Mă iartă! Puteam să mă duc singur! De fapt, o să mă duc singur de aici! Gata, mă iartă!

Aşa a ținut-o tot drumul, iar eu tot drumul am continuat să-l sprijin. L-am dus în chilie, i-am deschis uşa, l-am aşezat pe pat şi am plecat. Iar în zilele care au urmat, deşi s-a simțit mai bine, a continuat să îşi ceară scuze. Nu voia să deranjeze pe nimeni. Voia să fie o prezență discretă, elegantă. Dacă se putea, o prezență invizibilă. Noaptea aceea de slăbiciune mi-a rămas în minte, chiar dacă mai apoi şi-a revenit şi ne-am reluat munca la biblioteca Mănăstirii Rohia.

*

Am tot căutat fotografiile cu el în ultima vreme. Am dat peste o poză cu un grup de tineri. Eu sunt lângă el, îl țin de cot. Se pare că eram foarte băgăreț pe atunci. Sau altă poză. Înalte fețe bisericeşti. Părintele Nicolae stă chiar lângă episcop. Faptul că a fost aşezat acolo la poza de grup înseamnă ceva. Îl considera important, de aia l-a aşezat lângă el. Altă fotografie. Părintele Nicolae nu mai poartă veşmintele de călugăr, ci o pereche de pantaloni şi o cămaşă, ambele negre. Pe cap are o pălărie. E sprijinit de o bicicletă, despre care nu mai ştiu dacă era sau nu a lui. De borul pălăriei pare a fi prins un mic batic sau o eşarfă. În momentul realizării fotografiei, părintele tocmai clipise, aşa că a ieşit cu ochii închişi. O altă poză din care recunosc doar barba albă. În rest, fără straiele de călugărie, e un personaj distins, ieşit dintr-o carte: cămaşă albă, sacou, altă pălărie, de data asta una de paie, dar şi ochelari. Par ochelari de vedere, dar în acelaşi timp par ochelari de soare.

Iată şi fotografia mea preferată. Părintele Nicolae, tot în haine lumeşti, se află undeva într-o curte. E aplecat, are în mâini nişte frunze, iar lângă el, chiar în prim-plan, îl aşteaptă trei gâşte. Se pregăteşte să le dea de mâncare, iar păsările aproape că zâmbesc de poftă. Îmi place imaginea

asta. E una dintre puținele fotografii color cu el şi mi-l imaginez fericit în ziua aceea, înconjurat de atât de mult verde.

*

Avea multe probleme de sănătate, cum am zis, dar inima începuse să-l supere încă de prin anii ‘70. Mai era şi TBC-ul intestinal, care-l chinuia din tinerețe. Apoi, prin anii ‘80, făcuse şi sclerozăoculară. Asta era o problemă foarte gravă, pentru că îşi pierdea vederea. Iar părintele Nicolae nu putea sta fără să citească. Ani mai târziu, când s-au publicat scrisorile trimise lui Virgil Ierunca, în Franța, le-am citit şi eu şi țin minte că părintele îi ruga, pe Ierunca şi pe Monica Lovinescu, să-i trimită nişte medicamente care nu se găseau în România comunistă şi care ar fi încetinit evoluția sclerozei oculare. Medicamente pe care, am aflat din aceeaşi serie de scrisori, le-a şi primit, alături de numeroase cărți. Tot la începutul anilor ‘80 a fost operat şi de calculi biliari.

În plus, ştiam chiar de la el că fusese mereu predispus la accidente. Şirul începuse în 1967, când fusese rănit grav într-un accident de circulație şi stătuse multă vreme în spital. Din cauza acelui accident a fost nevoit să renunțe şi la locul de muncă găsit după ieşirea din

închisoare, acela de muncitor necalificat la fabrica Stăruința din Bucureşti. Munca fizică îi fusese pur şi simplu interzisă de medic, deşi era singura pe care regimul comunist i-o mai permitea.

Apoi, în 1974, după o criză intestinală, cum i se întâmpla de fapt foarte des, a leşinat tocmai când se afla într-o vizită la Rohia. Atunci, în cădere, s-a lovit foarte rău şi şi-a fracturat maxilarul. Drept urmare, a zăcut iar în spital, obligat să consume doar lichide o lună întreagă. Când în sfârşit i-au scos fiarele din gură şi a început să mănânce normal, a pățit un alt accident: a alunecat pe stradă, pe gheață, şi şi-a fracturat piciorul. Iar ghips, iar în pat. Încercare după încercare.

Doi ani mai târziu a ajuns din nou în spital, în miez de vară, de data asta din cauza unui infarct. Însă toate aceste incidente nu l-au făcut să-şi piardă nădejdea. La pachet cu un ghinion îi venea mereu şi pronia cerească. De exemplu, în ‘77, la cutremur, deşi se afla în Bucureşti şi locuia şi într-o zonă puternic afectată, nu a pățit nimic. Garsoniera lui, ca de altfel tot blocul în care se afla, a necesitat reparații îndelungate pentru a redeveni locuibilă, iar mai mulți prieteni apropiați i-au murit chiar în blocul de vizavi.

A scăpat de cutremur, dar câteva luni mai târziu şi-a strivit un deget într-o poartă. Tuturor problemelor de sănătate li s-au adăugat şi necazurile cu dinții. Carii, puroi, lucrări peste lucrări, toate îl necăjeau şi reveneau. Mi-l amintesc chiar şi în ultimul an al vieții sale spunând că acceptă cardiopatia, angina pectorală şi infarctul ca fiind de la Dumnezeu, dar nu şi „întortocheturile dentare", care sunt de la diavol. Cu toate acestea, nu voia să i se plângă de milă. Făcea față bolilor. Sigur, avea nevoie să fie vizitat de câte un prieten când afecțiunile i se agravau, dar nu-i plăcea să vadă fețe de oameni îngrijorați. „Nu te speria, te rog! Sunt bine! Eu când nu sunt pe moarte sunt chiar foarte bine!"

*

Tot despre diavol mi-a vorbit într-o altă zi, la mănăstire, când de dimineață l-am întrebat de ce pare atât de obosit. Mi-a spus că toată noaptea a trebuit să se lupte cu un diavol. Am tresărit de groază.

— Cum aşa, părinte?

— Aşa mi se întâmplă mereu după ce mă împărtăşesc cu Sfintele Taine! De data asta m-am trezit urlând.

— Dar ce ați visat, părinte?

— L-am visat pe diavol, că a venit la mine şi mi-a spus că trebuie să mă întorc la păcatele mele din tinereţe.

— Şi ce i-aţi spus?

— I-am spus că nu vreau, iar el mi-a zis că nu contează dacă vreau eu sau nu, că el tot mă vrăjeşte şi tot o să mă întorc la păcatele alea!

— Şi ce aţi făcut, părinte?

— Păi, ce ţi-am spus, aia am făcut. Am început să mă lupt cu el. Şi ne-am luptat toată noaptea!

— Şi aţi câştigat, părinte?

— Oricum, n-am pierdut.

*

La sfârşitul anilor ‘80, umbra Securităţii plana peste toţi şi peste toate. Asupra părintelui Nicolae plana de prea multă vreme. O simţeam şi noi, băieţii de la mănăstire, cu puţinele lucruri pe care le ştiam pe atunci despre istoria sa personală. De fapt, cu puţinele lucruri pe care le înţelegeam despre tot ce se întâmpla în jurul nostru. Chiar dacă nu vorbea despre asta, prin tot ce făcea, chiar şi prin tot ce nu spunea, părintele Nicolae ne istorisea povestea vieţii lui.

Ştiam, de pildă, că într-o zi la mănăstire l-a căutat un bărbat trecut de 50 de ani, la costum, care a vrut să-i

vorbească. Părintele Nicolae, care avea pe atunci vreo 76 de ani, l-a primit chiar în bibliotecă şi m-a rugat să-i las singuri acolo. Am plecat şi mi-am găsit de lucru pentru vreo jumătate de oră. Când am revenit, bărbatul în costum plecase, iar pe părinte l-am găsit îngândurat.

— De ce sunteți supărat? l-am întrebat, ştiind că de obicei trecea cu un zâmbet peste orice i s-ar fi întâmplat.

— Nu sunt supărat, sunt doar uimit cum le potriveşte Dumnezeu, de ajungem mereu să ne întâlnim cu fantomele trecutului, mai ales când ne aşteptăm mai puțin.

Aş fi vrut să-l descos, dar n-am făcut-o. Era un om care prețuia foarte mult intimitatea şi nu voiam să-l deranjez. Oricum, de obicei, dacă avea ceva de spus, o spunea chiar el, mai devreme sau mai târziu. Aşa s-a întâmplat şi atunci. Pe moment nu mi-a mai vorbit de vizita bărbatului în costum, dar peste câteva zile, tot în timp ce ne aflam în biblioteca Mănăstirii Rohia, fişând cărți, părintele Nicolae a atins din greşeală ceaşca aflată pe marginea mesei. Ceaşca a picat pe podea, iar cafeaua s-a vărsat pe pardoseală. Părintele s-a necăjit mult, iar eu am dat s-o şterg cu o cârpă, mai ales că el nu putea sta foarte mult timp aplecat. Asistând neputincios la momentul în care eu

curățam urmările micului accident, părintele Nicolae mi-a şoptit:

— Bărbatul în costum, cel de zilele trecute... Ştii?

— Da, părinte. Cel care a venit să vă vorbească aici, la bibliotecă.

— Era de la Securitate.

— Şi de ce a venit, părinte?

— Păi, asta e, că nu ştia nici el.

— Cum aşa?

Părintele Nicolae mi-a făcut semn să mă ridic, era suficient cât curățasem, mai bine de atât nici că se putea. Apoi a început să aranjeze cărțile, să le alinieze colțurile, să adune scamele invizibile de pe fața de masă şi să îndrepte cutele.

— Omul ăsta a zis că a fost de față când a murit tata, fie iertat!

— Păi, părinte, când a murit tatăl dumneavoastră?

— Acum mulți ani. Acum 21 de ani. A făcut infarct, singur acasă, în timp ce eu mă întorceam de la lucru, sărmanul.

— Dumnezeu să-l ierte!

— Dumnezeu să-l ierte!

— Şi cum de a fost omul de față când a murit tatăl dumneavoastră, părinte, dacă tatăl a făcut infarct singur acasă?

— A fost o situație mai complicată. Eram în Bucureşti pe atunci. Când am ajuns acasă de la lucru, tatei i se făcuse rău, dar era în viață. La uşă stăteau câțiva vecini gură-cască, înăuntru intrase o altă vecină, Constanța, de care nu mai scăpam noi, iar eu, îngrozit, am alergat până în blocul de lângă, să văd dacă găsesc un medic despre care ştiam că locuia acolo. Până să mă întorc, tatei i s-a făcut şi mai rău. Apoi, când am revenit, fără medic, evident, tata a zis să plece toți vecinii, că se simte mai bine. După care a murit.

— Vai, părinte! Dar de unde putea acest om să fi fost de față?

— A fost la uşă.

— Ce căuta la uşă?

— Mă urmărea.

— V-a zis el că vă urmărea, părinte?

— Nu mi-a zis. Mi-a spus doar că s-a aflat acolo la uşă. Dar asta fac ei, măi, băiete!

— Păi, şi atunci de ce v-a mai căutat acum? Doar să vă spună asta?

— Cum ți-am zis, nici el nu ştia.

— S-a purtat urât când a fost aici?

— Nu.

Alături de părintele Nicolae învățasem cum să construiesc liniştea. Dacă înainte de a-l cunoaşte mă simțeam mereu obligat să vorbesc când interlocutorul meu tăcea, am început să învăț că la fel de bine pot să tac şi eu. Şi nu doar că pot, dar de multe ori chiar trebuie.

— Nevastă-sa e grav bolnavă. Are cancer. Nu mai are mult de trăit.

— De unde ştiți? V-a povestit el?

— Da.

— Deci de asta a venit de fapt?

— Probabil.

— O să vă rugați pentru ea, părinte?

— O să mă rog.

— Bine faceți, părinte!

— La câțiva ani după ce a murit tata, am trecut într-o zi pe lângă o prăvălie în care se vindea pâine. În uşă am văzut un bătrân care cerşea, dar fără să întindă mâna. Doar dacă îl priveai în ochi, doar dacă îi observai hainele şi ținuta, doar dacă îi remarcai postura uşor strâmbă, înțelegeai de ce e acolo.

— I-ați dat bani, părinte?

— I-am dat, dar nu de asta e vorba. E vorba că semăna la față cu tata. Şi la corp. Era mărunțel. Am simțit că l-am reîntâlnit pe tata şi asta mi-a adus bucurie.

Apoi, după o pauză de câteva secunde:

— Când m-am întors din puşcărie – acum... cât? 24 de ani? – a trebuit să-i spun şi că m-am convertit la creştinism în închisoare. N-am ştiut cum va reacționa mititelul. De la el mă puteam aştepta la orice. Era destul de aprig, iar uneori îi sărea uşor țandăra. Dar ştii ce mi-a zis?

— Ce v-a zis, părinte?

— Mi-a zis: „Numai să fi fost sincer când ai făcut-o! Şi să-ți dau un sfat: nu-ți băga în cap că acum gata!, s-a zis!, Dumnezeu o să se ocupe numai de tine! Nu uita că mai sunt vreo trei miliarde, bine?”.

Am pufnit amândoi în râs.

— În anul când a murit tata, am văzut camioane întregi pline cu Biblii. Toate erau topite şi măcinate în fabrica unde lucram. Nişte Biblii atât de frumoase, cu hârtie subțire şi fină. Nu puteai să furi una, riscai să fii împuşcat! Însă un muncitor a pus mâna pe o carte. Mi-a arătat-o după lucru. O ascunsese sub haine, înfofolită într-o bluză veche. O bijuterie!

Pe vremea aia, când eram amândoi la Rohia, zilele bune erau mai numeroase decât zilele proaste. Dar pe măsură ce înaintezi în vârstă, umbli mai mult cu ochii roşii şi îți arăți mai puțin dinții. Părintele Nicolae folosea în *Jurnalul fericirii* o expresie, „bughi mambo rag", pentru momentele în care istorisea discuțiile pe tot felul de teme amestecate, pe care le aveau deținuții în închisoare, de la literatură şi fizică la biologie şi filosofie. Pentru mine, viața s-a dovedit un soi de „bughi mambo rag", un amestec de trei feluri diferite de muzică, din care fiecare aude şi înțelege ce îl lasă inima.

*

După Revoluție, tot mai mulți oameni s-au arătat interesați de povestea deținutului politic Steinhardt. Mi se întâmpla des să mai cunosc câte un om care să-mi vorbească despre părintele Nicolae sau de scriitorul şi criticul literar Nicu Steinhardt. Îl cunoscuseră în diferite ipostaze, dar portretul care se creiona din istorisirile lor era mereu acelaşi. Rețin o prozatoare care pe vremuri lucrase la revista *Viața Românească* şi care mi-a povestit cum şi-l amintea venind la ei în redacție pentru a-şi aduce articolele sau pentru a se interesa de soarta textelor sale.

„Nicolae Steinhardt intra sfios, prudent, privind cu interes încăperea şi rămânea de obicei pe un scaun, lângă uşă. Saluta mereu pe toată lumea cu «să trăiți». Era subțire, firav, totdeauna îmbrăcat îngrijit şi cu pantofii lustruiți oglindă. Avea distincția unui diplomat, sporită de nelipsitul baston, şi privirea de o prudență curajoasă ca a copiilor, şi iscoditoare, şi neliniştită, dar şi uşor ironică a omului care ştie, căruia nu i se poate ascunde nimic. A omului care se poate aştepta la orice surpriză. Aşa mi se părea cel mai adesea. Erau momente însă când se înfierbânta discutând pe un subiect anume, iar ochii îi sclipeau şi obrajii palizi se îmbujorau, mă rog, atât cât se putea vedea din barba sură, bine pieptănată. Atunci căpăta în înfățişare ceva de profet."

Un alt prozator mi-a povestit că, vizitându-l de mai multe ori pe părintele Nicolae la spital, internat cu diferite probleme, i s-a întâmplat ca într-o zi, aşteptând liftul, să aibă surpriza ca la deschiderea uşilor să-l găsească pe părinte în cabina liftului, rugându-se. Aceste două imagini mi-au rămas în minte, pantofii lustruiți ai părintelui şi imaginea lui cu palmele împreunate în singurătatea unui lift.

*

Inima l-a lăsat într-o zi de joi. Pe 30 martie 1989. Dacă ar mai fi rezistat un pic, ar fi văzut căderea lui Ceauşescu. Dar lucrurile astea nu mai contează, ce-ar fi fost, ce n-ar fi fost... Ultima dată îl întâlnisem cu o duminică înainte, când fusesem, ca de obicei, la Rohia. Părea puțin mai slăbit, dar de fapt era la fel. Am aflat despre moartea lui de la un coleg de la seminar, într-o pauză. Mi s-a părut complet ireal să aud că a murit părintele Nicolae. Nu că-l credeam nemuritor, dar tot timpul veştile astea sunt ca nişte lovituri oribile când e vorba de oameni de care suntem apropiați. Dar ce spun eu lovituri? Este o lipsă de claritate la mijloc. Este o nepricepere a cuvintelor. E ca atunci când nu mai înțelegi limbajul. O înălțare a unor pereți transparenți în jurul tău, un blocaj, un spațiu în care rămâi şi din care uneori nu mai poți ieşi niciodată.

Oricum, ce am făcut atunci? Ce era de făcut? Îmi amintesc că am scris câteva rânduri într-un jurnal, dar nu mai găsesc caietul. Aveam în cap chipul părintelui, dar nu cel de duminica trecută, ci acela din urmă cu doi ani, când murise Noica, marele şi bunul său prieten. Atunci, părintele Nicolae trecuse prin Cluj, în drum spre înmormântare, şi ne întâlnirăm în curtea seminarului. I-am reținut fața atât de marcată, aproape distrus. Nu se

putea obişnui cu ideea. La fel, mai târziu, nici eu nu m-am putut obişnui şi mult timp am trăit între pereții ridicați în jurul meu.

La înmormântare a fost mai multă lume decât la hram. A fost plină curtea. Lume luminată, venită din toate părțile țării. Erau şi intelectuali, care-l ştiau drept Nicu Steinhardt. Erau şi oameni obişnuiți, care-l plângeau pe părintele Nicolae. Erau şi foarte mulți securişti. De ce îi menționez pe securişti? Pentru că la înmormântare am avut de-a face direct cu ei. Inițial trebuia să fac parte dintr-un grup vocal şi să cânt în strană, alături de alți colegi de la Cluj. În ziua înmormântării m-am dus în biserica mănăstirii, am asistat la liturghie, apoi sicriul a fost scos afară, la altarul de vară, unde urma să cântăm şi noi. Însă părintele stareț de atunci a venit la mine şi mi-a spus:

— Acum, de urgență, te duci la mine în chilie! Intri şi o să găseşti nişte oameni în anticameră! Nu contează ce fac ei acolo, nu contează cine sunt! Tu intri, te aşezi pe un scaun şi efectiv nu te mişti de acolo!

— Părinte stareț, dar eu am venit aici să fiu cu părintele Nicolae şi să cânt! am spus cu lacrimi în ochi.

— Vei fi cu părintele Nicolae, dar acum du-te acolo!

— De ce?

— Pentru că eşti de-al casei şi am încredere în tine!

Simțeam că mi se rupe respirația şi nu voiam să izbucnesc în plâns, dar pe de altă parte mi se părea nedrept să fiu tocmai eu trimis într-un birou, să stau acolo şi să pierd înmormântarea. În mod normal nu aş fi insistat, nu aş fi pus atâtea întrebări, dar nu era un moment obişnuit, aşa că am continuat.

— Părinte stareț, mă duc, dar vreau să ştiu de ce mă trimiteți acolo, în loc să mă lăsați să cânt şi să stau la înmormântare!

— Pentru că peste noapte am luat toată corespondența de la părintele Nicolae. O mare parte e într-un sac, la mine în chilie, iar chilia e încuiată! Dar câteva hârtii nu am mai avut timp să le mut, aşa că le-am ascuns sub covorul din anticameră, unde sunt şi oamenii ăştia. Înțelegi de ce trebuie să te duci să stai cu ei?

— Da, părinte!

— Înțelegi că nu trebuie să găsească hârtiile de sub covor şi nici sacul cu scrisori din cealaltă cameră? Înțelegi de ce nu trebuie să te mişti de acolo?

— Înțeleg, părinte stareț!

— Du-te acum şi stai acolo cu ei!

— Cât să stau, părinte?

— Până la sfârşit!

Am bătut la uşă, am auzit ivărul şi în faţa mea a apărut Călina, securistul de la Târgu Lăpuş.

— Ce e cu tine aici?

— Mi-a zis părintele să vin să stau aici, să văd dacă n-aveţi nevoie de ceva.

— N-avem nevoie de nimic, copile! Mergi unde ai treabă!

Eu însă aveam o misiune. Nu ştiu de unde am căpătat atâta curaj, dar m-am strecurat pe lângă Călina, mai bine zis, m-am împins în el, şi am intrat în anticamera părintelui stareţ. Înăuntru mai erau trei bărbaţi, despre care am intuit mai apoi că veniseră de la Bucureşti. S-au holbat toţi la mine, iar eu am luat o carte şi m-am aşezat pe un scaun. Călina însă nu s-a lăsat. Voia să le dovedească celorlalţi cine e şeful, aşa că m-a luat de o mână, apoi de după cap şi mi-a şoptit să vin puţin cu el. Am ieşit din cameră, am urcat nişte trepte spre etaj şi mi-a zis:

— Mă, băiete, du-te, te rog, şi vezi-ţi de treabă, bine? Noi avem aici nişte lucruri de rezolvat, iar tu ne încurci. Ştiu că ţi-a zis starețul, dar nu ştie el pe unde umbli tu. Acum, te rog, nu-mi face probleme, dă-i drumul unde ai treabă şi lasă-ne pe noi în pace, îţi spun cu binişorul.

— Bine.

L-am lăsat să plece, am văzut că nu se mai întoarce la chilia părintelui stareț şi am aşteptat să văd pe unde o ia. A ieşit din clădire, pe uşa din spate, probabil să vadă ce se mai întâmplă afară, iar eu m-am dus direct înapoi la chilie. Am bătut, mi s-a deschis, cei trei m-au privit din nou mirați, iar eu mi-am luat cartea şi m-am aşezat pe scaun, preocupat. Cei trei bărbați aduseseră în anticamera părintelui stareț aparatură de care nu mai văzusem în viața mea. Am bănuit că e aparatură de înregistrat. Deschiseseră geamul, fotografiau, filmau şi înregistrau audio predica. Ploua şi noi ne aflam deasupra mulțimii care venise să-l însoțească pe părintele Nicolae pe ultimul drum. Probabil că, dacă ar fi fost o vreme mai frumoasă, ar fi avut un punct mai bun de unde să prindă orice mişcare. Dar i-am auzit înjurând vremea de afară. Oamenii deschiseseră umbrelele şi de sus nu mai vedeai nimic.

Norocul securiştilor a fost că măcar mergea stația şi n-au mai fost nevoiți să coboare în ploaie. Puteau înregistra audio, cu microfoanele lor sofisticate. Eu, de pe scaunul pe care mă proptisem, am ascultat predica. La un moment dat, în cameră a revenit Călina, care m-a privit cu ochi bulbucați, aproape nevenindu-i să creadă că avusesem curajul să mă întorc. Dar nu mi-a zis nimic, avea destule

pe cap. Până la urmă mi-am îndeplinit misiunea şi nu m-am mişcat din anticameră până nu i-am văzut pe cei patru că şi-au strâns sculele şi s-au cărat. Mai târziu, discutând cu alți colegi, am aflat că de fapt la înmormântare fusese plin de securişti. Nu doar cei patru, cu care stătusem eu în cameră, ci zeci de persoane infiltrate prin toată mulțimea.

După ce anticamera s-a golit, am coborât şi eu în curtea mănăstirii şi am luat-o la fugă. Înmormântarea se terminase, iar oamenii plecau spre casă. Am ajuns când sicriul tocmai fusese aşezat în mormânt. Este motivul pentru care nu am sentimentul că am participat la înmormântarea părintelui. E ceva care lipseşte acolo. Am auzit totul pe geam, dar n-am văzut cu ochii mei. După înmormântare, la Radio Europa Liberă au difuzat fragmente din *Jurnalul fericirii*, faimoasa lui carte în care a povestit tot ce i s-a întâmplat şi care pe atunci era încă nepublicată. Acum, chilia lui s-a transformat în muzeu. Oamenii vin şi se pozează cu lucrurile sale. Se miră cum de s-a putut odihni un om într-un pat atât de mic. Se uită curioşi la bucata neagră de pânză cu care îşi acoperea ochii când dormea. La ani distanță de la ieşirea din închisoare, după ce dormise la nesfârşit cu neonul aprins în ochi, tot simțea nevoia să-şi acopere pleoapele cu ceva

noaptea, chiar dacă era întuneric. Acum, oamenii sunt liberi să spună ce vor. Acum, oamenii decid singuri dacă sting sau nu lumina în fiecare seară. Acum, cineva invizibil schimbă în fiecare zi florile din vaza de la mormântul lui. Nimeni nu ştie cine.

Cât despre mine, l-am plâns mult mai târziu pe părintele Nicolae. Într-un fel, nu l-am plâns nici în ziua de azi. Îl trăiesc la propriu şi acum. Şi când mi-e dor de el ştiți ce fac? Citesc. Îl citesc.

*

Jurnalul fericirii

15 Martie 1960

Botezul, hotărât pentru ziua de cincisprezece, are loc aşa cum stabilisem. Părintele Mina alege momentul pe care-l socoteşte cel mai potrivit: la întoarcerea „de la aer", când caraliii sunt mai ocupați, când agitația e maximă. Trebuie să lucrăm repede şi să acționăm clandestin în văzul tuturor. Conspirația în plină zi a lui Wells. Ceva în genul manevrelor invizibile ale lui Antonov-Ovseienko. Eu unul nu voi ieşi la plimbare. (Lucru uşor, deoarece m-a ros bocancul şi am o umflătură purulentă pe laba piciorului drept. La infirmerie n-am izbutit să fiu dus cu toate că mă prezint în fiecare dimineață la raport. Doctorii Răileanu şi Al-G. mă tratează

aplicându-mi pe „bubă” un ştergar muiat în apa viermănoasă din ciubăr. Cu o zi înainte un plutonier mi-a spus că „nici mort” nu mă duce la medicul oficial. Căile Domnului, ocolite.)

Rămân deci singur vreun sfert de oră cât durează „aerul” – adică aproape singur, căci mai sunt câțiva scutiți de plimbare pentru felurite pricini. Pustiită de zarvă şi forfotă, camera ia un aspect şi mai ciudat, ca o scenă goală în care grămezile de recuzite îşi găsesc sălaşul la nimereală. Dar mai ales deosebirea sonoră față de camera plină este atât de izbitoare, încât am impresia unei tăceri absolute – tăcerea devine, vorba lui Cervantes, un spectacol – şi mă pot linişti, reculege nițel.

Când puhoiul de oameni se întoarce cu zgomot mare, ducând în rând de câte doi balia, ciubărul, tineta şi un „rezervor” cu apă, părintele Mina, fără a-şi scoate mantaua, dă buzna la singura căniță din cameră – e o căniță roşie, cu smalțul sărit, năclăită şi respingătoare – şi o umple cu apă viermănoasă proaspăt adusă în „rezervorul” purtat de el şi de un alt deținut. Vin la patul meu şi cei doi preoți greco-catolici şi naşul. Naş mi l-am ales cu vreo câteva zile înainte pe Em. V., fost avocat şi profesor, bun cunoscător de latină şi greacă, trimis în judecată pentru a fi redactat ordinul de zi „Vă ordon, treceți Prutul”. V. a fost directorul de cabinet al

lui Ică şi a purtat cu maşina la tipografie faimosul ordin pe care pentru nimic în lume orgoliosul şi altminteri foarte cultul general Antonescu nu ar fi îngăduit altcuiva să-l scrie în numele său. (...)

Doi dintre deţinuţi, complici, trec în dreptul vizetei, s-o astupe. S-ar putea în orice clipă să vină gardianul să se uite, dar acum când celulele, pe rând, sunt scoase la plimbare ori aduse înapoi, e puţin probabil. La repezeală – dar cu acea iscusinţă preoţească unde iuţeala nu stânjeneşte dicţia desluşită – părintele Mina rosteşte cuvintele trebuincioase, mă înseamnă cu semnul crucii, îmi toarnă pe cap şi pe umeri tot conţinutul ibricului (căniţa e un fel de ibric bont) şi mă botează în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. De spovedit, m-am spovedit sumar: botezul şterge toate păcatele. Mă nasc din nou, din apă viermănoasă şi din duh rapid.

Un jurnal în loc de bibliografie

Îmi dădusem demisia, plecasem din Bucureşti, mă mutasem pentru o vreme înapoi în Turnu Severin, oraşul meu natal, şi învăţam pentru şcoala de şoferi. Eram în grădina alor mei şi îmi venea să arunc manualul de legislaţie rutieră printre straturile de roşii. Cam asta era

situația în ziua când a sunat telefonul şi mi s-a propus să scriu o carte pentru colecția „Biografii romanțate” a Editurii Polirom.

Am acceptat de la început, fără să-mi imaginez cât de complicat avea să fie. Dacă alți oameni care au scris asemenea biografii romanțate au avut prea puține surse din care să înțeleagă cum e personajul pe care-l reconstruiesc, eu aveam prea multe. Iar asta a fost o mare provocare.

Au mai fost şi alte dificultăți. În primul rând, să discern pe care dintre capitolele vieții lui Steinhardt să le povestesc (pentru că aveam nevoie să îmi fac o selecție; îmi era imposibil să scriu ceva care să cuprindă absolut toată viața acestui om). Apoi, unghiul de abordare. O altă dilemă a fost dacă să utilizez sau nu replici reale ale lui Steinhardt, pe care mi le-am tot notat pe parcursul documentării. M-am trezit la un moment dat în situația unui DJ care are la dispoziție foarte multe sunete grozave şi trebuie doar să le mixeze. Asta am făcut şi eu.

Referitor la documentarea pentru scrierea cărții, am început cu recitirea *Jurnalului fericirii* (Editura Polirom, Iaşi, 2008), a *Jurnalului fericirii. Manuscrisul de la Rohia* (Editura Polirom, Iaşi, 2012) şi a altor scrieri ale lui N. Steinhardt (de exemplu, *Dăruind vei dobândi*, Editura

Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureşului şi Sătmarului, Baia Mare, 1992). O carte care m-a ajutat enorm să înțeleg viața lui Steinhardt şi să-mi fac ordine în gânduri este volumul extrem de cuprinzător, rod al unei munci uriaşe, *N. Steinhardt şi paradoxurile libertății* (Editura Humanitas, Bucureşti, 2009), semnat de George Ardeleanu. Am citit cartea de mai multe ori şi am revenit la ea de fiecare dată când am avut vreo nelămurire. De fapt, cu autorul am avut şi un schimb de e-mailuri la începutul documentării mele, iar sugestiile de lectură primite atunci au fost foarte utile şi îi mulțumesc pentru asta!

În documentare mi-au fost de mare ajutor şi cele două volume de dialoguri: *Convorbiri cu Zaharia Sângeorzan şi Nicolae Băciuț* (ediție îngrijită de Florian Roatiş, Editura Polirom, Iaşi, 2015) şi *Primejdia mărturisirii. Convorbirile de la Rohia* (convorbirile lui N. Steinhardt cu Ioan Pintea, Editura Polirom, Iaşi, 2009). Tot la acest capitol adaug şi volumul *Dumnezeu în care spui că nu crezi...* (scrisorile lui N. Steinhardt către Virgil Ierunca, ediție îngrijită de Monica Manu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2000), pe care l-am găsit într-o duminică într-un anticariat din Cluj, când nici nu mai speram să dau peste el.

Am mai citit cu mare atenție *N. Steinhardt în evocări* (volum colectiv îngrijit de Florian Roatiş, Editura Polirom, Iaşi, 2012), o altă carte care m-a ajutat mult. De asemenea, în prima perioadă a documentării, o perspectivă mi-a oferit şi volumul *Dialoguri secrete. Cum se roagă scriitorii şi personajele lor*, semnat de Ioana Pârvulescu (Editura Humanitas, Bucureşti, 2018).

Dincolo de cărți, întâlnirea cu nişte oameni extraordinari a fost crucială. Le mulțumesc preoților Ştefan Iloaie şi Vasile Filip. Amândoi l-au cunoscut pe Nicolae Steinhardt la Mănăstirea Rohia şi amândoi au avut bunătatea de a-mi povesti cu emoție ce-şi amintesc despre acea perioadă. Al treilea capitol al cărții nu ar fi putut fi scris fără ajutorul lor, iar cea mai mare parte din întâmplările relatate acolo sunt amintiri care le aparțin. Benefice au fost şi vizitele mele la mănăstirile Rohia şi Rohița şi le mulțumesc călugărilor pentru că m-au primit şi m-au îndrumat. Mulțumiri speciale părintelui Macarie Motogna, starețul Mănăstirii Rohia, pentru ajutorul dat în documentare. De asemenea, îi mulțumesc lui Adrian Botez pentru această provocare şi pentru sprijinul uriaş acordat!

Am terminat de scris cartea mea despre Nicolae Steinhardt în timpul pandemiei, într-un apartament din Cluj-Napoca din care n-am mai ieşit de zile bune. Sunt

înconjurată de cărți şi sunt calmă. Nu ştiu dacă tot ce am scris şi toate grozăviile pe care le-am citit până acum m-au ajutat, dar sunt bine. Mi-am regăsit puterile supranaturale.

Şi da, am luat şi examenul pentru permisul de conducere!

Lavinia Bălulescu

19 martie 2020, Cluj-Napoca